

Френсіс Скотт

Фіцджеральд

Романи

Френсіс Скотт Фіцджеральд

Романи

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=45032083

РОМАНИ:

Аннотація

До нашого видання увійшло два твори видатного американського письменника Френсіса Скотта Фіцджеральда (1896—1940) – «По той бік раю» та «Кохання останнього магната».

Роман «По той бік раю» був опублікований 1920 року, і молодий письменник одразу ж став знаменитим. У цьому творі висловлено емоційний досвід цілого покоління юних американців, які прийшли в світ після Першої світової війни і, ставши дорослими, усвідомили, що «всі боги вмерли, всі війни відгриміли, будь-яка віра підірвана».

Еморі Блейн має гарну зовнішність, чудову освіту. Він завжди жив у своє задоволення й отримував усе, чого бажав. Однак смерть товариша, розорення сім'ї, неможливість через бідність одружитися з коханою дівчиною цілком змінюють його характер. Чи знайде Еморі своє місце під сонцем після випробувань, які випали на його долю?..

Роман «Кохання останнього магната» залишився незакінченим через передчасну смерть автора і був опублікований у 1941 році його другом і відомим літературним

критиком Е. Вілсоном під назвою «Останній магнат». Цей твір посідає ключове місце в спадщині письменника. Позначений автором як вестерн, роман розповідає про становлення комерційної «студійної системи» Голлівуду з усім його закуліссям та норами «дикого Заходу».

Содержание

По той бік раю	6
Книга перша	7
Розділ 1	7
ПОЦІЛУНОК ДЛЯ ЕМОРІ	14
МОМЕНТАЛЬНІ СВІТЛИНИ ЮНОГО ЕГОЇСТА	25
КОДЕКС ЮНОГО ЕГОЇСТА	28
НА ШЛЯХУ ДО ВЕЛИКОЇ ПРИГОДИ ЕГОЇСТ ПРИГНІЧЕНИЙ	30
ЕПІЗОД З ПРОФЕСОРОМ ІЗ ДОБРИМИ НАМІРАМИ	40
ЕПІЗОД ІЗ ДИВОВИЖНОЮ ПАННОЮ	42
ЕПІЗОД У ГЕРОЇЧНИХ ТОНАХ	44
ЗАПИСКИ МОЛОДОГО ЗАЛИЗИ	46
Розділ 2	47
ВОЛОГА СИМВОЛІЧНА ІНТЕРМЕДІЯ	54
ІСТОРИЧНИЙ ЕСКІЗ	78
«ХА-ХА, ГОРТЕНЗІЯ!»	80
ПЕСТОЩІ	80
ІЛЮСТРАЦІЯ	85
ІЗАБЕЛЬ	87
ГОЛУБ'ЯТА В ЛІСІ	88
КАРНАВАЛ	95
	102

КРЕЩЕНДО	125
Розділ 3	128
НАДЛЮДИНА БАЙДУЖІЄ	134
ПОСТФАКТУМ	138
ФІНАНСОВА ЧАСТИНА	140
ДЕБЮТ «ОСОБИСТОСТІ»	144
ДИЯВОЛ	154
Кінець ознакомительного фрагмента.	160

ФІЦДЖЕРАЛЬД Френсіс Скотт РОМАНИ

По той бік раю

Присвячується СІГУРНІ ФЕЙ

...По той бік раю...

Мудрість – невелика втіха.

Руперт Брук

Досвідом люди називають свої помилки.

Оскар Вайлд

Книга перша

Романтичний егоїст

Розділ 1

Еморі, син Беатріс

Еморі Блейн успадкував від матері кожну рису, окрім тих кількох невловимих, що робили його вартим чогось. Його батько, чоловік безликий та мовчазний, залюблений у Байрона, із звичкою задрімати над «Британською енциклопедією», розбагатів у тридцять років після смерті двох старших братів, успішних чиказьких біржових брокерів, та, нахненний першим спалахом відчуття, що весь світ належить йому, поїхав у Бар-Гарбор, де познайомивсь із Беатріс О'Хара. Як наслідок, Стівен Блейн передав своєму потомству свій зріст – трошки нижче шести футів – та свою схильність вагаться у ключових моментах, і ці дві головні ознаки сповна проявились у його синові, Еморі. Довгий час він скнів десь на задвірках сімейного життя, – сором'язлива постать із обличчям, напівприкритим тьмяним м'яким волоссям, заклопотаний «турботами» про свою дружину, знесилений думкою, що він не розуміє і не в змозі зрозуміти її.

А ось Беатріс Блейн, оце була жінка! Ранні світлини, зроб-

лені в батьківському маєтку у Лейк-Дженева, Вісконсін, чи в Римі, в монастирі Святого Серця (освітня примха, котра в роки її молодості була доступна лише донькам дуже заможних батьків), виказували витончену делікатність її рис, неперевершену досконалість та простоту її вбрання. Вона отримала блискучу освіту: її юність протікала у величі Ренесансу, вона була втаємничена в останні чутки старовинних римських родин, її ім'я, як казково багатой молодій американки, знали кардинал Вітторі і королева Маргарита та інші, менш очевидні знаменитості, про яких могли чути лише особи з певним рівнем культури. В Англії вона навчилась віддавати перевагу віскі з содовою перед вином, а її світська балачка стала більш розмаїтою та зухвалішою протягом зими, проведеної у Відні. Загалом, Беатріс О'Хара отримала освіту (яка навряд чи зараз можлива), що вимірюється кількістю подій та людей, на котрих можна споглядати із презирством чи котрими можна зачаровуватись; культуру, багату на всі мистецтва і традиції і водночас позбавлену усіляких ідей, – це були останні дні того часу, коли великий садівничий зрізав усі невдалі троянди, щоб вивести один ідеальний бутон.

Десь у міжчассі вона повернулась в Америку, познайомилась зі Стівеном Блейном та й одружилася з ним – чи то через втому, чи через нудьгу. Протягом докучливого міжсезоння вона носила свою єдину дитину та привела її на світ весняного дня дев'яносто шостого року.

Вже у п'ять років Еморі був для неї пречудовим компаньйоном.

оном. У нього було золотисто-каштанове волосся, виразні великі очі, до яких він із часом мав дорости, гнучкий розум, багата уява та смак до одягу. Від чотирьох до десяти років вони з матір'ю об'їздили всю країну в приватному вагон-салоні її батька – від Коронадо (там його матері було так нудно, що у неї стався нервовий зрив у фешенебельному готелі) аж до Мехіко-Сіті, де вона захворіла на легку форму сухот. Ця неприємність настільки втішила її, що згодом, особливо після кількох чарок, вона слугувала своєрідним елементом створюваної нею атмосфери.

Отже, поки більш чи менш везучі багаті хлопчаки воювали зі своїми гувернантками на пляжах Ньюпорта, в той час як їх лупцювали, чи повчали, чи примушували читати «Держай та роби» або «Френка на Міссісіпі», Еморі щипав покірних коридорних у готелі «Волдорф», терпів свою вроджену відразу до камерної та симфонічної музики, отримуючи украй спеціалізоване виховання своєї матері.

– Еморі!

– Так, Беатріс. (Дивно так називати матір, але вона сама це заохочувала.)

– Любий, навіть не думай ще вибиратися з ліжка. Я завжди мала підозру, що раннє вставання в юному віці шкідливе для нервів. Клотильда принесе тобі сніданок.

– Гаразд.

– Я відчуваюсь дуже виснаженою сьогодні, Еморі, – зітхала вона, все обличчя її, схоже на рідкісну камею, виказувало

страждання, її голос вишукано інтонувався, а руки злітали гнучко і плавно, як у Сари Бернар. – Мої нерви на межі. Ми мусимо покинути це жахливе місце завтра ж і пошукати де-небудь сонця.

Еморі з-під скуйовдженого волосся кидав на матір пронизливий погляд зелених очей. Навіть тоді він не мав жодних ілюзій щодо неї.

– Еморі!

– Ну що?

– Я хочу, щоб ти прийняв гарячу ванну – таку гарячу, наскільки зможеш витерпіти, і просто розслабив свої нерви. Ти можеш читати у ванні, якщо забажаєш.

Вона балувала його уривками із «Fetes Galantes» ще до того, як йому виповнилось десять, в одинадцять він міг упевнено (хоча й хрестоматійно) висловлюватись про Брамса, Моцарта і Бетховена. Якогось дня, коли його залишили одного в готелі в Хот-Спрінгс, він скуштував мамин абрикосовий лікер (смак припав йому до душі, і він приємно захмелів). Якийсь час йому було весело, він наважився ще й закурити у цьому піднесеному стані (що й спровокувало вульгарну і абсолютно плебейську реакцію). Хоча цей інцидент і нажахав Беатріс, у глибині душі він потішив її і став частиною того, що наступні покоління назвуть її «лінією».

«Знаєте, мій хлопчик, – якось він почув, як вона розповідала це у кімнаті з-поміж компанії благоговійних жінок, що із захопленням слухали її, – він такий витончений і такий

милий... але такий хворобливий, у нас у всіх слабке здоров'я...» – І її рука торкалася прекрасних грудей; потім, проходячи на шепіт, вона розповіла їм про абрикосовий лікер. Вони весело сміялись, оскільки вона була прекрасною оповідачкою, але в той вечір багато креденсів було замкнено на замок проти можливих зазіхань маленьких Боббі та Барбар.

Мандрівні паломництва були незмінно помпезні; дві покоївки, вагон-салон, містер Блейн (коли той був доступним), і обов'язково – лікар. Коли Еморі хворів на коклюш, чотири спеціалісти, доволі неприємні, згорбившись біля його ліжка, свердлили неприязно один одного поглядами; коли він захворів на скарлатину, кількість прислуги, включно із лікарем і доглядальницями, сягала чотирнадцяти. Однак юність взяла своє, і він таки одужав.

Блейни не були прив'язані до жодного міста. Вони були відомі як Блейни з Лейк-Дженева і мали доволі багато рідні, що заміняла їм друзів, і посідали завидне становище від Пасадени до мису Код. Але Беатріс (чим далі, тим більше) воліла заводити нові знайомства. Були й певні нюанси, такі, як, наприклад, особливості комплекції та їх коригування, та ще спогади про життя за кордоном, які доводилось повторювати з регулярними інтервалами. Як і сни (за Фрейдом), ці спогади потрібно було стирати, інакше вони б розхитали її нерви. Беатріс критично ставилась до американок, особливо до метушливих уродженок Заходу.

– Господи, який у них акцент, мій любий! – говорила вона

Еморі. – Це не південний акцент і не бостонський акцент, він не прив'язаний до жодної місцевості, просто акцент, – вона замислювалась. – Вони вподобали якийсь проїдений міллю лондонський акцент, давно ніким не вживаний, але ж мусить його хтось прихистити. Вони розмовляють, як англійський мажордом після кількох років служби в чиказькій оперній трупі. – Далі її роздуми ставали геть безладними. – Я гадаю... в житті кожної жінки із Заходу настає момент, коли вона думає, що її чоловік такий успішний, що вона може мати свій власний акцент, ото ж вони й намагаються вразити мене, мій любий.

Властиво, вона вважала своє тіло немічним та крихким, душа в її уявленні була такою ж кволою – однак важливою частиною її життя. Вона була католичкою, але якось помітила, що священники приділяють їй значно більше уваги, коли вона балансує на межі втрати і віднайдення віри у Матір-церкву – і відтоді постійно зберігала цей невловний баланс. Нерідко вона нарікала на буржуазність американського католицького духовенства і була свято переконана, що якби вона жила в тіні величних соборів старого континенту, її душа й досі б грілася тендітним полум'ям на могутньому престолі Риму. (Власне, після лікарів священники були її улюбленою втіхою.)

– Ах, єпископе Вінстоне, – драматично проголошувала вона, – я не хочу говорити про себе. Можу лише уявити цей потік істеричних жіночок, які юрмляться біля ваших дверей,

адже ви такий чуйний... – І після інтерлюдії у виконанні отця додавала: – Але мої наміри зовсім інші...

Вона втаємничувала у свої клерикальні сповіді лише осіб не нижче єпископського сану. Вперше повернувшись на батьківщину, вона зустріла в Ашвіллі молодого прихильника свінбернівського язичництва. Перед його пристрасними поцілунками та палкими сповідями вона просто не могла встояти, отож молоді люди обговорили всі «за» і «проти» цілком у рамках витонченого романтизму, позбавленого усіляких банальностей. І зрештою вона зопалу одружилась (для проформи), а молодий язичник з Ашвілля, переживши духовну кризу, возз'єднався з католицькою церквою і звався тепер монсенйором Дарсі.

– Воістину, місіс Блейн, він і досі – чудовий співбесідник, права рука кардинала.

– Одного дня Еморі навернеться до нього, – зітхала прекрасна жінка, – і монсенйор Дарсі зрозуміє його, як розумів мене...

Еморі виповнилось тринадцять, він був високий і стрункий, і в ньому все більше проявлялось кельтське коріння його матері. Навчався він вряди-годи, адже в кожному місті він «продовжував з того моменту, де зупинився», але, оскільки жоден вчитель не знайшов того місця, де він зупинився, – його розум залишався ще доволі незатьмареним. Що вийшло би із хлопця, якби він і далі продовжував таке життя, – важко сказати. Але через чотири години по тому, як вони з Беатріс

відпливли до Італії, його апендикс запалився (можливо, через часті снідання в ліжку), і після кількох відчайдушних телеграм до Європи та Америки величезний корабель, на превеликий подив усіх пасажирів, різко розвернувся і поплив назад до Нью-Йорка, щоб висадити Еморі на пірсі. (Погодьтеся, якби не йшлося про життя – це виглядало б велично.)

Після його операції в Беатріс стався нервовий зрив із підозрілими симптомами білої гарячки, й Еморі залишили в Міннеаполісі, де він був приречений провести два наступні роки під опікою тітки й дядька. Саме тоді вульгарне повітря американського Заходу, так би мовити, і заскочило його зненацька.

ПОЦІЛУНОК ДЛЯ ЕМОРИ

Він скривив губи, прочитавши це:

«Я влаштовую вечірку із катанням на санях у четвер, сімнадцятого грудня, о п'ятій годині. Було б чудово, якби ви змогли прийти.

Щиро ваша,

R.S.V.P.

“répondez s'il vous plaît” Майра Сен-Клер».

За два місяці, що він провів у Міннеаполісі, його головною турботою було маскування від інших хлопців відчуття власної зверхності над ними, хоча це його переконання було безпідставним. Одного дня він відзначився на уроці фран-

цузької (він був уже в старшому класі), і цим повністю пригнітив містера Рірдона, чий акцент Еморі з презирством піднімав на кпини. І на превелику втіху класу, містер Рірдон, який колись провів кілька тижнів у Парижі, мстився, як міг, заганняючи Еморі відмінюванням дієслів кожного разу, коли той відкривав книгу. Іншого разу Еморі відзначився на уроці історії, і результат був просто катастрофічний, оскільки в класі були тільки його хлопці-однолітки. Весь наступний тиждень вони глузували над його вимовою, кривляючись один до одного: «Е-е-е-е, я вважаю, американська революція була головним чином справою середнього класу» або: «Вашингтон походив із дуже хорошої сім'ї... е-е-е-е, з доволі хорошої сім'ї, я так гадаю».

Його найбільшим ганджем був спорт, але як тільки він зрозумів, що це – мірило впливу і популярності у школі, він почав зятято і вперто тренуватись, щоб досягнути успіху в зимових видах спорту. І хоча його гомілки боліли, а ноги постійно підвертались, він мужньо продовжував накручувати кола на ковзанах на льодовій арені Лорелей кожного дня після обіду в очікуванні моменту, коли він зможе тримати ключку так, щоб вона не заплутувалась якимось незрозумілим чином між його ковзанами.

Запрошення на вечірку панянки Сен-Клер валялось весь ранок у кишені його пальта, де прилипло до сіруватих недоїдків горіхової карамелі. По обіді він зітхаючи витягнув його на світ божий і після коротких роздумів та попередньо-

го начерку на обкладинці «Латини для першого курсу» Коллара і Деніела надряпав відповідь:

«Моя люба міс Сен-Клер!

Ваше люб'язне запрошення на вечір, що відбудеться наступного четверга, стало надзвичайно радісною звісткою сьогодні зранку. Я буду надзвичайно ошчасливлений зустріччю з Вами увечері наступного четверга.

Щиро Ваш,

Еморі Блейн».

Отже, у четвер він замислено брів вичищеним до ковзкого тротуаром і підійшов до Майриного будинку рівно пів на шосту (затримка, яку його мати схвалила б). Він чекав на ганку із меланхолійно приплющеними очима і детально обмірковував свій прихід: він неквапно перетне кімнату і звернеться до місіс Сен-Клер із ретельно виваженою інтонацією:

«Люба місіс Сен-Клер, мені украй прикро через запізнення. Але моя гувернантка (він затнувся, усвідомлюючи, що це непереконливо), але ми з дядьком мали важливу зустріч. Знаєте, я познайомився з вашою чарівною донькою у школі танцю».

Потім він буде потискати усім руки, легко вклонятиметься на іноземний манер ошатним маленьким панночкам, кивне хлопцям, які будуть стояти осторонь невеликими групами.

Дворецький (один із трьох в Міннеаполісі), недбало вкло-

нившись, відчинив двері. Еморі зайшов до середини, сам зняв шапку і пальто. Він був трохи вражений, не почувши радісного вигуку із сусідньої кімнати, і зробив висновок, що зустріч, мабуть, доволі формальна (він це схвалив, як схвалив і дворецького).

– Але міс Майра... – сказав він.

На його подив, дворецький зухвало вишкірився.

– Ну... – процідив той. (Він не здогадувався, що акцент кокні повністю руйнує ефект від його зовнішнього вигляду.) Еморі холодно зміряв його поглядом. – Власне, – продовжував дворецький, голос його раптово підвищився, – вона зараз сама. Усі гості поїхали.

Еморі відібрало мову від раптового переляку.

– Що?

– Вона очікувала Еморі Блейна. Себто вас, мабуть? Її матінка сказала, що коли ви приїдете до п'ятої тридцять, вам обом доведеться доганяти їх на «паккарді».

Відчай Еморі досягнув апогею, коли з'явилась Майра, закутана по самі вуха в хутряне манто. Обличчя її було відверто невдоволене, і вона заледве зберігала люб'язну інтонацію.

– Привіт, Еморі.

– Привіт, Майро... – він пояснив, як йому прикро.

– Але ж ти врешті-решт приїхав?

– Так, дозволь пояснити. Ти, мабуть, не чула про автокатастрофу? – почав він свою оповідь.

Очі Майри округлились.

– А хто там був?

– Ну, дядько, тітка і я, – продовжував він із відчаєм.

– І хтось загинув?

Еморі витримав паузу і ствердно кивнув.

– Невже твій дядько? – вигукнула вона.

– Ні... лише кінь, – сірий такий...

Тут дворецький не витримав і захихотів.

– Мабуть, у коня заглух мотор... – припустив в'їдливо він (Еморі, зіціпивши зуби, готовий був послати його на шибеницю).

– Гаразд, їдьмо вже, – сказала Майра холодно. – Розумієш, Еморі, сани були замовлені на п'яту, і всі зібрались тут, отже ми не могли чекати.

– Але ж я не міг нічого вдіяти!

– І мама наказала почекати до пів на шосту. Ми їх доженемо по дорозі до клубу Мінегага.

Залишки витримки покинули Еморі. Він уявив всю веселу компанію на санях із дзвіночками на засніжених вулицях, за тим появу лімузина, його скандальний вихід із Майрою, докірливі погляди багатьох очей, його вибачливе бурмотіння – на цей раз справжнє. Він з прикрістю зітхнув.

– Але, Майро... Ти впевнена, що ми перехопимо їх по дорозі до приїзду в клуб? – Він усе ще плекав примарну надію, що вони зможуть непомітно пройти до клубу Мінегага і зустріти компанію так, ніби вони давно вже на місці і затишно примостились біля вогню (таким чином він би відновив

свою репутацію).

– Авжеж, звичайно, ми доженемо їх. Тільки по-квапся.

Еморі зсудомило живіт. Коли вони сіли в машину, йому довелось блискавично впорснути порцію дипломатії у божевільний план, який щойно зародився в його голові. Базувався він на «десь хтось сказав» і «хтось переказав» у танцювальній школі, що він «страшенно привабливий і чимось схожий на англійця».

– Майро, – сказав він, понижуючи голос і ретельно добираючи слова, – тисячу разів вибач. Чи зможеш ти коли-небудь пробачити мене?

Вона спідлоба поглянула на нього, його сповнені рішучості зелені очі, його губи для неї, тринадцятилітньої поціновувачки модних журналів, були квінтесенцією романтики. Авжеж, Майра могла дуже легко пробачити його.

– Гадаю... так, звичайно...

Він знову подивився на неї, потім опустив очі зі своїми густими віями.

– Я жахливий... – із сумом сказав він, – я не такий, як усі. Не знаю, чому я роблю стільки дурниць. Напевно, тому, що мені якось усе збайдужіло... – Він додав відчужено: – Знаєш, я багато палю. У мене серце курця!..

Майрина уява намалювала нічний тютюновий дебош, блідого Еморі, він похитувався від отруєних нікотином легень. Вона вигукнула.

– О, Еморі, навіщо? Це дуже шкідливо!

– Мені байдуже... – продовжував він похмуро, – у мене вже звичка. Знаєш, я робив багато такого, що якби моя сім'я взнала... – він дав їй уяві можливість домалювати страхітливі картини. – Знаєш, я був у кабаре минулого тижня...

Майра була у захваті. Він сумно підняв на неї свої зелені очі.

– У всьому місті ти одна мені подобаєшся найбільше з-поміж усіх дівчат. – І в пориві почуттів він вигукнув: – Ти – чарівна!

Майра не була впевнена у правдивості почутого, але це звучало так стильно, хоча і доволі зухвало.

На вулицю спадали сутінки. Коли лімузин раптово завернув, її штовхнуло до нього, і вони доторкнулись руками.

– Тобі не слід курити, Еморі... – прошепотіла вона. – Хіба ти цього не розумієш?

Він заперечливо хитнув головою.

– Усім байдуже...

Майра мить вагалась.

– Але мені не байдуже...

Щось сколихнулось всередині Еморі.

– Не може бути! Ти ж закохана у Фроггі Паркера! Адже всі про це знають.

Запанувала тиша, Еморі радів. Було щось чарівливе в Майрі, що куталась від тьмяного прохолодного повітря тут, у затишку салону. Вона була мов маленький клубочок, загорнений у хутро, із пасмами золотавого волосся, що кучерями

вибивалося з-під шапочки.

– Але ж я теж закоханий... – Він зупинився, почувши вдалині звук молодечого сміху. Вдивляючись через замерзле скло, вздовж ліхтарів, які освітлювали вулицю, він побачив темні контури веселої компанії на санях. Діяти треба було швидко. Він різко нахилився вперед і схопив Майру за руку (чи то пак за великий палець).

– Накажи йому їхати прямо в Мінегагу... – палко прошепотів він. – Я хочу поговорити з тобою... Я мушу поговорити з тобою!

Майра побачила всю компанію попереду і раптом уявила свою матір (прощавайте, правила пристойності!). Вона заглянула в його очі.

– Зверніть у цей провулок, Річарде, і їдьте прямо в клуб Мінегага! – гукнула вона у переговорну трубку. Еморі, зітхнувши із полегшенням, опустився на подушки.

«Я можу її зараз поцілувати... – подумав він. – Закладаюсь, що зможу! Точно зможу!»

Небо над головою було подекуди прозоре, подекуди туманне, і ніч довкола була свіжою, наче вібрувала. Від сходінок заміського клубу простягались стежки – чорні вигинисті лінії на білому покривалі, велетенські снігові кучугури окреслювали їхні межі, як сліди гігантських кротів. Вони затримались на мить на сходах і задивились на білий святковий місяць.

– Такий блідий місяць, як тепер, – Еморі зробив непевний

жест, – робить усіх таємничими. Знаєш, ти подібна зараз на юну відьмочку, без шапки, із скуйовдженим волоссям... – Її руки підхопились зібрати волосся. – Ні, облиш, ти виглядаєш чудово...

Вони поволі піднялись догори сходами і Майра пройшла у невелику окрему вітальню (точнісінько таку він наміряв, щоб вогонь у каміні горів перед великим м'яким диваном). Кілька років потому це місце стало своєрідним театром для Еморі, колискою багатьох емоційних криз. Але зараз вони говорили про вечірки із катанням на санях.

– Ти такий дивний хлопець... – спантеличила його Майра.

– Он як? Що ти маєш на увазі? – Еморі нарешті справді стало цікаво.

– Ой, ти завжди говориш про якісь дивні речі! Чому б тобі не піти кататись на лижах завтра зі мною і Мерилін?

– Я не люблю дівчат при денному світлі, – коротко відповів він, але зрозумів, що це занадто різко, і додав: – Але ти мені подобаєшся. – Він відкашлявся. – Ти для мене на першому, і на другому, і на третьому місці.

Майрині очі стали замріяними. Ото буде що розповісти Мерилін! Тут, на дивані, з оцим дивовижним хлопцем... Камін, відчуття того, що вони самі у цьому великому будинку...

Майра капітулювала. Атмосфера була занадто доречною.

– А ти мені подобаєшся від першого місця і до двадцять п'ятого, – зізналась вона, її голос тремтів, – а Фроггі Паркер

– на двадцять шостому.

Фроггі опустився на двадцять п'ять пунктів лише за годину (правда, він ще цього не підозрював).

Проте Еморі, будучи тут, швидко нахилився і поцілував Майру в щоку. Він ніколи не цілував жодної дівчинки досі, і з цікавістю облизав свої губи, ніби щойно скуштував якийсь невідомий фрукт. Затим їхні вуста доторкнулись, як свіжі польові квіти на вітрі.

– Ой, це жахливо незручно... – радісно прошепотіла Майра. Її рука ковзнула в його руку, її голівка впала на його плече.

Раптова зміна настрою охопила Еморі – відразу, відчуття огиди до всього, що відбулось. Він безумно зажадав опинитись десь далеко, щоб ніколи не бачити Майру, ніколи більше нікого не цілувати; він усвідомив своє обличчя, її лице, їхні сплетені руки і захотів виповзти геть зі свого тіла і сховатись поза межами досяжності десь у закутку своєї свідомості.

– Поцілуй мене ще... – Її голос виринув десь із глибини.

– Я не хочу! – раптом почув він свій голос.

Драматична пауза.

– Я не хочу! – різко вигукнув він.

Майра підскочила як пружина, її щоки палали від вражешного самолюбства, великий бант на потилиці тремтів.

– Я ненавиджу тебе! – вигукнула вона. – Ніколи більше не смій говорити зі мною!

– Що? – затнувся Еморі.

– Я скажу мамі, що ти цілував мене! Скажу! Скажу! Я скажу мамі, і вона не дозволить мені з тобою гуляти.

Еморі безпорадно витріщився на неї, ніби на небачену досі істоту, про чие існування на землі він раніше і не здогадувався.

Раптом двері відчинились, і на порозі з'явилась мати Майри – вона шукала свій лорнет.

– Он ви де... – м'яко почала вона. – Дворецький сказав мені, що двоє дітей пішли нагору. Як почуваетесь, Еморі?

Еморі дивився на Майру і чекав катастрофи, але нічого не відбулось. Лють зійшла з її обличчя, рум'янець зник, Майрин голос був спокійний, як літнє озеро.

– Ой, ми пізно виїхали, мамо, і я подумала, що...

Він почув дзвінкий сміх десь ізнизу, солодкавий запах гарячого шоколаду і тістечок. Він мовчки потупляв униз за матір'ю і донькою. Звуки грамофона змішувались із щебетанням компанії і співом, слабке мерехтіння виникло нізвідки і наче розтеклось по ньому...

Кейсі Джонс – заліз у фургон,

Кейсі Джонс покинув все негайно.

Кейсі Джонс – заліз у свій фургон

І вирушив в обитовану землю, в подорож останню...

МОМЕНТАЛЬНІ СВІТЛИНИ ЮНОГО ЕГОЇСТА

Еморі провів майже два роки в Міннеаполісі. Першу зиму він носив мокасини, які колись були жовтими, але після численних жирних плям та бруду вони набули зеленувато-коричневого відтінку; він носив куртку в шотландську клітинку і червону спортивну шапку. Його собака, Граф дель Монте, пошматував її, і дядько подарував йому іншу, сіру, що постійно налазила йому на лоба. Власне, шапка була завелика, закривала пів обличчя, і дихати доводилось крізь неї, і одного дня ця недолуга штука примерзла до щоки. (Він тер щоку снігом, але вона однак посиніла.)

Одного разу Граф дель Монте зжер коробку синьки, але вона йому не зашкодила. Пізніше пес чомусь ошалів і помчав вулицями, наштотхуючись на паркани, кулячись у стічних канавах, і безповоротно зник із життя Еморі. Хлопець плакав у себе в ліжку.

– Бідний маленький Граф! – хлипав він. – О, бідний маленький Граф...

Через кілька місяців він запідозрив, що Граф лише дуже ефектно інсценував своє безумство.

Еморі і Фроггі Паркер надибали найвидатніший рядок з усієї світової літератури – уривок із III дії «Арсена Люпена». Вони сиділи в першому ряду на денних сеансах щосереди і

щосуботи. І цитували цей рядок:

«Якщо людина неспроможна бути видатним митцем або видатним полководцем, то найкраще, ким вона може стати, – це видатним злочинцем».

Еморі на тої час закохався і написав вірша:

Мерилін і Саллі —
Дуже гарні кралі.
Хоча любов свою віддам
Мериліновим вустам.

Правда, його більше цікавило, яке Мак Говерн з Міннесоти посідає місце у всеамериканському рейтингу спортсменів. А ще – як навчитись робити фокуси з картами і з монетами, як дістати краватку «хамелеон», його цікавило також, як народжуються діти і чи Трипалій Браун справді кращий пітчер, ніж Крісті Метьюсон.

Серед книг, які він прочитав, були: «За честь школи», «Маленькі жінки» (двічі), «Загальне право», «Сапфо», «Несамовитий Ден Макгрю», «Безмежна дорога» (тричі), «Падіння дому Ашерів», «Три тижні», «Мері Вер, подруга малого полковника», «Ганга Дін», «Поліцейська газета» і журнали «Jim-Jam Jems»¹.

¹ «*Jim Jam*» – редакційний журнал політичної сатири, який виходив щомісяця в Бісмарку (Північна Дакота, США). Редактором був Сем Кларк під псевдонімом Jim Jam Junior.

Щодо історії – тут він був прихильником Генті², але особливо його захоплювали всілякі історії з убивствами з книжок Мері Робертс Рейнгарт.

Він колекціонував пасма волосся дівчаток. Деякі давали йому поносити свої перстеники, але потім кинули це робити, оскільки в нього була нервова звичка покусювати їх, тримаючи палець біля губ, а це зазвичай провокувало ревниві підозри у наступних щасливчиків.

Упродовж літа Еморі і Фроггі Паркер кожного тижня відвідували театральні вистави. Затим заміряно брели додому вздовж Геннепін і Ніколетт-авеню крізь безтурботний назовп, вдихаючи духмяне повітря серпневої ночі. Еморі дивувався, чому це люди не помічають, що він – хлопець, створений для слави? І коли з людського потоку виокремлювались обличчя, які кидали на нього побіжні погляди, він прибирав такого романтичного вигляду, ніби ступав повітряними подушками, які встеляли асфальт для нього, чотирнадцятилітнього...

Коли він лягав спати, йому вчувались голоси – незрозумілі, гаснучі, чарівливі – ніби десь за вікном, і перед тим як заснути, він мріяв... Про те, як стане видатним півзахисником, або про те, як йому присвоять генеральський чин після японської навали і він стане наймолодшим із усіх відомих

² *Генті Джордж Альфред* (1832—1902) – англійський письменник і військовий кореспондент, автор популярних наприкінці XIX століття історичних пригодницьких оповідань.

генералів. І завжди він думав про те, як зробиться кимось, а не про те, чим він був. Це теж дуже влучно характеризувало Еморі.

КОДЕКС ЮНОГО ЕГОЇСТА

До того, як його було відіслано до Лейк-Дженева, він уже приміряв свої перші довгі штани (збентежений, але внутрішньо тріумфуючи). До комплекту додалися: пурпурова гофрована краватка і комірець «Бельмонт» (його кінці щільно сходились докупи), пурпурові шкарпетки і хустинка з пурпуровою облямівкою, що визирала з його нагрудної кишені. Але, що найважливіше, – він вивів свою першу філософію, кодекс, за яким йому судилось жити (найточніше його було б назвати аристократичним егоїзмом).

Він усвідомив, що його значливі інтереси ховаються у свідомості певної особи – мінливої і непостійної. І щоб якимось чином пов'язати цю особу зі своїм минулим, сприймав її як Еморі Блейн. Еморі вважав себе удачливим, здатним безмежно розвиватись як у хороший, так і в поганий бік. Він не вважав, що має сильний характер, але покладався на свої природні здібності (він швидко вчиться) та на свої розумові переваги (прочитав багато серйозних книжок). Він усвідомлював, що ніколи не стане генієм якихось точних чи гуманітарних наук. Натомість всі інші висоти він цілком міг підкорити.

Щодо природних даних, Еморі вважав себе дуже вродливим. (І це справді було так.) Він бачив себе згодом вправним спортсменом і талановитим танцюристом.

Щодо суспільства, тут його шанси були, мабуть, найбільш хисткі. Хоча він однозначно вважав себе особистістю, обдарованою незаперечним шармом, чаром, що дозволяло домінувати над своїми ровесниками та приворожити будь-яке жіноче серце.

Щодо розуму, тут він вважав, що був, однозначно і без питань, вищий за всіх.

Але тут треба зробити уточнення: Еморі мав майже пуританську совість. Не те щоб він дуже її наслухав (з часом він повністю знищив її голос), але у п'ятнадцять років ця совість ще твердила йому, що він значно гірший за інших хлопців... безпринципність... бажання впливати на людей майже у всьому, навіть у найгіршому... безсумнівна холодність і відсутність співчуття, що граничили часом із жорстокістю... пливке відчуття честі... гріховний егоїзм... тривожний прихований інтерес до всього, що стосувалось питань статі.

Було в ньому якесь натужне відчуття слабкості, що проступало крізь його зовнішню оболонку... Одна груба фраза з уст старшого хлопця (а старші хлопці зазвичай його зневажали) запросто могла вибити його з рівноваги й увігнати в похмуру чутливість, або боязку дурість... Він був рабом власних настроїв і відчував, що хоча й здатен на певну безшабашність та зухвалість, але в ньому немає ані істинної хо-

робрості, ані самоповаги.

Марнославство, стримуване лише відчуттям недовіри до самого себе, чи то пак, знанням самого себе, відчуття, що люди автоматично підкоряються його волі, бажання випередити якомога більше хлопців по дорозі на якусь примарну вершину – з таким набутком Еморі поплив у юнацькі літа.

НА ШЛЯХУ ДО ВЕЛИКОЇ ПРИГОДИ

Літнього м'якого дня поїзд зупинився у Лейк-Дженева. Еморі угледів свою матір, що чекала на нього у власному електромобілі на засипаному гравієм шляху. Це було старе авто із перших моделей, сірого кольору. Те, як вона сиділа – граційно прямо, вираз її обличчя, де злились воєдино гідність і краса, те, як воно ледь потепліло давно забутою усмішкою – сповнило його відчуттям гордості за неї.

Вона роззирнулась обабіч і обережно рушила зі швидкістю десь дві милі за годину, щомиті благаючи Еморі стежити за дорогою. І на одному залюдненому пререхресті вона змусила його вийти з машини і бігти попереду, як регулювальник (Беатріс була, так би мовити, обачним водієм).

– Ти виріс! Але ти досі дуже гарний, здається, ти проскочив той незграбний вік, себто коли він починається? У шістнадцять, п'ятнадцять чи чотирнадцять? Я постійно забуваю, але ти його проскочив – це точно.

– Не сором мене... – пробурмотів Еморі.

– Але, мій любий хлопчику, який на тобі дивний одяг! Усе дібране, як один комплект, – це так задумано? А білизна – теж пурпурова?

Еморі не надто ввічливо щось буркнув.

– Ти мусиш поїхати до Брукса і замовити кілька пристойних костюмів. Окрім того, нам потрібно поговорити сьогодні ввечері або завтра. Я хочу докладно знати про твоє здоров'я – геть усе, ти, мабуть, зовсім занедбав серце і сам про це не здогадаєшся.

Еморі подумав: яким поверховим було нашарування його власного покоління. Окрім миттєвого відчуття сором'язливості, він усвідомив, що його давній дитячий зв'язок з матір'ю не переривався ані на хвилину. (Хоча перші декілька днів він вештався садом та вздовж берега в стані покинутої самотності, знаходячи якусь апатичну відраду у викурюванні сигарет «Bull» у гаражі в компанії одного із шоферів.)

Шістдесят акрів маєтку були поцятковані старими і новими альтанками, фонтанами і білими лавами, які виринали подекуди із гущавини; там також кублилось постійно зростаюче сімейство білих котів, вони блукали між клумбами і ви-мальовувались уночі на фоні чорних силуетів дерев. На одній із таких тінистих стежин Беатріс врешті зловила Еморі, після того, як містер Блейн усамітнився за звичкою на весь вечір у своїй бібліотеці.

Дорікнувши йому, що він її уникає, вона втягнула його в довгий тет-а-тет при місячному сяйві. Її краса захоплювала

його – він знаходив у собі стільки її рис, – яка витончена її біла шия і плечі, граційність заможної трицятилітньої жінки.

– Коли у мене стався нервовий зрив, – вона говорила про це, як про подвиг, – лікарі сказали мені (її голос перейшов на довірливі нотки): якби хоч один чоловік так затято пив, як я, він би вже давно знищив себе ущент, мій любий, і вже зійшов би в могилу...

Еморі скривився і подумав: цікаво, як би ці слова сприйняв Фроггі Паркер.

– Знаєш, – трагічно продовжувала Беатріс, – у мене були сни – дивовижні видіння. – Вона притиснула долоні до очей. – Я бачила бронзові ріки, їхні хвилі омивали мармурові береги, і велетенські птахи ширяли повітрям – строкаті із райдужним пір'ям. Я чула дивну музику і наростаючий гул варварських труб... Ти що?

Еморі пирснув.

– Що таке, Еморі?

– Не зважай, продовжуй, Беатріс.

– Отой сон повторювався і повторювався: сади, що пишніли барвами, проти яких наш сад – просто ніщо, місяць, що безупинно гойдався, не блідий, як узимку, а золотіший за місяці літньої ночі.

– А зараз ти як відчуваєшся, Беатріс?

– Загалом – краще, ніж будь-коли. Але ніхто не розуміє, Еморі! Я знаю, що не можу пояснити це тобі, але це так...

Еморі був зворушений. Він обійняв матір і легенько по-

терся об її плече.

– Бідолашна Беатріс, бідна моя Беатріс...

– Але ж розкажи мені про себе, Еморі! У тебе, мабуть, були жахливі два роки?

Еморі спочатку думав збрехати, але наважився говорити, як є.

– Ні, Беатріс. Я цікаво провів час. Я пристосувався до смаків довкілля, став буденним (він сам себе здивував цими словами, і уявив, як би витріщився Фроггі).

– Беатріс! – раптово вигукнув він. – Знаєш, хочу поїхати вчитись в іншу школу. Всі в Міннеаполісі їдуть вчитись десь-інде.

На обличчі Беатріс з'явилось занепокоєння.

– Але ж тобі лише п'ятнадцять!

– Так, але всі їдуть кудись у п'ятнадцять, і я хочу, Беатріс.

Беатріс запропонувала відкласти цю розмову. Але через тиждень вона таки вшанувала його відповіддю:

– Еморі, я гадаю, що ти маєш вирішувати сам. Якщо ти так хочеш – можеш їхати.

– Справді?

– Скажімо, у Сент-Реджис у Коннектикуті.

Еморі відчув раптове піднесення.

– Усе вже домовлено, – продовжувала Беатріс. – Тобі варто поїхати. Я б воліла, щоб ти поїхав до Ітона, а потім у Оксфорд до Церкви Христа. Але зараз це виглядає малоімовірним. Наразі залишимо питання з університетом відкритим.

– А що ти будеш робити, Беатріс?

– Це лише Господь відає. Здається, моя доля – доживати віку в цій країні. Ні, я ані трохи не шкодую, що я американка, – більше того, жалкувати про це – то для дуже вульгарних осіб. Я відчуваю, – ні, я впевнена, – що ми – могутня, зростаюча нація, однак, – вона зітхнула, – я часом думаю, що життя моє мало б згаснути ближче до древньої, зрілої цивілізації, землі, де літня зелень змінюється осінніми багряними кольорами... Прикро, що ти не був за кордоном, але ти хлопець, і тобі, мабуть, краще дорослішати «під крилами білоголового орлана» – це правильний вираз?

Еморі кивнув. Вона б не оцінила його ідею щодо японської навали.

– Коли я зможу поїхати до школи?

– Наступного місяця. Тобі треба буде вирушити заздалегідь, щоб здати екзамени. Потім у тебе буде вільний тиждень. Синку, я хочу, щоб ти декого відвідав на Гудзоні.

– Кого саме?

– Монсенйора Дарсі, Еморі. Він хоче побачитись із тобою. Він вчився в Гарроу, а потім у Єльському університеті, став католиком. Я хочу, щоб він побесідував з тобою – я відчуваю, це може стати тобі в нагоді. – Вона лагідно погладила його золотаво-каштанове волосся. – Мій любий Еморі...

– Люба Беатріс...

Отже, раннього вересня Еморі, оснащений шістьма комплектами літньої білизни, плюс шістьма зимової, светром,

теніскою, в'язаним жакетом, зимовим пальтом і т. д., попрямував до Нової Англії – краю закладів для дібраної молоді.

Були там академії Андовер і Екзетер зі своїм славетним минулим, велетенські, демократичного типу коледжі Нової Англії; Сент-Марк, Гротон, Сент-Реджис, які набирали учнів із Бостона та давніх голандських сімей Кніккербоккерів із Нью-Йорка; Сент-Пол зі своїми відомими спортивними аренами; Памфрет та Сент-Джордж, процвітаючі й багато оздоблені; Тафт і Гочкісс, які готували цвіт заможних сімей Середнього Заходу для подальших соціальних успіхів у Єлі; Павлінг, Вестмінстер, Чоут, Кент і сотні інших. Усі вони рік за роком випускали з конвеєра однотипних представницьких молодиків, чиїм єдиним стимулом було скласти вступні іспити в університет. Їхні ефемерні цілі були регламентовані сотнями циркулярів на кшталт: «Забезпечити доскональну розумову, моральну і фізичну підготовку, належну джентльмену і християнину, розвинути в юнакові навик вирішувати питання свого часу та закласти надійний фундамент наук і мистецтва».

У Сент-Реджисі Еморі пробув три дні, склав іспити із зверхньою впевненістю в собі, потім повернувся до Нью-Йорка, щоб завітати до свого опікуна. Метрополіс, який він заледве оглянув, мало його вразив. Єдине, що він запам'ятав, було відчуття чистоти і високі білі будинки, які він споглядав із палуби пароплава, раннім ранком на ріці Гудзон. Насправді він уже був десь далеко у своїх мріях про спор-

тивні звичаї в школі. Цей візит мав стати лише вимушеною прелюдією до визначних пригод. Але не так сталося, як йому гадалося.

Будинок монсеньйора Дарсі був древнім, невизначеного стилю, стояв на пагорбі, що височів над рікою. Там його власник жив між подорожами римо-католицьким світом (наче король Стюарт у вигнанні, очікуючи, коли його прикличуть знову панувати на своїй землі). Монсеньйорові на той час було сорок чотири, він злегка почав повніти. Але був жвавий, його голову вкривало золотаве тонке волосся, він був дуже захопливий і загалом – блискуча особистість. Коли він заходив до кімнати, зодягнений у свої пурпурові шати, що палахкотіли як тернерівські заходи сонця, він привертав до себе захоплені погляди.

Він написав два романи: один із них – разюче антикатолицький (але це було ще до його навернення), і п'ять років по тому – інший, де він змінив свої в'їдливі насмішки над католиками на ще дотепніші кпини над представниками єпископальної церкви. Він надзвичайно поважав ритуали, був захопливо драматичним, любив ідею Бога достатньо глибоко, щоб зберігати цілібат, і був прихильний до ближнього свого.

Діти обожнювали його, адже він сам був дитинним; молодь насолоджувалась його товариством (бо він сам був молодим, і ніщо його не шокувало). У якомусь столітті й у відповідному місці він міг би стати як Рішельє. Але нині він був просто високоморальним, дуже релігійним (точніше сказа-

ти, благочестивим) душпастирем. Він полюбляв створювати ореол таємничості над звичним, використовував давні зв'язки, цінував життя у всіх його проявах (хоча й не насолоджувався цим сповна).

Вони з Еморі якось одразу заприязнились – товариський презентабельний прелат, який міг затьмарити будь-який по-сольський бал, і зеленоокий задумливий хлопець у своїх перших дорослих штанах. Після півгодинної розмови вони відчували, що їхній зв'язок схожий на зв'язок батька з сином.

– Мій любий хлопчику, я багато років чекав цієї зустрічі. Умощуйся зручніше і давай побалакаємо.

– Знаєте, я щойно приїхав із школи Сент-Реджис...

– Твоя матінка згадувала про це – вона надзвичайна жінка. Дай сигарету (я впевнений, ти куриш). Отже, підозрюю, ти, як і я, – ненавидиш природничі науки і математику.

Еморі радо закивав головою.

– Ненавиджу їх! Люблю англійську та історію.

– Авжеж, ти також ненавидітимеш школу спочатку. Але я радий, що ти будеш учитись у Сент-Реджисі.

– Чому?

– Бо це школа для джентльменів, і демократія не заразить тебе надто швидко. В тебе ще буде цього вдосталь у коледжі.

– Я хочу вчитись у Принстоні, – сказав Еморі. – Не знаю чому, але мені здається, що всі випускники Гарварда – без характерні (я колись сам був таким). А випускники Єля – ну, вони носять великі голубі светри і курять люльки...

Монсенйор посміхнувся:

– Знаєш, я теж колись був таким...

– Ні, ви зовсім інший! Я гадаю, що Принстон – неквапний, красивий і аристократичний. Розумієте, як весняний день! А Гарвард це щось доволі закрите...

– А Єль – морозяний і енергійний, як листопад, – закінчив монсенйор.

– Саме так!

І вони легко занурились у радісне відчуття близькості.

– Я завжди підтримував принца Карла Стюарта...

– Звичайно, і Ганнібала!

– Так, і Південну конфедерацію. – Він вагався, чи визнавати себе патріотом Ірландії, бо вважав, що бути ірландцем – це якось простакувато.

Монсенйор, одначе, запевнив його, що Ірландія – це романтичний втрачений шанс, а ірландці – чарівні щирі люди, і цю прихильність варто плекати й надалі.

Після години насиченого спілкування і ще кількох сигарет, коли монсенйор Дарсі довідався, що Еморі вихований не в католицькій вірі (що радше здивувало, а не налякало його), він оголосив, що чекає ще одного гостя. Ним виявився високоповажний Торнтон Генкок із Бостона, экс-міністр в Гаазі, автор наукової праці з історії середніх віків і останній представник видатної патріотичної і блискучої сім'ї.

– Він приїздить сюди на відпочинок, – монсенйор довірчо нахилився до Еморі, ніби вони були однолітками. – Я для

нього – своєрідний прихисток від виснажливого агностицизму. Думаю, я єдиний знаю, як його холоднокровний розум губиться у хвилях житейського моря, і як прагне він вхопитись за рятівний уламок міцної щогли, якою і є наша Церква.

Їх перший обід став для Еморі одним із найяскравіших спогадів із ранньої юності. Монсеньйор випромінював шарм і якесь особливе світіння. Ставив запитання і робив припущення так тонко, що хлопець повіряв найглибші пориви і бажання своєї душі, а також страхи і надії, навіть те, що викликало в нього відразу. При цьому були тільки він і монсеньйор, а старший чоловік, хоча і менш вразливий і менш чутливий, але, безсумнівно, не безсердечний, із задоволенням слухав їхню бесіду і грівся в лагідному світлі, що випромінювали ці двоє.

Для багатьох монсеньйор був наче промінь сонця; і Еморі справляв таке саме враження (саме зараз, у молодості, часом у роки зрілості, але ніколи більше не повторилось відчуття цього взаємного пориву).

«Який осяйний хлопчина, – подумав Торнтон Генкок, який свого часу побачив розкіш обох континентів, вів бесіди із Парнелом, Гладстоном і Бісмарком. А потім, ніби між іншим, сказав монсеньйору Дарсі:

– Його виховання однозначно не можна довірити школі або коледжу.

Але в наступні чотири роки розумові здібності Еморі були скеровані на завоювання популярності, хитроspлетіння со-

ціального устрою університету й американського суспільства (в такому вигляді, як їх презентували на чайних вечорах в Балтиморі або в гольф-клубах Хот-Спрингс).

Загалом, це був прекрасний тиждень. Весь внутрішній світ Еморі наче розібрали на частки і витягнули назовні. Підтвердились низки його теорій, а його радість життя вилилась в тисячі амбіцій. Бесіди не були схоластичними, боронь Боже! Еморі мав лише приблизне уявлення про Бернарда Шоу, але монсеньйор міг не менш захопливо вести бесіди на тему «Улюбленого волоцюги» чи «Сера Найджела», дбаючи, щоб Еморі не почувався невігласом ані на мить.

Але труби вже возвістили початок першої сутички між Еморі і його власним поколінням.

– Тобі, звичайно, хочеться їхати. Для таких, як ми, дім – це там, де нас нема... – із сумом мовив монсеньйор.

– Ні, мені дуже не хочеться їхати...

– Не думаю! Насправді ані тобі, ані мені ніхто у цьому світі не потрібен.

– Ну...

– Бувай, синку...

ЕГОЇСТ ПРИГНІЧЕНИЙ

Два роки, які Еморі провів у Сент-Реджисі, були сповнені тріумфів і болючих розчарувань і зіграли в його житті геть незначну роль (оскільки більшість американських «під-

готовчих» шкіл існують під каблуком університетів і мають незначний вплив на американське життя загалом). У нас немає таких шкіл, як в Ітоні, де формується самосвідомість правлячого класу, натомість ми маємо чисті, мляві і безбарвні підготовчі школи.

З самого початку він узяв невірний старт, і його всі вважали пихатим, зарозумілим і зневажали. Він до знемоги грав у футбол, чергуючи зухвалу відчайдушність з надмірною обачністю, й оберігав себе від травм, наскільки це допускала гра. Але якось, дико запанікувавши, він утік від сутички з хлопцем такого ж зросту під зливу презирливих вигуків. А через тиждень ув'язався в бійку із хлопцем, значно сильнішим за себе. З бійки він вийшов жорстоко побитий, але гордий за себе.

Він був проти всіх, хто був вищий за нього. Ця риса, вкупі з млявою байдужістю до навчання, дратувала вчителів. Він зростав безвольним і вважав себе знедоленим; він набурмосено ховався в закутках і читав аж до миті, як у школі вимикали на ніч світло. Боячись самотності, він завів кілька приятелів, але, оскільки вони не належали до шкільної еліти, використовував їх лише як дзеркало для самого себе, як аудиторію, перед якою він міг позувати (що було абсолютно необхідним для нього). Він був нестерпно самотнім і до відчаю нещасним.

Хоча було й кілька втішливих моментів. Коли Еморі був пригніченим, його марнославство шукало поживи (він аж за-

сяяв, коли Вукі-Вукі – стара глуха економка – сказала йому, що ще ніколи не бачила такого гарного хлопця, як він). Йому лестило, що він наймолодший і найлегший хлопець у футбольній команді. Йому було приємно, коли доктор Дугал після однієї жвавої дискусії сказав йому, що він міг би бути першим учнем у школі, якби ж у нього було хоч трохи завзяття. Але доктор Дугал помилявся. Це було неможливо – не такий у нього був характер.

Нещасний, самотній, відчужений з-поміж учнів і вчителів – так минув перший семестр Еморі. Але коли на Різдво він повернувся в Міннеаполіс, то нікому не обмовився ані словом і був підкреслено жвавий.

– О, я спочатку був боязким новачком! – розповідав він Фроггі покровительським тоном. – Але потім заприятелював з усіма, хоч найлегший у нашій команді. Ти обов'язково мусиш поїхати в якусь школу, Фроггі! Це так круто!

ЕПІЗОД З ПРОФЕСОРОМ ІЗ ДОБРИМИ НАМІРАМИ

Останньої ночі свого першого семестру Еморі якраз був у навчальній кімнаті, коли йому передали, що містер Марготсон, старший викладач, хоче його бачити о дев'ятій в своєму кабінеті.

Еморі подумав, що його чекають нудні повчання, але для себе вирішив бути ввічливим, оскільки містер Марготсон за-

вжди був приятним до нього.

Наставник зустрів його поважно і вказав на стілець. Він кілька разів кахикнув, вигляд у нього був підкреслено щирий, такий, коли розмову затівають на «делікатні» теми.

– Еморі, – почав він. – Я покликав вас для щирої розмови.

– Слухаю, сер.

– Я спостерігав за вами цього року, і те, що побачив, мені до душі. Я гадаю, у вас є задатки достойної людини.

– Так, сер, – Еморі вдалось прибрати відповідного виразу на обличчі. (Хоча він ненавидів усілякі «душевні» розмови, коли з ним говорили так, ніби він геть пропавший.)

– Але я помітив, – продовжував викладач, добираючи слова, – що ви – не дуже користуєтесь популярністю серед хлопців.

– Це так, сер... – Еморі облизав сухі губи.

– Отож, я подумав: можливо, вам не зовсім зрозумілі мотиви їхньої поведінки? Я скажу вам, бо вважаю, що коли юнак знає свої труднощі, йому легше з ними впоратись і зрозуміти, чого ж оточення очікує від нього. – Він зробив паузу і знову делікатно продовжив: – Здається, вони вважають вас дещо зарозумілим.

Еморі не витримав. Він підхопився, ледь стримуючись.

– Я знаю! Ви гадаєте, я не знаю? – Він уже кричав. – Я знаю, що вони думають! Навіщо ви мені це кажете? – Він схаменувся. – Я... я... мені треба йти, вибачте мою грубість...

Він вилетів із кімнати. Дорогою до гуртожитку свіже по-

вітря охолодило його, він торжествував, що відмовився від допомоги.

– Старий дурень! – огризнувся він. – Начебто я не знаю!

Однак він вирішив, що то буде вдалий привід, щоб не повертатись у навчальну кімнату, і зручно вмотивувався в своєму закутку, дочитуючи «Білий загін» і жуючи печиво з кремом.

ЕПІЗОД ІЗ ДИВОВИЖНОЮ ПАННОЮ

Лютневе небо рясніло яскравими зорями. Нью-Йорк спалахнув для Еморі небаченим блиском у день народження Вашингтона у всій красі цієї довгоочікуваної події. Місто промайнуло перед ним яскравою смугою на фоні глибокого синього неба, малюючи картину розкоші, гідну казкових міст із «Тисячі й однієї ночі». Цього разу він побачив місто у світлі електричних вогнів, романтикою пригод манило від велетенських рекламних щитів на Бродвеї і від жіночих очей в готелі «Астор», де він обідав з юним Паскертом із Сент-Реджиса. Коли вони в театрі йшли проходом до своїх місць, їх зустріло хвилююче звучання й переспів настроюваних скрипок і чуттєвий, глибокий аромат гриму й парфумів. Його поглинала атмосфера епікурейської насолоди, все зачаровувало. Сьогодні у програмі був «Маленький мільйонер» з Джорджем М. Коханом. На сцені була приголомшлива юна брюнетка. Вона танцювала так, що в Еморі на очі навертались сльози.

«О, прекрасна панно, яка ти незрівнянна!» – співав тенор, і Еморі погоджувався з ним, мовчки, але із запалом.

«Любі слова твої пронизують серце моє...»

Скрипки затремтіли на останніх нотах, дівчина впала на сцену, наче зім'ятий метелик, зал вибухнув оплесками. О, кохатись би так, під звуки цієї п'яної мелодії...

Остання дія відбувалась у ресторані на даху, і зітхання віолончелі лунали під сяйвом місяця, між тим несподіваний і легкий, як піна, сюжет мережився комедійними поворотами. Еморі вже горів бажанням стати завсідником отих ресторанів на даху, зустріти дівчину, яка була б схожа на цю, ні, саме її! Щоб волоссям її блукало місячне сяйво, поки чемний офіціант підливатиме їм у бокали шампанське. Коли завіса опустилась востаннє, він так глибоко зітхнув, що глядачі попереду озирнулись і витріщились на нього, і він розчув чийсь подивований голос:

– Поглянь-но, який гарний, який вродливий хлопчина...

Це відволікло його від п'єси, і він замислився: чи справді він такий, чи просто видається таким жителям Нью-Йорка?

Вони мовчки йшли до готелю. Першим заговорив Паскерт. Його ламкий п'ятнадцятилітній голос ввірвався в меланхолійну задуму Еморі:

– Знаєш, я б одружився з цією дівчиною хоч зараз...

Можна було не питати, про яку дівчину йшла мова.

– Я був би гордий привести її додому і познайомити з ріднею, – продовжував Паскерт. Еморі був вражений – ці слова

видались йому такими зрілими, чому ж не він їх вимовляє?
– Кажуть, всі актриси такі легковажні...
– Готовий запрягтись, що ні! – сказав юнак із запалом.
– Я впевнений, ця дівчина – просто диво, кажу тобі.
Вони йшли, змішуючись із бродвейським натовпом, а музика, що лунала з кафе, несла їхні мрії все далі й далі. Вечерка облич виринала і зникала – бліді чи збуджені, рум'яні чи втомлені. На хвилі якогось дивного піднесення Еморі дивився на них із захопленням. Він планував своє життя. Він зараз житиме у Нью-Йорку, його будуть упізнавати у всіх ресторанах і кафе, він буде носити фрак з самого ранку і до вечора, а спатиме до полудня.

ЕПІЗОД У ГЕРОЇЧНИХ ТОНАХ

Жовтень його другого і останнього року навчання в Сент-Реджисі ознаменувався найбільш пам'ятною подією в житті Еморі. Матч із Гротоном почався о третій годині одного бадьорого дня і завершився, коли морозяні осінні сутінки спустились на землю. Еморі грав на позиції квотербека, він здійснював неймовірні захвати, волав у лютому відчаї, вигукував команди диким голосом до хрипу, до оскаженілого шепоту. Він з гордістю відчув кров на своїй білій пов'язці, яка вкривала голову, і геройський надрив гравців з понівеченими кінцівками. У ці хвилини звитяга сочилась, як вино, крізь жовтневу напівтемряву, він був зухвалим героєм, од-

ним із веселої ватаги вікінгів, що перетинає розлючене море на швидкому дракарі, соратником Роланда і Горація, Сера Найджела і Теда Коя – пошрамований, понівечений, що незламною волею кинувся в бій, – він стримує несамовитий натиск, він чує, як доноситься десь іздалеку гул трибун... І раптом, весь в синцях і саднах, але досі невловимий, він мчить по широкій дузі, звивається, змінює темп і падає долілиць за воротами Гротона з м'ячем. Двоє навалюються йому на ноги, тачдаун, і перемога для його команди!

ЗАПИСКИ МОЛОДОГО ЗАЛИЗИ

Із захмарних висот старших класів і своїх недавніх успіхів Еморі скептично оглядався на свій статус минулого року. Він дуже змінився, наскільки Еморі Блейн взагалі міг змінитися. Еморі плюс Беатріс плюс два роки у Міннеаполісі – ці складники сформували його, коли він поступав у Сент-Реджис. Але наліт двох років, проведених в Міннеаполісі, був не надто тривким, недостатнім, щоб приховати оте «Еморі плюс Беатріс» від допитливих очей закритої школи. Отже, школа Сент-Реджис почала болісно і жорстоко висвердлювати із нього Беатріс і накладати новий і більш відповідний настил на початкову складову.

Але ні Сент-Реджис, ні сам Еморі не усвідомлювали того факту, що внутрішнє глибинне єство Еморі залишилось незмінним. Ті риси, за які його так не любили, – хизуван-

ня, лінь, блазнювання – сприймались тепер як належне, така собі ексцентричність зіркового квотербека, ліцедія і редактора «Базікала» (його дивувало, що молодші школярі наслідують ті самі риси, за які його ще недавно вважали нікчемою).

Після закінчення футбольного сезону він впав у мрійливу задуму. У вечір балу перед початком канікул він рано вислизнув, щоб заховатись у себе в ліжку і насолодитись звуками скрипки, які залітали до його кімнати крізь відчинене вікно. Багато ночей він мріяв про кав'ярні, що причаїлись десь у закутках Монмартру, де дипломати і чепуруни сповіряють свої романтичні таємниці жінкам із шкірою кольору слонової кістки, а оркестри виграють віденські вальси, і повітря гусне від екзотичних ароматів, запаху інтриг та пригод. Навесні він прочитав за програмою «Алегро» Джона Мільтона, це надихнуло його на ліричні виливи у формі віршування на тему Аркадії і сопілки Пана. Він переставив своє ліжко так, щоб сонце будило його на світанку своїм промінням, тоді одягався і йшов до старої гойдалки, що висіла на яблуні біля гуртожитку старшокласників. Він розгойдувався дужче і дужче, поки аж захлинався відчуттям, що він злітає у відкрите небо, в казкову країну, де живуть веселі сатири і німфи, схожі на дівчат, яких він зустрічав на вулицях Іст-честера. Коли він досягав найвищої точки, то справді міг бачити вершину пагорба, де вигини брунатної дороги зникали золотою вервечкою на горизонті.

Він ковтав книжки одну за одною всю весну (тоді йому щойно виповнилось вісімнадцять): «Джентльмен з Індіани», «Нові казки тисячі і однієї ночі», «Повчання Маркуса Ордейна», «Чоловік, який був четвергом» (останню він не зрозумів, але йому сподобалось), «Стовер в Єлі», яка стала для нього чимось на кшталт посібника, «Домбі й син» (бо він вирішив, що треба читати щось вагомніше), Роберта Чемберса, Девіда Грехема Філіпса і Е. Філіпса Оппенгейма – повністю; і дещо вибірково з Теннісона і Кіплінга. Зі всієї шкільної програми лише «Алегро» і сувора чіткість геометрії викликали його млявий інтерес.

На початку червня він відчув потребу у спілкуванні з кимось, щоб формулювати свої власні ідеї, і на свій власний подив, зустрів однодумця-філософа в особі Рехілла, старости шостого класу. В багатьох бесідах, які вони вели, гуляючи стежками чи лежачи на животі на краю бейсбольного поля, або пізно вночі, викурюючи сигарети, вони перемелювали шкільні новини, і ось тут і зародився термін «зализи».

– Є що курити? – прошепотів Рехілл, просуваючи голову крізь двері через кілька хвилин після відбою.

– Звичайно.

– Я заходжу.

– Візьми ковдру, вмошуйся он туди, на підвіконня.

Еморі сів у крісло і запалив сигарету, поки Рехілл готувався для бесіди. Улюбленою темою Рехілла було обговорення майбутнього своїх однокласників, а Еморі ніколи не на-

бридало підкидати йому низку зарисовок.

– Тед Конверс? А, тут все просто. Він завалить екзамени і все літо буде ходити на підготовку до Гарструма, тоді вступить до Шеффілда і вилетить посередині першого курсу. Потім повернеться додому, буде пити-гуляти рік-два, потім татусь змусить його зайнятись торгівлею фарб. Він одружиться, у нього буде четверо синів – усі такі ж тупоголові. Він завжди буде думати, що Сент-Реджис зіпсував його, і віддасть своїх дітей в денну школу в Портленді, помре від локомоторної атаксії, коли йому буде сорок один. Його жінка подарує пресвітеріанській церкві купіль (чи як воно там називається) із вигравіруваним його ім'ям.

– Зажди, Еморі, це з біса похмуро. А щодо тебе?

– Я – із вищої касти, ти теж. Ми філософи.

– Я – ні.

– Певно, що так. Голова у тебе варить добре.

Але Еморі знав, що ані абстракції, ані теорії, ані узагальнення не переконують Рехілла, поки він сам не почує конкретний приклад.

– Ні, – наполягав Рехілл, – усі тут мною користаються, а я нічого з цього не маю. Я на побігеньках у своїх друзів (хай їм грець), я роблю уроки за них, витягую їх із халеп, їджу до них влітку в гості і завжди розважаю їхніх шмаркатих сестер. Я терплю, коли вони поводять себе як егоїсти, а вони думають, що достатньо проголосувати за мене, щоб відшкодувати все це мені, вони кажуть: «він великий чоловік» у Сент-

Реджисі. Хочу бути там, де всі займаються своїми справами, і можна, коли що – по-слати когось куди треба. Я втомився бути «хорошим» з кожним недоумком у нашій школі.

– Але ти не зализа! – вигукнув Еморі.

– Що?

– Не зализа.

– А що воно таке?

– Ну, це щось... словом, їх багато. Ти – не один із них, і я теж.

– Ти можеш точніше пояснити?

Еморі задумався.

– Ну, я гадаю, це таке, коли хтось змочує волосся і зализує його назад.

– Як Карстерс?

– Ага, точно. Він – зализа...

Два вечори вони займались тим, що вигадували точне визначення. «Зализа» – це хтось, хто добре виглядає або принаймні охайно, у нього є мізки (себто соціальні мізки) і він використовує всі засоби, на межі із чесністю, щоб просуватись нагору, бути популярним, щоб ним захоплювались. А ще – він ніколи не потрапляє в халепу. Він добре одягається, дуже прискіпливий до своєї зовнішності. У нього коротке волосся і він його зализує на прямий проділ – за останньою модою. Цьогорічні зализи усі носять окуляри у черепащачій оправі – то головний символ їхнього братства, за яким їх можна розпізнати, тому Еморі й Рехілл не пропустили ні

одного. Зализи чаїлись по всій школі, завжди трохи меткіші і трохи кмітливіші, ніж їхні однолітки, вони завжди очолювали якусь команду і вдало користались своїми здібностями на відміну від решти.

Класифікація заліз була одним із найцінніших винаходів Еморі аж до першого року в коледжі. Там межі виду стали розмитими і нечіткими, довелось вводити більш детальну класифікацію, і зрештою це стало просто характеристикою. Еморі вважав себе дещо ексцентричним (що не зовсім відповідало якостям зализи), але в глибині душі він прагнув того, що й вони, і володів, власне, усіма рисами зализи. Але на додачу – ще й відвагою та неабияким розумом.

Це був справжній прорив за межі лицемірства шкільної традиції. Зализа володів усіма характеристиками успішної людини (що суттєво відрізняло його від «шкільного авторитету»).

«ЗАЛИЗА»

1. Має гостре відчуття суспільних цінностей.
2. Добре одягається (хоча вдає, що одяг буцімто не має значення, але знає, що це не так).
3. Займається тим, у чому може відзначитись.
4. Поступає в коледж і стає відчутно успішним.
5. Зализане волосся.

«ШКІЛЬНИЙ АВТОРИТЕТ»

1. Схильний до дурощів і несвідомий соціальних цінностей.
2. Думає, що одяг – це не важливо, і тому вдягається абияк.
3. Займається всім через почуття обов'язку.
4. Вступає до коледжу, але майбутнє його доволі проблематичне. Відчуває себе загубленим без свого оточення і згадує шкільні роки як найщасливіші. Регулярно навідується в школу і розповідає про досягнення учнів Сент-Реджиса.
5. Волосся не зализане.

Еморі остаточно вибрав Принстон. Він вирішив поступати туди, навіть якщо буде єдиним із Сент-Реджиса. Розповіді про Єль були овіяні гламуром і романтикою, він чув їх ще в Міннеаполісі і від випускників Сент-Реджиса, які застрягли в «Черепі і Костях»³. Але Принстон приваблював його більше – своєю яскравою атмосферою, окрім того репутацією найприємніших заміських клубів Америки. В порівнянні із загрозою вступних екзаменів шкільні роки здались Еморі чимось дуже далеким. Коли, багато років потому, він повернувся в Сент-Реджис, то, здається, зовсім забув про свої успіхи у старших класах. У своїй уяві він поставав знер-

³ «Череп і Кості» (англ. Skull & Bones) – найстаріше таємне товариство студентів Єльського університету. Вважалося, що членами товариства могли бути тільки представники вищої еліти, вихідці з найбагатших і найвпливовіших сімей США. Вони займали і займають найважливіші пости в політиці, ЗМІ, фінансовій, науковій та освітній сферах.

вованим хлопчиськом, який бігав коридорами школи, ряту-
ючи від знущань своїх ровесників, що скаженіли від над-
лишку емоцій.

Розділ 2

Шпилі й гаргулі

Спочатку Еморі помітив тільки густе сонячне проміння. Воно повзло зеленим дерном, танцювало на віконному склі, пливло довкола верхівок веж і зубчастих стін мурів. Поступово він зрозумів, що справді йде Університетською вулицею. Йому було ніяково за свою валізу, тому він тренував у собі новий навик – дивитись прямо перед собою, не озираючись на перехожих. Кілька разів (і він міг запряисягнутись, що це так) на нього оглядались здивованими поглядами. Він подумав на мить, що якимось не так виглядає (шкода, що він не встиг поголитись зранку в поїзді). Він почувався дуже скутим і незграбним серед молодиків у білих фланелевих костюмах і з непокритими головами. Судячи із того, як упевнено вони прогулювались, то, мабуть, були старшокурсники.

Будинок 12 на Університетській вулиці виявився величезним старовинним особняком, і хоча він виглядав занедбаним, Еморі знав, що тут живе щонайменше дюжина першокурсників. Поспіхом познайомившись із господинею, він вийшов для дослідження території. Але, пройшовши лише квартал, із прикрістю усвідомив, що він, мабуть, єдиний

тут у капелюсі. Він квапливо повернувся у номер 12, скинув свій котелок і вже з непокритою головою побрів униз по Нассау-стрит, зупиняючись, щоб розглянути фотографії спортсменів у вітринах, а заразом і великий портрет Алленбі, капітана футбольної команди. Над вікном кондитерської він побачив вивіску «Цукерня», це здалось йому заманливим, ото ж він зайшов і сів у високе крісло.

– Шоколадний сандей, – сказав він темношкірому офіціанту.

– Ще щось? Булочку із беконом?

– Гаразд.

Булочки йому засмакували, і він ковтнув цілих чотири, а потім ще подвійний шоколадний десерт і аж тоді відчув приємне полегшення. Кинувши оком на прапорці, шкіряні вимпели і плакати дівчат, які рясно вкривали стіни, він вийшов і почимчикував далі по Нассау-стрит, заклавши руки в кишені. Поступово він почав розрізняти старшокурсників від вступників, хоча першокурсникам належало ходити в уборах лише з понеділка. Були й такі, хто аж занадто напоказ вдавали тутешніх (то, вочевидь, були першокурсники). Новачки прибували із кожним поїздом, їх одразу поглинав натовп у білих костюмах, без капелюхів і навантажений книжками. Здавалося, єдина функція цієї юрби – сновигати вгору і вниз вулицею, випускаючи завіси сигаретного диму. Десь до обіду Еморі усвідомив, що тепер новоприбулі дивляться на нього як на випускника. Він відчайдушно намагався виглядати за-

гадково-значливим і водночас скептичним: після детального аналізу довколишніх облич такий вираз здавався йому найбільш доречним.

О п'ятій годині він відчув настирливу потребу обмовитись із кимсь. Він завернув додому, щоб подивитись, чи хтось уже приїхав. Піднявся хисткими сходами, потім ретельно оглянув кімнату: намагались причепурити її якимось, окрім як прапорцями і знімками дикої природи, годі було й сподіватися. Хтось постукав у двері.

– Заходьте!

У дверях з'явилося довгасте обличчя із сірими очима і компанійською посмішкою.

– Молоток є?

– Ні, вибач. Може, у господині щось таке є?

Незнайомець зайшов до кімнати.

– То ти – мешканець цього притулку?

Еморі ствердно кивнув.

– Це страхітливий хлів та ще й за такі гроші!

Еморі не міг не погодитись.

– Я оце думав переїхати до кампусу, – сказав він, – але, кажуть, там мало першокурсників, і вони якісь лякливі. Та й що там робити? Хіба що вчитись.

Сіроокий вирішив зазнайомитись.

– Мене звати Голідей.

– Блейн.

Вони потисли один одному руки. Еморі посміхнувся:

– Де ти готувався?

– В Андовері, а ти?

– У Сент-Реджисі.

– Справді? В мене там кузен вчився.

Вони трохи поговорили про кузена, а потім Голідей сказав, що зустрічається з братом о шостій, щоб повечеряти.

– Приєднуйся, перекусимо разом.

– Гарзд.

Отак Еморі й познайомився із Берном Голідеєм (сіроокого звали Керрі) протягом скромного обіду, що складався із рідкої зупи і блідих овочів. Вони почали розглядати інших першокурсників (ті сиділи або невеликими групами і виглядали доволі скуто, або більшими компаніями і почувались, ніби у себе вдома).

– Кажуть, університетська їдальня препогана, – сказав Еморі.

– Є такі чутки. У всякому разі, однаково треба платити, з'їси ти там щось чи ні.

– Це ж – паскудство!

– Ошуканство!

– У Принстоні доведеться все ковтати на першому курсі.

Майже як у школі.

Еморі погодився.

– Але справжнє життя таки тут, – наполягав він. – Я б не вступив у Єль навіть за мільйон.

– І я теж.

– Ти вже знаєш, чим будеш займатись? – запитав Еморі в Керрі.

– Я – ще ні. Берн хоче працювати у «Принці». Знаєш, є така щоденна університетська газета?

– Так, знаю.

– А ти щось для себе обрав?

– Загалом, так. Хочу спробувати грати за команду першого курсу.

– А ти грав у Сент-Реджисі?

– Трохи, – додав Еморі з удаваною скромністю, – але я так жахливо схуд, ганяв до знемоги.

– Ти зовсім не худий.

– Я був доволі потужний минулої осені.

– Он як!

Після вечері вони пішли в кіно, Еморі із захопленням прислухався до дотепних коментарів хлопця, який сидів попереду, а також до диких вигуків, що лунали в залі.

– Йуху!

– «Мій любий – ти такий міцний і сильний, – але такий ніжний...»

– У клінч⁴!

– У клінч давай, у клінч!

– Цілуй, цілуй її швидше!

⁴ Клінч – розповсюджена техніка утримання супротивника в спортивних єдиноборствах.

– А-а-а-а!

Якась компанія почала горлати «Біля моря», і всі із запахом їх підтримали. І враз усе перетворилось на суцільну какафонію під тупіт ніг, а далі на безкінечний недоладний спів:

О-о-о-о!

Працює люба на заводі,

Варить мармелад.

І все було б гаразд,

Але мене, кохана, не дури,

бо знає кожен з нас,

Всю нічку довгу мармелад не вариш ти.

О-о-о-о!

Виходячи із кінотеатру в тисняві натовпу, вони кидали і ловили на собі допитливі погляди. Еморі вирішив, що треба поводитися так, як поводити себе старшокурсники у передньому ряду: закинувши руки на спинки крісел, уїдливо і гостро, але водночас із домішкою поблажливості, коментувати фільм.

– Хто хоче сандей чи джигер? – запитався Керрі.

– А чом би й ні?

Вони всмак повечеряли і неквапно поплентались додому.

– Чудовий вечір!

– Класний.

– Будете сьогодні розпаковуватися, хлопці?

– Мабуть, так. Пішли, Берне.

Еморі побажав їм «на добраніч», а сам вирішив ще трошки посидіти на ганку.

Велетенські крони дерев темніли чорним гобеленом на тлі сутінкового неба. Ранній місяць залив усе блідо-голубим саявом, і, погойдуючись у прозорому місячному павутинні, линула з темряви пісня, сповнена чи то смутку, чи жалю за чимось, що безповоротно зникло.

Він пригадав, як випускник, що закінчив університет ще у 90-х, розповідав йому про одну з улюблених витівок Бута Таркінгтона⁵: той полюбляв удосвіта, стоячи посеред кампусу, виспівувати тонко пісні до зірок, чим викликав у дрімотливих студентів змішані емоції (залежно від їхніх настроїв).

Раптом десь із передсвітанкової темряви Університетської вулиці випірнула біла фаланга: фігури в білих футболках і білих шортах ритмічно крокували вулицею, лікоть до ліктя, високо піднявши голови, і співали:

Кроком руш, кроком руш!
В Нассау-Холл – додому всі,
Кроком руш, кроком руш
В найкраще місце на землі!
Ми йдемо, ми йдемо,
Куди би не занесло нас,
Відкритий шлях у всіх світах,
Але в Нассау рушати час!

⁵ *Таркінгтон Ньютон Бут* (1869—1946) – американський романіст і драматург, відомий за своїми романами «Чудові Емберсони» й «Еліс Адамс».

Коли бадьора процесія наблизилась, Еморі заплющив очі. Пісня злетіла так високо, що щезли всі голоси, крім солістів – вони переможно пронесли мелодію через верхню ноту і опустили її знов у цей фантастичний хор. Еморі розплющив очі (він боявся, що реальний образ зруйнує цю прекрасну ілюзію єднання).

Він жадібно втягнув повітря. На чолі хвацького загону крокував Алленбі – капітан футбольної команди. Стрункий і мужній, він ніби відчував, що цього року весь коледж із надією дивиться на нього, бо саме він, зі своїми ста шістдесятьма фунтами ваги, має вибороти перемогу, змітаючи блакитно-червоні лінії супротивника.

Зачарований, Еморі дивився, як проходить повз нього міцно злютований стрій. Обличчя їхні було важко розгледіти над спортивними сорочками, голоси злились у переможній ході. А потім процесію поглинула туманна темінь арки Кембела, і голоси затихли десь у напрямку кампусу.

Ще кілька хвилин Еморі сидів нерухомо. Йому було дуже прикро, що правила забороняють першокурсникам виходити з дому після відбою. А так хотілось прогулятися тінистими, насиченими запахами провулками! Отам, де старовинний коледж Візерспун, немов величний прабатько, вкриває своїм покровом Вігів і Клію – своїх античних дітей, де Літл, як чорна готична змія, звивався до Кайлера і Паттона, а вони кидають таємничі тіні на пологий укіс, що пірнає прямо

в озеро.

При денному світлі Принстон поволі проступав перед його очима – Вест і Реюніон, відлуння шестидесятих, Зал сімдесять дев'ять – гордовитий, із червоної цегли, Верхня і Нижня Пай-ни – аристократичні зразки епохи, не надто задоволені своїм розташуванням серед крамарів. А увінчували обрій дрімотні шпилі веж Холдера і Клівленда, що стрімко врізалися в голубе небо в єдиному порусі.

Він із першого погляду полюбив Принстон – його розморожену красу, його значущість, яку він не міг до кінця осягнути, дикі нічні пробіжки у місячному сяйві, гарних удатних хлопців у гонитві за спортивними перемогами, і над усім цим – дух суперництва, що витав скрізь. Уже від першого дня, коли із дикими очима, немов сп'янілі і виснажені першокурсники, сидючи в спортивній залі, вони обрали президентом когось з Гілл Скул, віце-президентом – якусь знаменитість із Лоренсвілля, а секретарем – хокейну зірку з Сент-Пола, аж до самого закінчення другого курсу, – вона була присутня у всьому, ця всепоглинаюча система поклоніння обраному колу.

Еморі був єдиним із Сент-Реджиса. Він споглядав, як розростались і переформовувались угруповання випускників Сент-Пола, Гілла, Памфрі, як у їдальні вони їдять за окремими столами, як перевдягаються в своїх закутках у спортивному залі, як вибудовують довкола себе бар'єр із менш

важливих, але амбіційних, щоб відмежуватись від дружніх, але злегка розгублених учнів середніх шкіл. Усвідомивши це, Еморі зненавидів обурливі соціальні межі, отой штучний поділ, вигаданий сильними, щоб заохочувати своїх компаньйонів і тримати на відстані слабших.

Він вирішив стати одним із перших на своєму курсі. Записався на футбольні тренування для першого курсу. Але коли його вже відзначили в «Принстонівці», він серйозно травмував коліно (що до кінця сезону викинуло його з гри). Він був змушений ретируватися і обдумати ситуацію.

«Універ 12» вимикав цілу низку запитань. Були там троє чи четверо непримітних, заціпенілих хлопців з Лоренсвілля, двоє хлоп'яків із приватної школи в Нью-Йорку (Керрі Голідей охрестив їх «плебеями-пияками»), хлопець-єврей також із Нью-Йорка і, як компенсація для Еморі, – двоє братів Голідей, які йому одразу заімпонували.

Голідей усі вважали близнюками, але насправді темноволосяний Керрі був на рік старший од свого брата-блондина Берна. Керрі був високий, із веселими сірими очима і усмішкою, що із першого погляду викликала приязнь до нього; він одразу став ватагом гуртожитку. Якщо хтось раптом нагострював роги – він їх стримував, був таким собі суддею і встигав смішити всіх своїми в'їдливими коментарями. Еморі почав закладати фундамент їхньої майбутньої дружби, яскраво змальовуючи те, яким мало б бути і яким є насправді університетське життя. Керрі не був схильний сприймати все все-

рйоз і щиро-дружньо стримував його вибухи протесту проти нерівності в соціальній системі. Але оскільки їх симпатія була взаємною, він сприймав усе з інтересом і поблажливістю.

Берн, світловолосий і мовчазний, з'являвся завжди непомітно, крадькома пробираючись вночі до своєї кімнати або вислизаючи зранку до бібліотеки. Він готувався до конкурсу в газеті Принстона, із запалом змагався проти ще сорока претендентів на перше місце. В грудні він зліг із дифтерією, і хтось посів його місце. Але повернувшись до навчання в лютому, він знову кинувся штурмувати вершини. Звичайно, із таким його способом життя в Еморі було мало шансів дізнатись, яким був Берн насправді (оскільки їх спілкування обмежувалось кількома фразами в перервах між лекціями).

Еморі був дуже невдоволений, як усе складалось. Йому бракувало того статусу, який він завоював у Сент-Реджисі (де його знали і де ним захоплювались). Хоча Принстон стимулював його, і ще багато було попереду всього, що могло б розбудити в ньому талант Макіавеллі, якби він тільки міг за щось зачепитись. Його цікавили елітарні університетські клуби (він почерпнув деяку інформацію про них минулого літа від одного випускника, який знехотя цим поділився): «Плюш» – відокремлений і демонстративно аристократичний; «Котедж» – вражаюча суміш блискучих авантюристів і чепурно вбраних жевжиків; «Тигр» – широкоплечий і атлетичний, він чесно плекає стандарти, закладені в підготовчій школі; «Капелюх і мантия» – антиалкогольний, дещо релігій-

ний із значним політичним впливом; є ще королівський «Колоніал», а ще – літературний «Чотирикутник» і десятки інших, різних за віком і статусом.

Те, що могло виділити студента першого курсу із юрмиська, таврувалось ганебним словом «викаблучник». Перегляди фільмів завжди супроводжувались їдкими коментарями. Але коментувати їх занадто голосно – викаблучуватися, обговорювати клуби – викаблучуватися. Зайняти принципову позицію, наприклад, щодо вечірок з алкоголем чи повної відмови від них – викаблучуватися. Загалом, бути чимось відмінним від усіх – не схвалювалось. Впливовими особами були тільки ті, хто не був принциповим. І так тривало, аж поки на клубних виборах на другому курсі кожному не пришивали певний лейбл до закінчення університету.

Еморі зрозумів, що писати для «Літературного журналу Нассау» не принесе жодної користі, але місце у штаті «Принстонівця» забезпечить хороші зв'язки. В нього виникли примарні надії зажити хмільної слави, виступаючи на сцені Англійського драматичного гуртка, але його фантазії дуже швидко згасли, бо він збагнув, що найблискупчіші мізки і таланти збираються у «Трикутнику» – комедійному музичному клубі, який кожного року їздить у грандіозне різдвяне турне.

А тим часом він почувався напродив самотньо і безпорадно серед решти спільноти. Нові бажання й амбіції нуртували в його свідомості. Весь перший семестр він заздрив наймен-

шим проявам успіхів однокурсників і ніяк не міг зрозуміти, чому їх з Керрі не зарахували одразу до еліти курсу.

Багато вечорів провели вони, сидючи біля вікна на Університетській, 12, спостерігаючи, як однокурсники виходять і заходять в актовий зал, помічаючи, як довкола більш успішних студентів гуртуються їхні нові супутники, як хтось поодиноким швидким кроком перетинає подвір'я з опущеними очима, заздрячи згуртованості великих університетських об'єднань.

– Ми – жалюгідний середній клас, ось хто ми! – поскаржився він Керрі одного дня, лежачи на канапі і добиваючи пачку «Фатімас» одну сигарету за одною.

– А чом би й ні? Ми заради цього приїхали до Принстона, щоб нас так само сприймали учні невеликих коледжів, щоб відчувати свою зверхність, свою впевненість, краще одягатись, щоб хизуватись, врешті-решт.

– Не в тому річ, я не проти цієї убогої кастової системи, – зізнався Еморі. – І мені навіть подобається ідея правлячої верхівки, але, заради всього святого, Керрі, я мушу бути одним із отих, що нагорі.

– Але зараз, Еморі, ти просто роздратований буржуа. Еморі якийсь час лежав мовчки.

– Може, ненадовго, – врешті-решт озвався він, – але тяжка праця залишає прикрі сліди, а я це ненавижду!

– То – радше почесні шрами. – Керрі раптом вистромив шию з-за вікна. – Поглянь, он Лангедак! Ти ж хотів його по-

бачити, а одразу за ним – Гемберд.

Еморі різко підскочив і кинувся до вікна.

– Ага! – сказав він, розглядаючи цих знаменитостей. – Гем-берд – сильний, зразу видно, але цей Лангедак – просто неотесаний, хіба ні? Я таким не довіряю. Але алмази здаються досить грубими, поки не ограновані.

– Хтозна, – сказав Керрі, коли хвиля емоцій спала, – ти ж у нас літературний геній. Тобі видніше.

– Цікаво... – Еморі затнувся. – Чи міг би я отаким бути? Думаю, що міг би. Звучить, мабуть, дико, але я б цього нікому не сказав, окрім тебе.

– То пиши, чого чекаєш? Одрости волосся і пиши вірші, як отой Д'Інвільє в «Літературному клубі».

Еморі ліниво дотягнувся до стосу журналів на столі.

– Читав цю останню пробу пера?

– Ніколи не пропускаю. Вони виняткові.

Еморі гортав номер.

– Ого! Він що – першокурсник? – сказав він із подивом.

– Ага.

– Послухай оце! Господи!

Говорить служниця:

Чорне покривало вкрило земну твердь,
Як білі конуси, у срібному полоні,
Гойдають полум'я свічок вітри,
Як тіні, що зникають на долоні,
О, Піє, Помпіє, – ходім скоріше геть...

– І що б це мало означати?

– Це сцена в ідальні.

Вознісши руки, наче крила, догори,
Лежить вона на білім покривалі,
Немов святої лик її прекрасний,
Молю, Куніццо, вийди із п'їтьми!

– Господи, Керрі, про що воно? Присягаюсь, я геть не розумію, хоч сам полюблюю літературу.

– Це все досить цікаво, – позіхнув Керрі. – Правда, коли щось таке читаєш, то на думку спадають катафалки і скисле молоко. Але це – не найкращий його витвір.

Еморі жбурнув журнал на стіл.

– Нехай, – зітхнув він. – Я просто не знаю, що робити. Я й сам десь відірваний від загали, але недолюблюю всіляких диваків. Не можу ніяк вирішити, чи далі плекати свій хист і стати, приміром, видатним драматургом, чи плюнути на все і стати принстонським зализою?

– А навіщо вибирати? – знизав плечима Керрі. – Краще плисти за течією, як я. Я взагалі збираюсь грітися в промінні слави мого брата Берна.

– Я не можу плисти за течією – я хочу бути помітним. Я хочу мати вплив, хоча би з-поміж студентів. Скажімо, або бути головним редактором «Принстонівця», або президентом «Трикутника». Я хочу, щоби мною захоплювались, Керрі.

– Ти надто забагато про себе думаєш (Еморі ця думка здивувала).

– Ні, я й про тебе теж думаю. Ми маємо спілкуватись із рештою курсу, повсякчас, особливо зараз, коли так приємно бути снобом. Я б, наприклад, хотів привести якусь кралечку на бал у червні, але щоб я зміг бути при цьому невідпорно елегантним. І представити її всім нашим серцеїдам і футбольним капітанам, і таке інше...

– Еморі, – сказав Керрі, втрачаючи терпець, – ти ходиш по колу! Якщо хочеш прославитись – займись, нарешті, чимось, якщо ні – просто розслабся. – Він позіхнув. – Ходімо, нехай кімната трохи провітриться, бо ми тут накурили. Гайда вниз, подивимось футбольне тренування.

Еморі знехотя приєднався до цієї пропозиції. Він вирішив, що злет його кар'єри почнеться з наступної осені. А поки можна разом із Керрі влаштовувати веселі okazji у стінах «Універу 12».

Вони підкладали лимонний пиріг у ліжко бідолашного єврейського хлопця, або залишали весь будинок без газу, вимкнувши нагрівач у кімнаті Еморі, що дуже спантеличило пані хазяйку і місцевого слюсаря; перенесли пожитки «плебеїв-пияків» (картини, книги, меблі) у ванну кімнату. Цим вони неабияк збентежили двох друзяк, які ще не прийшли до тям після веселої вечірки в Трентоні. Але витівників засмутило, що плебеї-пияки все сприйняли як недолучний жарт.

Вони різались у покер, двадцять одне і джек-пот від світання до смерку, а коли в одного сусіда був день народження, намовили його купити на всіх шампанського для бурхливої вечірки. Спонсор вечірки чомусь залишився тверезий, і Керрі з Еморі мимохіть зіштовхнули його зі сходів (а потім весь наступний тиждень навідували бідолаху в лікарні, спокутуючи свою провину).

– Скажи, хто всі ці дівчата? – запитався одного дня Керрі (стоси листів до Еморі непокоїли його). – Дивився я тут недавно оті поштові штемпелі – Фармінгтон і Доббс, Вестовер і Дан-Холл – що б це мало означати?

Еморі скептично усміхнувся:

– Усі вони з Міннеаполіса і Сент-Пола. – Далі почав перелічувати одну за одною: – Ось – Мерилін де Вітт, гарненька, має власну машину, і це дуже зручно; це – Саллі Везербі, вона, щоправда, трохи розповніла; а це – Майра Сент-Клер – давня пасія, охоче дає себе цілувати, якщо хочеш знати.

– Як ти даєш собі з ними раду? – Керрі ніяк не міг заспокоїтись. – Я спробував усе, але ці сороки мене навіть не бояться.

– Бо ти – типовий «хороший хлопчина», – висунув припущення Еморі.

– Точно! Їхні матусі ніколи не хвилюються, коли вони зі мною. Але це вже занадто! Якщо я намагаюся взяти когось за руку, – вона сміється і не віднімає руки, ніби це не її рука. Коли рука вже в моїй – вони раз, і відсмикують її. Що воно

означає?

– А ти будь загадковим, – порадив Еморі. – Скажи їм, що ти дикун і тільки вони можуть облагородити тебе. Зціпивши зуби, йдеш додому, а тоді раптом повертаєшся через півгодини, – словом, приголомшуй їх.

Керрі похитав головою:

– Дохлий варіант. Якось я написав дівчині з Сент-Тімоті гарного любовного листа. В одному місці навіть від хвилювання написав: «О Боже, як я вас кохаю!» Вона взяла манікюрні ножиці, вирізала «О Боже», а решту показувала всім, всій школі. В моєму варіанті це не діє. Я просто «пристойний хлопець», і всілякі такі дурниці не для мене.

Еморі усміхнувся і намагався уявити себе «хорошим хлопцем». У нього так нічого й не вийшло.

В лютому падав дощ із снігом, бурхливий перший семестр закінчився, а життя в «Універі 12» тривало так само весело, хоча й безцільно. Раз на день Еморі пригощався клубним сендвічем, кукурудзяними пластівцями і картоплею-фрі «У Джо». Зазвичай, компанію йому складали Керрі або Алек Коннедж. Останній був мовчазним відлюдником-зализою з Гочкіса. Він жив по сусідству і потерпав від вимушеної самотності, як і Еморі, бо всі його однокласники вступили до Єля. Кнайпа «У Джо» була неестетичною і антисанітарною забігайлівкою, але тут можна було відкрити безлімітний кредит (а це було суттєвою перевагою для Еморі). Його батько останнім часом експериментував із облігаціями гірничих

компаній, і, як наслідок, утримання Еморі хоч і було доволі пристойним, проте не таким, на яке він розраховував.

«У Джо» була ще одна суттєва перевага – старшокурсники не заглядали туди. Отож, о четвертій годині кожного дня Еморі в компанії друга чи книжки приходив сюди, щоб чимось підживитись. Одного дня у березні виявилось, що всі столики зайняті, і він вмовстився у крісло навпроти якогось першокурсника, який пильно зігнувся над своєю книжкою. Вони кивнули один одному. Хвилин двадцять Еморі споживав булочки з беконом, читаючи «Професію місіс Воррен» (він випадково відкрив для себе Шоу, коли протягом зимової сесії копався в бібліотеці); його сусід-першокурсник теж був зосереджений на своєму фоліанті, допиваючи третю порцію солодового молока.

Мало-помалу очі Еморі з цікавістю ковзнули на книгу його сусіда. Догори дригом він прочитав ім'я автора і назву книги – «Марпесса» Стівена Філіпса. Йому це нічого не говорило – його освіта вимірювалась хрестоматійними класиками на кшталт «Виходь до саду, Мод» і уривками з Шекспіра і Мільтона, яких він змушений був читати за програмою.

Щоб привернути увагу свого візаві, він удав, що захоплений своєю книжкою, і вигукнув ніби мимохідь:

– Чудова річ! Направду!

Першокурсник глянув на Еморі подивовано.

– Ви про булочки з беконом? – Його ламкий голос дуже пасував до великих окулярів і до чуйності, яку він випромі-

нював.

– Ні, – відповів Еморі. – Це я про Бернарда Шоу. – Він опустив книжку.

– Я ніколи не читав нічого з Шоу, хоча завжди планував. – Хлопчина зробив паузу, а потім продовжив: – А ви коли-небудь читали Стівена Філліпса? Узагалі ви любляете поезію?

– Звичайно! – із запалом відповів Еморі. – Хоча я не читав його багато. (Він взагалі ніколи не чув про якогось там Філліпса, не враховуючи покійного Девіда Грехема.)

– Доволі незле, мені здається. Звичайно, він вікторіанець. Вони заглибились в обговорення поезії і побіжно познайомились один з одним. Співрозмовником Еморі виявився не хто інший, як «отой жахливий чванько, себто Томас Парк Д'Інвільє», який вміщував оті чудернацькі любовні вірші в «Літературному журналі». На вигляд йому було років дев'ятнадцять – хлопець із сутулими плечима і блідо-голубими очима. Вся його зовнішність підказувала Еморі, що той геть нічого не тямить у змаганнях за місце в соціумі чи ще якихось захоплюючих феноменах такого ґатунку. Але він кохався в книжках, а Еморі, здавалося, вже цілу вічність не зустрічав подібного. Якби не компанія із Сент-Пола за сусіднім столиком, він би сповна насолодився новим знайомством, але боявся, що і його вважатимуть химерником. Хоча, здається, їх не помічали, тож він дав собі волю: видавав нагора десятки назв книг, які він читав, про які чув чи про які

ніколи не чув, без упину перелічував якісь назви, не згірш од якогось клерка з книжкового магазину Брентано. Д'Інвільє майже купився і, схоже, був зачарований. Він наївно гадав, що Принстон складається із жахливих філістимлян і безнадійних зубріїв. Отож здибати тут людину, яка могла розкуто розводитись про Кітса, та ще й, вочевидь, мила руки, – то була велика насолода.

– А ви читали щось із Оскара Вайлда? – запитав він.

– Ні, а хто він?

– А хіба ви не чули?

– А, так, згадав. (Щось далеке тенькнуло у пам'яті Еморі.)

Це хіба не про нього була оперета «Терпіння»?

– Саме так, про нього. Я щойно прочитав його книжку – «Портрет Доріана грея», дуже вам рекомендую. Вам сподобається. Можу позичити, якщо хочете.

– Звичайно, дуже хочу!

– Заходьте до мене в гості. У мене є ще декілька гарних книжок.

Еморі трохи вагався. Він зиркнув на компанію з Сент-Пола (серед них був неймовірний, неперевершений Гемберд) і задумався: а як вплине на його репутацію дружба з цим диваком? Він так ніколи і не розвинув у собі навик швидко заводити друзів, а тоді позбуватись їх (він був не надто рішучий для цього). Отож він зіставляв безсумнівну привабливість і цінність Томаса Д'Інвільє і холодні позики окулярів у роговій оправі, які, як йому здавалось, пильно стежили за

ним з-за сусіднього столика.

Попри все, він відкрив для себе «Доріана грея», і «Діву скорботи Долорес», і «Безжалісну красуню». Цілий місяць він захоплювався тільки цим. Світ став для нього укритим поетичною паволокою, він чимдуж намагався поглянути на Принстон крізь пересичений погляд Оскара Вайлда і Свінберна або «Фінгала О'Флегерті» і «Альджернона Чарльза» (як він їх манірно-жартома називав). Він жадібно поглинав кожної ночі: Шоу, Честертон, Баррі, Пінеро, Етс, Сінг, Ернест Доусон, Артур Саймонс, Кітс, Зудерман, Роберт Г'ю Бенсон, «Савойські опери» – усю цю строкату суміш. І раптом збагнув, що всі ці роки майже нічого серйозного не читав.

Зустріч із Томом Д'Інвільє була для нього радше вдалою okazією, ніж дружбою. Еморі зустрічався з ним приблизно раз на тиждень, разом вони побілили стелю в Томовій кімнаті і прикрасили стіни дешевими гобеленами, купленими на аукціоні, розставили високі підсвічники і повісили строкаті штори. Том подобався Еморі розумом, літературною освіченістю, тим, що не був зніженим чи манірним. Насправді, найчастіше красувався Еморі: кожен вислів він намагався перетворити на епіграму (що, зрештою, не надто велика заслуга, якщо ті епіграми показні). Весь «Універ 12» веселився. Керрі прочитав «Доріана Грея» і вдавав лорда Генрі, він усюди ходив за Еморі й звертався до нього не інакше як «Доріан», прикидаючись, буцімто підтримує його легковаж-

ні захоплення і мляві тенденції до нудьгування. Якось Керрі зобразив подібну сцену в спільній залі – всі були дуже потішені. Еморі ж це так розлютило і збентежило, що згодом він практикував мистецтво епіграми тільки вряди-годи в компанії Тома або перед дзеркалом.

Одного дня Том із Еморі влаштували читання своїх власних віршів і творів Лорда Дансені під звуки грамофона Керрі.

– Читай на розспів! – вигукував Том. – Не декламуй! Співай!

Еморі, який саме був на підйомі, роздратовано зиркнув і промимрив, що йому заважає фортепіано. Це була остання крапля, Керрі впав на підлогу, душачись сміхом.

– Давай «Квіточки і цьомчики»! – реготав Керрі. – Господи, я зараз лусну!

– Вимкни бісів гамовфон! – заволав Еморі, лице його аж пашіло. – Я тут не в цирку виступаю!

Тим часом Еморі намагався повсякчас пробудити в Д'Інвільє потяг до тамтешніх вимог смаку, бо знав, що цей поет до цього ставиться значно буденніше, ніж він сам. От якби йому причесати волосся і спростити його балачку та вдягнути темно-коричневий капелюх – він би став геть пристойним. Але балачки на тему комірців «Лівінгстон» і строгих краваток пролітали повз вуха; власне, Д'Інвільє навіть драгували його зусилля; отож Еморі обмежив свої візити раз на тиждень і лише вряди-годи приводив Тома з собою в «Універ

12». Інші першокурсники, поблажливо глузуючи над ними, нарекли цю пару «Доктор Джонсон і Босвелл»⁶.

Алек Коннедж, досить частий гість, мав до нього невиразну симпатію, але вважав його «високолюбим» і тому побоювався. Керрі крізь усю цю поетичну балаканину розгледів міцну і майже несподівану глибочінь (що безмежно його подивляло) і він примушував його годинами читати вірші, лежачи на канапі Еморі:

Чи спить, чи вже прокинулась вона?
Крізь шаль ще видно пурпуровий слід цілунку,
Із шії кров сочиться темним візерунком,
Де жало ніжне пронизало юнку.

– Це ж чудово... – тихо промовляв Керрі. – Старшому Голідею таке сподобалося. Це видатна поезія, я тобі так скажу...

Том, задоволений вдячною аудиторією, поринав у глибини «Поем і балад», поки Керрі і Еморі не вивчили їх напам'ять незгірше його самого.

Еморі призвичаївся віршувати весняними вечорами в садах довкола Принстона, де лебеді в маленьких ставках створювали належний настрій, а хмари мрійливо і неквапно пропливали над вербами. Травень прийшов несподівано рано.

⁶ *Джонсон Семюел* (1709—1784) – англійський критик, лексикограф і поет епохи Просвітництва. *Джеймс Босвелл* (1740—1795) – шотландський письменник і мемуарист.

Еморі раптом стало тісно в чотирьох стінах, і він гуляв кампусом годинами і під світлом зірок, чи й під дощем.

ВОЛОГА СИМВОЛІЧНА ІНТЕРМЕДІЯ

Упав нічний туман. Він немов скотився з місяця, згромадився над шпилями і вежами, потім повільно осів унизу, оголивши сонні верхів'я, що тягнулись до неба. Постаті, які вдень сновигали, як мурахи, тепер виринали і зникали на передньому плані, мов примарні тіні. Готичні зали і галереї здавались безмежно таємничими, коли раптом проступали із темряви, спалахуючи міріадами блідо-жовтих віконниць. Невідомо звідки долинув бій дзвонів – уже четверта година. Еморі зупинився неподалік сонячного годинника і витягнувся на вологій траві. Прохолода омила його обличчя і сповільнила хід часу – того часу, який підступно закрадається крізь ліниві червневі вечори і здається таким невловним у весняних сутінках. Вечір за вечером над кампусом линув спів старшокурсників, сповнений якоїсь меланхолійної краси, і крізь мушлю свідомості новачка пробилось глибоке і трепетне благоговіння до цих сірих готичних стін і всього, що вони символізували і зберігали з давніх-давен.

Вежа, яка височіла за його вікном, вросла в небо вузьким шпилем, він тягнувся так високо, що здавався майже невидимим на фоні ранкового неба. Цей образ вперше пробудив у ньому сприйняття жителів кампуса як чогось швид-

коплинного і незначущого (якщо не бачити в них спадкоємців древньої традиції). Його око тішило те, що готична архітектура зі своїм устремлінням до неба якнайкраще пасувала університетській панoramі, і це усвідомлення стало його власним здобутком. Рівні пасма зелених галявин, мовчазні будівлі університетських корпусів, де зрідка деінде світилось одиноке вікно якогось схоласта, – все це глибоко врізалось в його пам'ять, а стримані обриси шпилів доповнювали символічно цю картину.

– До дідька все... – прошепотів він, змочуючи долоні у вологій траві і проводячи ними по волоссю. – З наступного року я буду старатися!

Хоча він знав, що це дух шпилів та веж навів на нього цю мрійливу покірність, вселив у нього благоговійний страх. Навіть якщо він зараз усвідомлював свою непослідовність, перше ж зусилля могло занурити його у слабкість і нерішучість.

Він ніби снів наяву. Він відчув нервові збудження (а можливо, це було лише биття потужного серця самого університету). Це був потік, куди йому доведеться кинути свій камінь, хоча невиразні брижі на воді зникнуть майже одразу, як він занурить туди свою руку. Зрештою, він ще нічого не дав і нічого не взяв.

Якийсь запізнілий першокурсник прошелестів дощовиком, він гучно сопів, хлюпаючи по мокрій стежці. Долинув чийсь голос десь із-під невидимого вікна, кинувши тради-

ційне: «Висунь голову!» Сотні дрібних звуків струменем витікали з туману і проникали нарешті в його свідомість.

– Господи! – вигукнув він раптом і здригнувся від звуку власного голосу. Накрапав дощ. Ще хвилину він лежав нерухомо, обхопивши голову руками. Потім підхопився на ноги і обмацав свій одяг.

– Я весь змок! – сказав він сонячному годиннику.

ІСТОРИЧНИЙ ЕСКІЗ

Влітку, після того як Еморі закінчив перший курс, почалась війна. Окрім суто спортивного інтересу (німецькі війська вже наступали на Париж), він не відчув ані захоплення, ані хвилювання. Він спостерігав за подіями, як за якоюсь далекою мелодрамою, і сподівався, що вона буде довгою і кривавою. Якби війна припинилась, він відчув би себе ошуканим глядачем, який прийшов на фінальний бій, а противники відмовилися битись.

Ото й була вся його реакція.

«ХА-ХА, ГОРТЕНЗІЯ!»

– Агов, фігурантки!

– Ворухіться!

– Фігурантки, кидайте балачки! Може, почнемо репетицію? Мене хтось чує?

Режисер, президент клубу «Трикутник», кипів від безпо-

радної злості. Він вибухав приступами безжалісної авторитарності, бився в конвульсіях цілковитої безвиході, затим геть знесилений опустився в крісло, твердо переконаний, що вони аж ніяк не встигнуть до різдвяного турне.

– Увага! Починаємо з піратської пісні.

Фігурантки, затагнувшись востаннє сигаретами, мляво зайняли свої місця. Соліст вибіг на передній план, його руки і ноги застигли в натхненній позитурі. Під ляскання, підсвітування і притупування режисера вони так-сяк прорепетували танець.

Клуб «Трикутник» дуже нагадував збурений мурашник. Кожного року вони ставили музичну комедію, подорожуючи всім колективом (із хором, оркестром і декораціями) упродовж різдвяних канікул. П'єса і музика були творіннями старшокурсників, а клуб, сам по собі, був одним із найвпливовіших – кожного року понад триста конкурсантів змагались за право вступити до нього.

Еморі, який після відбіркового туру другого курсу пройшов у редколегію «Принстонівця», отримав роль помічника капітана піратського корабля на прізвисько «Кипучий шмир». Останнього тижня вони проводили репетиції п'єси «Ха-ха, Гортензія!» кожного дня з другої по обіді до восьмої ранку (при тямі їх тримала тільки міцна кава, а вже відсипались на лекціях). «Казино», зал, де проходили репетиції, був унікальним видовищем. Великий хол, більше схожий на хлів, де сновигають хлопці в костюмах піратів та дівчата в

ролі дітей; декорації, які похапцем збирають і розбирають; освітлювач, який спрямовує сліпуче світло в чийсь злі очі; і це все – під безперервний веселий гімн «Трикутника» у виконанні оркестру. Хлопець, автор тексту, стоїть у кутку, нервово покусуючи олівець, у нього є двадцять хвилин, щоб придумати куплет «на біс»; адміністратор сперечається з секретарем про те, скільки грошей можна витратити на «ці чортові костюми для доярок»; колишній випускник (президент дев'яносто восьмого року) сидить на коробці і ностальгічно згадує, наскільки все було простіше в ті часи.

Як «Трикутнику» взагалі вдавалось підготувати шоу – то була велика таємниця, але це була надзвичайно захоплююча таємниця, незалежно від того, хто і скільки доклав зусиль, щоб отримати ланцюжок із маленьким золотим трикутником. «Ха-ха, Гортензія!» – її переписували дев'ять разів, і у програмі зазначались імена всіх дев'яти авторів. Усі постановки «Трикутника» оголошувались як щось неординарне – не просто звичайна музична комедія. Але після того, як декілька авторів, президент, режисер, комітет факультету докладали до неї руки, залишалось старе надійне шоу у стилі «Трикутника», із заяжоленими жартами (головного коміка виганяли перед самим початком турне, бо він захворював) і традиційним фігурантом із чорними бакенбардами, який, «хай йому грець», нізащо не хотів голитись двічі на день.

У «Ха-ха, Гортензії!» був один цікавий момент. У Принстоні існувала традиція, що в той момент, коли студент Єля,

який є членом славнозвісного клубу «Череп і Кості», почує згадку цього священного назвиська, він мусить вийти із приміщення. Також існувала легенда, що члени цього товариства накопичують шалені статки (чи голоси, чи купони, чи що вони там замислюють накопичувати). Тому на кожному показі «Ха-ха, Гортензії!» був десяток місць, які не пускали в продаж. Їх займали шість злидарів, найбільш обідраних, яких тільки можна було знайти на вулицях, а на додачу їх ще й розцяцьковував штатний гример. Коли посеред вистави «Баламут» ватажок піратів показував на свій чорний прапор і вигукував: «Я закінчив Єль, ось мій Череп і Кості!» – в той самий момент шість обідранців мали встати і вийти, всім своїм виглядом демонструючи вражену гідність і глибоку скорботу. Кажуть (хоча це й не було доведено), що одного разу серед них якось опинився навіть справжній випускник Єля.

Вони виступали перед світською публікою восьми міст. Еморі найбільше сподобались Луїсвілл і Мемфіс: мешканці знали, як приймати гостей: подавали дивовижний пунш, жінки красувалися вражаючим спектром жіночої вроди. Чикаго йому імпонував своєю жвавистю, незважаючи на тамтешню галасливу говірку. Утім, це було місто Єля, а через тиждень сюди мав приїхати «Єльський глі-клуб»⁷, тож їм перепала лише половина пошани. У Балтиморі і Принстоні во-

⁷ Глі (від *англ.* glee – веселощі, радість, пісня) – жанр популярної вокальної музики, поширений в Англії в другій половині XVIII і першій половині XIX століть.

ни були як удома, і кожен навіть устиг закохатись. Міцні напої тут споживалися у відповідній кількості; і хтось незмінно виходив на сцену добряче захмелений (стверджуючи згодом, що цього вимагала інтерпретація ролі). Колективу виділили три вагони; але спали лише в третьому (тому його нарекли «хлів-салон»), в інший запхали набридливих духовиків з оркестру. Канікули добігали кінця в такому поспіху, що ніхто не встигав знудитися. Але коли вони приїхали в Філадельфію, відпочинок від прогірклої атмосфери квітів і гриму видався їм за щастя, а фігурантки, зітхаючи з полегшенням, зняли тугі корсети із зболених животів.

Коли всі розїхались, Еморі хваськома помчав до Міннеаполіса. Причиною цього була кузинка Саллі Везербі – Ізабель Бордж (вона якраз планувала провести там зиму, поки її батьки були за кордоном). Він пам'ятав Ізабель маленькою дівчинкою, з якою вони часом бавились, але це було ще в ті часи, коли він уперше потрапив до Міннеаполіса. Вона переїхала в Балтимор, але відтоді в неї вже з'явилося своє минуле.

Еморі був у цілковитому розпалі – самовпевнений, нервовий і тріумфуючий. Він стрімголов летів до Міннеаполіса: зустріти дівчину, яку пам'ятав ще малою, видавалось йому чимось бентежним і романтичним. Отже, він без жодних докорів сумління телеграфував матері, щоб вона не чекала його... Сів у поїзд і думав про все це цілих тридцять шість годин.

ПЕСТОЩІ

Гастролюючи з «Трикутником», Еморі постійно зіштовхувався із таким немаловажним американським феноменом, як «вечірки із пестощами».

Жодна вікторіанська мати (а майже всі матері були вікторіанками) й подумати не могла, наскільки звичними були поцілунки для їхніх доньок. «Так поводяться служниці, – говорила місіс Х'юстон-Кармелайт своїй дочці, популярній серед молоді. – Їх спочатку цілують, а потім освідчуються».

Але «популярна донька» заручалася кожні півроку у віці від шістнадцяти до двадцяти двох, аж поки молодий Гембелл із «Кембел і Гембелл» не засватав її, будучи свято переконаним, що він – її перша любов, у проміжках між «заручинами» (популярність її встановлювалася кількістю запросин на танці, що слугували своєрідною системою відбору найсильніших). Вона цілувалася на прощання із колишніми залицяльниками при місячному світлі чи при світлі каміна, а чи й у повній темряві.

Еморі бачив дівчат, які витворяли таке, що за його пам'яті вважалось би недопустимим: їли о третій ночі після танців у неподобних кафе, обговорювали будь-які теми чи то жартуючи, чи то серйозно, – і все це із потайним збудженням (для Еморі така поведінка була повним моральним падінням).

Вечір у «Плазі»... За вікном зависли зимові сутінки, вни-

зу чути слабкий негучний перегук барабанів... Набундючені й напружені молодики тиняються залом, бездоганно вбрані, вони замовляють ще один коктейль і чекають. Раптом двері, що обертаються, манірно окреслюють коло, і три оберемки хутра запливають до середини. Потім театр; потім столик у «Опівнічних фіглях», само собою. І, звичайно, чиясь мама (її присутність лише вимагатиме обачності, а втім, при ній усе здаватиметься ще більш захоплюючим); ось мама вже залишається сама за десертним столиком і думає, що «не такий страшний вовк, як його малюють», просто все дуже виснажливо. Але донечка знову закохана... дивно, правда? І хоча таксі було напівпорожнім, якимось чином для її доньки і студента з Вільямса не вистачило місця, і довелося їм їхати в окремій машині. Дивно... Хіба ви не помітили, як зашаріла донечка, коли вони приїхали на сім хвилин пізніше? Але вона завжди «виходила сухою із води».

Отак «королева балу» перетворилась на «кокетку», «кокетка» зробилась «спокусницею». У «королеви балу» було п'ять-шість візитерів за вечір. Якщо доню відвідувало двоє, і якимось чином, вони перетинались, той, хто не домовився про годину зустрічі, потрапляв у доволі незручну ситуацію. «Королеву» оточував гурт залицяльників у антрактах. А спробуй-но лишень знайти її у перерві між танцями!

– І що ми тут забули? – запитав він одного вечора дівчину із зеленими заколками у волоссі, коли вони сиділи в чиемусь лімузині, припаркованому біля заміського клубу в Луїсвіллі.

– Я не знаю, але у мене такий веселий настрій.

– Будьмо відверті одне з одним: ми ніколи не побачимось хоч ще раз. Я хотів поїхати з тобою, бо ти найгарніша дівчина тут. Тобі справді все одно: чи ти мене колись ще побачиш, чи ні?

– Так, але ж ти з усіма так поводишся? Чим же я це за-служила?

– Тож ти втомилась танцювати? І хочеш покурити, і все таке інше, про що говорила? Чи просто...

– Ой, давай ліпше зайдемо досередини, – перебила вона, – якщо ти прагнеш усе аналізувати. Може, не будемо про це?..

Коли камізельки ручного плетива ввійшли у моду, Еморі у пориві натхнення охрестив їх «пестливим сорочками». Назва ця мандрувала від узбережжя до узбережжя із вуст до вуст дамських спокусників і «популярних дівчат».

ІЛЮСТРАЦІЯ

Еморі виповнилось вісімнадцять років, і він був зростом трошки нижчий шести футів, винятково вродливий, але якось нестандартно. Обличчя його виглядало досить юним, лише проникливі зелені очі, облямовані темними довгими віями, руйнували цей образ невинності. Дивно – йому бракувало отого вабливого тваринного магнетизму, який так часто супроводжує і жіночу й чоловічу красу. В особистості його домінувала радше розумова складова, і він був не в змозі

відкидати чи включати її, як кран із водою. Але ніхто і ніколи не забував його обличчя.

ІЗАБЕЛЬ

Вона зупинилась на сходовому прольоті. Так, мабуть, мали б почувати себе плавці перед стрибком з трамліна, чи примадонни у вечір прем'єри, або незграбні кремезні молодики в день вирішального турніру – всі ці почуття нуртували в ній. Вона мала б спуститися сходами під дріб барабанів чи під рефрен з «Таїс» або «Кармен». Ще ніколи її так не хвилювала власна зовнішність, і ще ніколи вона не була така перейнята цим. Адже через шість місяців їй уже мало виповнитись шістнадцять.

– Ізабель! – гукнула її кузина Саллі з-за дверей убиральні.

– Я готова. – Вона відчула, як їй нервово зсудомило горло. – Я мала послати додому за іншою парою черевиків. За хвилику вийду.

Ізабель хотіла ще раз повернутись до вбиральні, щоб востаннє окинути себе оком у дзеркалі. Але щось її стримало на місці і змусило глянути вниз з широких сходів клубу Мінегага. Сходи спокусливо звивались донизу, і вона вловила тільки, як промайнули дві пари чоловічих ніг в нижній залі. Однакові лаковані черевики ніяк не виказували осіб їхніх власників, але їй страшенно кортіло довідатись: може, одна з цих пар належить Еморі Блейну? Цей молодик, якого вона

ще досі не зустріла (але який, проте, вже забрав у неї суттєву частину дня її приїзду). Дорогою додому, поміж шквалом запитань, коментарів, одкровенень і всіляких перебільшень, Саллі ніби між іншим згадала:

– Ти ж пам’ятаєш Еморі Блейна? Знаєш, він шалено хоче з тобою зустрітись. Він затримується на день, але сьогодні приїде в клуб. Каже, він стільки про тебе чув і пам’ятає твої очі...

Он як... Це потішило Ізабель. Цей факт зрівнював їхні позиції (хоча вона й сама вміла вибудовувати свої романтичні відносини без попередньої реклами). Але її трепетне і солодке передчуття раптом обірвалось, і вона запитала:

– Що ти маєш на увазі? Що саме він про мене чув?

Саллі усміхнулась. Вона відчувала себе дресирувальником цирку своєї більш екзотичної кухні.

– Він знає, що ти... що тебе вважають красивою, і все таке... – вона зробила виразну паузу. – Я гадаю, він знає, що ти вже цілувалась.

У тій хвилині маленький кулачок Ізабель стиснувся під хутряним манто. Вона вже звикла, що її всюди супроводжує «відчайдушне» минуле, її завжди це обурювало, але в незнайомому місті їй це навіть могло стати в нагоді. Чи була вона «легковажною»? То нехай перевірять...

Ізабель дивилась через вікно, як повільно падає сніг морозяного ранку. Тут було набагато холодніше, ніж у Балтиморі; вона вже про таке й забула; шибка дверей авта замерз-

ла, вікна поцяткувались грудочками снігу в кутках. У її думках крутилось лише одне. Цікаво, чи він одягнеться так само, як отої хлопець, що спокійно крокує по людній бізнесовій вулиці в мокасінах і карнавальному костюмі? Це так по-західному! Та ні, навряд, він вчиться у Принстоні, зараз, здається, уже студент другого курсу, чи щось таке. Насправді вона слабко його пам'ятала. Десь у альбомі в неї ще збереглась давня світлина з окатим хлопчиком (мабуть, відтоді очі в нього стали ще виразніші). Одначе за останній місяць, відколи було сплановано гостини в Саллі, його образ доріс до масштабів достойної кандидатури. Підлітки – найбільш хитромудрі звідники, вони на ходу вигадують сценарії (чим і користалась Саллі, вміло граючи на запальному темпераменті Ізабель). Ізабель же була здатна переживати досить сильні, хоча й короточасні емоції.

Вони підїхали до розлогого білокам'яного будинку, який стояв оддалік засніженої дороги. Місіс Везербі тепло її прийняла, з усіх закутків з'явились численні молодші кузини і кузинки і ввічливо привітались. Ізабель поводитися дуже тактовно. Коли вона хотіла, то могла прихилити до себе будь-кого, окрім старших дівчат і дорослих жінок. Усе, що вона робила, щоб справити враження, діялось абсолютно свідомо. Всі дівчатка, з якими вона відновила знайомство цього ранку, були вражені не лише її вродою, а й її репутацією.

Питання щодо Еморі Блейна все ще залишалось відкритим. Довкола його персони панувала атмосфера численних

захоплених відгуків, здавалось, усі присутні дівчата вважали його неперевершеним залицяльником (утім, вони не надали жодної корисної інформації). Він обов'язково в неї закохається... Саллі розповсюдила цю інформацію між усіма колежанками. І зараз, лишень побачивши Ізабель, вони плодили цю чутку із суттєвим випередженням... Ізабель потай вирішила (із відчуття обов'язку перед Саллі), якщо буде необхідно, вона його зуміє закохати в себе. Навіть якщо сама сильно розчарується. Саллі малювала його блискучими фарбами: він вродливий, може бути дуже вишуканим, коли захоче, вміє триматися і в міру примхливий. Справді, здавалось, він утілював усі романтичні риси, які були такими бажаними у її віці й товаристві...

Усі враження і думки Ізабель були надзвичайно калейдоскопічними. Їй була притаманна своєрідна суміш світськості й артистичного темпераменту, який часом зустрічається в обидвох класах – серед світських дам і серед актрис. Свою освіченість (чи то пак досвід) вона почерпнула від залицяльників, які домагалися її прихильності; її такт був вродженим, а низка любовних інтриг обмежувалася кількома цілком пристойними телефонними розмовами. Її великі темно-карі очі променіли кокетством, воно проступало крізь її невідпорний тілесний магнетизм.

Отже, того вечора вона стояла згори сходів, чекаючи, поки привезуть нові черевики. Коли вона майже втратила терпіння, Саллі вийшла з вбиральні, випромінюючи бадьорість,

як завжди, в гарному гуморі. І поки вони спускались сходами, ліхтарики в голові Ізабель освітлювали дві думки: «чи у мене сьогодні гарний колір обличчя?» і «цікаво, чи він добре танцює?».

Внизу, у великій клубній залі, її оточила зграйка дівчат, з якими вона познайомилась удень. Потім вона почула голос Саллі, яка по черзі називала імена (вона зловила себе на думці, що вітається із чорно-білими, незграбними і малознайомими фігурами). Десь промайнуло ім'я Блейн, але вона не змогла збагнути, де він. Це був дуже неловкий момент, коли всі юнаки вайлуватو юрмились там і тут, нашттовхуючись один на одного і врешті-решт залишаючись поряд із співрозмовниками, які цікавили їх найменше. Ізабель протиснулась разом із Фроггі Паркером до стільців біля сходів (колись вони разом бавились у «класики», тепер він був другокурсником із Гарварда). Ізабель згадала веселу історію з минулого – зараз це саме те, що потрібно. Те, як Ізабель могла використати якусь кумедну сценку для спілкування, було дивовижним. Спочатку вона захоплено розказала цю історію піднесеним контральто з краплею південного акценту; за тим, пригадуючи кумедні моменти і усміхаючись своєю звабливою по-смішкою, знову повернулась до початку, додаючи певних варіацій і розставляючи дотепні акценти – і все це у формі невимушеного діалогу. Фроггі був зачарований і зовсім не підозрював, що усе це – не для нього, а для двох зелених очей, що яскріли з-під ретельно пригладженого во-

лося. Отак Ізабель відкрила Еморі. Немов актриса, котра знає, яке враження справляє сплеск її природного, підвладного лише їй одній магнетизму на глядачів перших рядів, Ізабель зміряла поглядом свого візаві. Отже, у нього було золотисто-каштанове волосся (легке розчарування нагадало їй, що вона воліла би стрункого брюнета, як із реклами підв'язок)... Щодо решти – обличчя його вкривав ніжний рум'янець, профіль був, як у середньовічного лицаря. Увесь образ доповнював вишуканий костюм і шовкова гофрована манишка (які й досі так подобаються жінкам, але вже добряче набридли чоловікам).

Упродовж цих оглядин Еморі спокійно роззирався.

– Ви когось шукаєте? – запитала вона ніби мимохідь, невинно кліпаючи очима.

З-поміж метушні Саллі вже рушила до столика. Еморі протиснувся ближче до Ізабель і прошепотів:

– Знаєте, сьогодні я ваш кавалер за обідом. Нас уже попарували.

Ізабель аж подих перехопило – це було схоже на репліку кіногероя. І вона з досадою відчула, що вигідну роль забрали і віддали якомусь другорядному актору... Але вона не має права здавати своїх позицій ні на йоту! Між тим обідній стіл бринів сміхом. Поки всі розсідалися по місцях, Ізабель сиділа на чільному місці, і всі звернули на неї цікаві погляди. Вона насолоджувалася загальною увагою, навіть зашарілась, Фроггі Паркера настільки зачарував цей рум'янець, що він

забув підсунути Саллі стілець (що його дуже збентежило). Еморі сидів з другого боку – самовпевнений і гоноровитий, вдивляючись у неї, але із відвертим захопленням. Вони з Фроггті заговорили майже одночасно:

– Я багато чув про вас відтоді, як ви ще носили кіски...

– Хіба ж не кумедно сьогодні вийшло...

Обидвоє осіклися. Ізабель трохи кокетливо глянула на Еморі. Із виразу її обличчя можна було здогадатись, що вона скаже, але вона вирішила уточнити:

– Як? Від кого?

– Від усіх – ще відтоді, як ви поїхали...

Вона зашарілась вдоволена. Праворуч від неї Фроггті, що вже вибув із строю (але ще цього не усвідомив), щось пробелькотів.

– Я маю зізнатись, що пам'ятав про вас усі ці роки... – продовжував Еморі.

Вона злегка нахилилась до нього і втупилась у салат із селери перед нею. Фроггті зітхнув – він знав Еморі, той просто створений для таких ситуацій. Він повернувся до Саллі і запитав, чи збирається вона вступати до коледжу наступного року. Натомість Еморі пішов у наступ.

– Мені на думку спало одне визначення, яке дуже вам пасує. (Це був його улюблений маневр: він зазвичай не мав якоесь конкретне слово на думці.) Такий хід неодмінно викликав інтерес, зрештою, завжди можна було витрусити якийсь комплімент із підручних запасів.

– Он як? Що саме? – Обличчя Ізабель випромінювало цікавість.

Еморі похитав головою:

– Я ще недостатньо вас знаю.

– То, може, потім скажете? – Вона це вже прошепотіла.

Він нахилився ближче:

– Коли знайдемо час порозмовляти.

Ізабель усміхнулась:

– Вам хтось казав, що у вас дуже виразні очі?

Еморі намагався зобразити їх ще виразнішими. Йому здалось (але він не був упевнений), ніби її нога щойно торкнулась його під столом. Але це могла бути й ніжка столу, важко було сказати. Одначе його це схвилювало, і він почав метикувати, чи вдасться захопити той маленький закуток нагорі.

ГОЛУБ'ЯТА В ЛІСІ

Ізабель та Еморі не були безневинними, але й не були геть безсоромними. Більше того, в грі, яку вони затіяли, аматорський досвід мало що важив, ця гра мала б стати основою лінією для вивчення у прийдешні роки. Починали вони приблизно однаково: мали обидвоє привабливу зовнішність і збудливий темперамент, решта – то був результат популярних романів чи підслуханих у вбиральні уривків розмов старших за них. Коли їй було ледь трохи за дев'ять рочків, Ізабель вже навчилась кокетливо ходити, водночас її ве-

ликі й променисті очі ще були квінтесенцією невинності.

Еморі мав значно менше ілюзій. Він чекав, поки ця маска спаде, але не заперечував її права цим бавитись. Вона, зі свого боку, не була надто вражена його навмисним витонченим скептицизмом. Вона жила у великому місті, що давало їй незначну перевагу у виборі. Але вона сприйняла його позу (це була одна із багатьох негласних домовленостей у такого роду справах). Він розумів, що користується особливою прихильністю лише завдяки попередній підготовці; він знав, що є просто найкращим варіантом в її полі уваги і що треба підсилювати свої позиції, поки він не втратив цієї переваги. Отже, вони продовжували цю заманливу гру, яка б нажахала її батьків.

Після вечері почались танці – як годиться. Себто хлопці наввипередки запрошували Ізабель, а потім сперечались по кутках: «Міг би дати мені ще хоч танець!», «Їй це теж не сподобалось, тож наступний танець – мій!» Але насправді для всіх хлопців відповідь була однаковою: «Для мене велика приємність танцювати з вами, ви прекрасно танцюєте» – і всім однаково вона потискала руку.

Час спливав, пройшло дві години, врешті-решт менш заповзятливі кавалери звернули свій псевдопристрасний запал ще на когось. Об одинадцятій Ізабель з Еморі вже захова-лись у невеличкій читальній кімнаті нагорі. Вона усвідомлювала, що вони – гарна пара, і їм випало бути тут наодинці, поки хтось, не такий яскравий, сновигає і теревенить десь

там унизу.

Хлопці, які проходили повз двері, із заздрістю дивились туди, а дівчата, заглядаючи, сміялись, дехто несхвально на-
суплювався і робив певні висновки.

Зараз вони вже досягли певної стадії. Розповіли одне од-
ному, як складалось їхнє життя від останньої зустрічі (бага-
то що із цього вона вже чула). Він нині другокурсник, член
редколегії «Принстонівця» і планує її очолити на старших
курсах. В свою чергу він довідався, що декілька її знайомих
хлопців із Балтимора були жакливо «некеровані» і приходи-
ли на танці добряче «підігріті»; більшості із них було близь-
ко двадцяти, і всі вони їздили на яскравих «Штуцах». Ба-
гатьох уже не раз виключали із різних шкіл і коледжів, але
дехто вже встиг заробити собі ім'я у спорті. Еморі дивився на
неї із зрослим захопленням. Насправді близьке знайомство
Ізабель із студентами університету тільки починалось. Вона
була знайома (хоча й не близько) із багатьма молодиками,
вони вважали її гарненькою лялечкою, варто придивитися.
Але Ізабель так уміло сплітала байки про веселі пригоди, що
їй би позаздрив навіть якийсь досвідчений віденський гуля-
ка. (Така сила юного контральто на м'якому дивані.)

Еморі поцікавився: вона вважає його зарозумілим? Вона
відповіла, що є різниця між зарозумілістю і впевненістю в
собі. А вона обохнює впевнених у собі чоловіків.

– Фроггі – ваш близький друг? – у свою чергу запитала
вона.

– Доволі близький. Чому ви питаєте?

– Він – незграбний танцюрист.

Еморі засміявся і додав:

– Він танцює так, ніби хоче закинути дівчину за спину, як лантух, а не вести її в танці.

Метафора їй сподобалась.

– Ви дуже влучно змальовуєте людей.

Еморі усіляко віднікувався, але з ходу придумав кілька влучних епітетів для кількох знайомих. Потім розмова зайшла про інше.

– У вас дуже гарні руки, – сказав він. – Ви, мабуть, граєте на піаніно?

Як уже говорилося, вони досягнули певної стадії (ні, більше того, дуже критичної стадії). Еморі витратив увесь день, щоб побачити її, але його поїзд від'їжджав о дванадцятій вісімнадцять ночі. Його валіза й кейс чекали на вокзалі; годинник почав підступно цокати в кишені.

– Ізабель, – раптом почав він – я хочу вам дещо сказати.

Вони вже обговорили «цей веселий погляд її очей», його голос змінився, і вона зрозуміла, що він захоче їй сказати (насправді їй було цікаво, коли він уже нарешті наважиться). Еморі простягнув руку і вимкнув світло над їхніми головами. У кімнаті запанувала темрява, лише приглушене червоне світло проступало крізь скло дверей читальні. Потім він промовив:

– Я не знаю, знаєте ви, чи ні, що ви... Господи, я нама-

гаюсь вам сказати... Ізабель, я, мабуть, висловлюсь пишномовно, але це не так...

– Я знаю, – сказала вона ніжно.

– Можливо, ми ніколи більше не зустрінемося, як оце тепер.

Він сидів у іншому кутку дивана, але вона добре бачила його очі в темряві.

– Звичайно, зустрінемося, дурненький... – Вона зробила невеликий наголос на останньому слові, отож воно пролунало, як вияв приязні.

Він продовжував трохи захриплим голосом:

– У мене було багато захоплень – я гадаю, ви також захоплювались кимось, але, знаєте, ви... – Він раптом опустив підборіддя в долоні. – Але для чого це все? Ви підете своєю дорогою, я – своєю, мабуть.

На мить запала тиша. Ізабель була зворушена; вона зім'яла свій носовичок у маленьку кульку і впустила його на підлогу так, щоб тьмяне світло освітило її. Їхні руки на мить зімкнулись, але жодного слова не пролунало. Солодка тиша заповонила кімнату. За дверима якась заблудла пара щось музикувала на піаніно. Після стандартного «собачого вальсу» хтось завів «Голуб'ят у лісі», і в їхнє гніздечко долинув м'який тенор:

Дай руку мені,
В казковому сні

будемо поруч всі ночі і дні.

Ізабель почала тихо підспівувати і раптом аж затремтіла, коли відчула руку Еморі на своїй руці.

– Ізабель... – прошепотів він. – Ви знаєте, я втрачаю голову через вас! Може, я вам байдужий?

– Ні...

– Може, є ще хтось у вашому серці?

– Немає... – Він ледь міг чути її, хоча нахилився так близько, що відчував її подих на своїй щоці.

– Ізабель, я повертаюсь до коледжу на довгих шість місяців, то чому б нам... лише один солодкий спогад про вас.

– Зачиніть двері... – Голос її тихо прошелестів (він навіть не зрозумів, чи вона справді щось вимовила).

Він легко штовхнув двері, вони зачинились, музика, здавалось, вібрувала просто за дверима.

Місяць зійшов,

Час прощання прийшов...

«Яка прекрасна пісня», – подумала вона. Усе було прекрасно сьогодні, а передовсім – ця романтична сцена в цій затишній кімнаті. Руки їхні сплелись, і так хвилююче близько те, що неunikно мало статись. Все її майбутнє видавалось їй нескінченною низкою ось таких чудових сцен: у місячному сяйві і під блідими зорями, в затишних салонах лімузинів і в затишних кабріолетах, ховаючись десь під кронами дерев

(правда, головний герой міг помінятись, хоча цей теж був доволі милий). Він ніжно взяв її за руку. Потім раптом повернув її долонею догори і прилинув губами.

– Ізабель... – Шепіт його змішався з музикою, і ніби хвилюю їх пригорнуло одне до одного. – Можна я вас поцілую, Ізабель, Ізабель?

Її напіввідкриті уста потягнулись до нього у півтемряві. Раптом звідкись долинув галас і тупіт ніг, який стрімко наближався до них. Еморі блискавично дотягнувся до вимикача й увімкнув світильник. І коли двері прочинились і до кімнати влетіло трійко юнаків, серед них – розлючений і обділений увагою Фроггі, він уже гортав журнали на столику, а вона сиділа нерухомо, спокійна і зовсім не присоромлена, і навіть привітала їх люб'язною усмішкою. Але серце її шалено калатало, і почувала вона себе так, ніби у неї щось відняли.

Вочевидь, все скінчилося... Їх гучно покликали до танцю, вони глянули одне на одного, і в погляді його був відчай, а в її погляді – жаль. Вечір однак продовжувався, кавалери підбадьорились і знову змагались за право танцю з дівчиною.

О пів на дванадцяту Еморі чемно потиснув її руку, оточений усіма, хто хотів побажати йому щасливої дороги. На мить він утратив витримку, та й її дещо приголомшило, коли чийсь глузливий голос вигукнув зі сховку:

– Та забирай її з собою, Еморі!

Він трішки стиснув її руку, вона відповіла тим потиском, яким потиснула зо двадцять рук цього вечора, – і все.

О другій годині вони повернулись додому, і Саллі Візербі запитала: чи вони з Еморі гарно провели час у тій кімнаті? Ізабель спокійно повернулась до неї. Очі її світилися замріяним світлом, непорушною романтичною чистотою на кшталт Жанни Д'Арк.

– Ні, – відповіла вона. – Я більше такими справами не займаюсь; він просив, але я сказала «ні».

Коли вона влягалась у своєму ліжку, то думала про те, що він напише їй завтра у терміновому листі? У нього такі гарні вуста... Чи вони ще колись...

«Тринадцять янголів охороняли їх...» – мугикала Саллі в сусідній кімнаті.

«Чорт! – вибухнула Ізабель, жбурляючи подушку в дорогий нічник. Затим вкрилася холодним покривалом. – Чорт!»

КАРНАВАЛ

Еморі досягнув мети: він увійшов до редколегії «Принстонівця». Сноби із молодших курсів були вдалим показником його успіху, ставлення до нього суттєво потепліло із наближенням клубних виборів. Їх із Томом постійно відвідували різні старшокурсники, вони незграбно вмошувались на краях столів і теревенили про що завгодно, тільки не про те, що було істинним мотивом їхнього візиту. Еморі був задоволений з напруженої уваги, зверненої на нього, і якщо візитери представляли клуб, який не дуже його цікавив, він із

великим задоволенням шокував їх несподіваними запитаннями:

– Перепрошую, – ошелешив він якимось одну делегацію, – який клуб, ви кажете, представляєте?

Перед представниками «Плюща» чи «Котеджу» або «Тигру» він удавав «чемного, незіпсованого і простодушного хлопця», ніяковів, ніби не здогадуючись, чому вони прийшли.

Коли настав ранок вирішального дня на початку березня, весь кампус охопила якась загальна істерія. А вони з Алеком Коннеджем прокралися в «Котедж» і спостерігали, як їхні одногрупники раптом усі наче схибнулися.

Були там і групи ренегатів – вони перебігали із клубу в клуб; були й такі, що зазнайомились два-три дні, і вже були друзями. Вони слізно благали, щоб їх зарахували до якогось клубу; спливали тут старі, замовчувані конфлікти саме тієї хвилини, коли новий кандидат пригадував комусь першокурсні кпини. Нікому невідомі студенти, які набрали необхідну кількість таких жаданих голосів, раптом робилися поважними персонами; а ті, про кого говорили «у них все гаразд», довідувались, що в них є приховані вороги, і їх раптом викинули на берег і там полишили. Чимало лунало й розмов про те, щоб залишити університет.

Серед своїх однокурсників Еморі бачив і таких, кого сторонилися тільки за те, що вони «носили зелений капелюх», «одягалися, як манекени в поганого кравця» або «напились

якось, як негоже джентльменам, прости Господи!», й узагалі через якісь незбагненні причини, відомі тільки тим, хто вигадував усі нісенітниці.

Кульмінацією цієї всеохопної вакханалії «товариськості» стала грандіозна вечірка в Нассау Інн, де пунш лився із велетенських чаш, і весь зал перетворився на шалене галасливе дійство із вихору облич.

– Привіт, Діббі, вітаннячко!

– Молодчина, Том, ти зібрав багато голосів у «Капелюсі»!

– Чуєш, Керрі...

– Ага, Керрі, я чув, ти пішов у «Тигр» разом зі всіма штангістами?

– Точно! А що мені робити в «Котеджі» – в цьому раю для донжуанів?

– Кажуть, Овертон зомлів, коли його прийняли в «Плюш». Ти гадаєш, він першого дня зареєструвався? Дзуськи, рвонув у Мюррей-Додж Холл велосипедом – перевіряти, чи не помилився хто.

– А ти, старий чортяко, як потрапив у «Капелюх»?

– Вітання!

– Навзаєм. Кажуть, ти там зібрав добру масовку...

Коли бар зачинився, вечірка розпалась на невеликі групи і розтеклась, горлаючи, по вкритому снігом кампусу. Усі ще перебували у чудернацькому настрої: снобізм і напруга нарешті були позаду, і можна робити що забажаєш упродовж наступних двох років.

Набагато пізніше Еморі згадував цю весну другого курсу як найщасливішу пору свого життя. Його думки були в повній гармонії із реальністю; він хотів лише плисти за течією, мріяти і насолоджуватись спілкуванням із десятками нових друзів у ці прекрасні квітневі вечори.

Якось ранком до нього забіг Алек Коннедж. Прокидаючись, він побачив, як крізь вікно ввірвалось сонце, освітлюючи Кембел-Холл у його величній красі.

– Гей, вставай, чуєш, Первородний Гріх? Хутчій збирай себе до купи! Щоб був через півгодини біля Ренвіка! Хтось, вочевидь, роздобув машину. – Він зняв кришку бюрка і акуратно прилаштував на ліжку – з купою нотаток і вирізок невеликих статей.

– Це ти поцупив машину? – іронічно запитав Еморі.

– Узав у тимчасове користування для цільового використання! А будеш таким занудою – нікуди не поїдеш!

– Я, мабуть, іще посплю... – позіхнув Еморі, підводячись на ліжку, щоб дотягнутись по сигарету.

– Ти що – спати?

– А чом би й ні? У мене пара о пів на дванадцяту...

– Ей ти, зануда безпросвітна! Ти що – не хочеш гайнути до моря?

Почувши це, Еморі кулею вилетів з ліжка, змітаючи все нагромаджене з кришки бюрка на підлогу. До моря!.. Він стільки років не бачив його – ще з часів їхнього з матір'ю вояжу.

– А хто ще їде? – запитав він, натягуючи підштанки.

– Ну, Дік Гемберд і Керрі Голідей, Джесс Ферренбі і щедесь п'ятеро-шестеро. Поквапся, старий!

Через кілька хвилин Еморі вже наминав свої пластівці в Ренвіку, а о дев'ятій тридцять вони вже весело мчали геть із міста в напрямку пісочних пляжів Діл-Біч.

– Розумієш, – сказав Керрі, – машинадесь звідтіля. Вочевидь, її викрали невідомі особи і покинули в Принстоні, тікаючи на Захід. А наш хитрий Хемберд отримав дозвіл від міської ради доправити її назад.

– А хтось має якісь гроші? – запитався Ферренбі, озираючись із переднього сидіння.

Дружним хором пролунала одностайна заперечна відповідь.

– Ну, так навіть цікавіше.

– Гроші? Які гроші? Ми можемо продати машину.

– Або отримаємо щось за повернене авто.

– А де ми візьмемо їжу? – запитався Еморі.

– Ти що, – докорив йому Керрі, – сумніваєшся у моїх здібностях протриматися три коротких дні? Дехто роками живе без нічого. Почитай часопис «Юний скаут».

– Три дні... – задумливо пробурмотів Еморі. – Але ж у мене лекції.

– Один з цих днів – Шабат.

– Все одно я можу прогуляти лише шість пар за півтора місяця, і все.

– Вікиньте його геть!

– Ет, далеко йти!

– Еморі, не викаблучуйся, чув?

– Краще розслабся.

Еморі покірно замовк і зайнявся спогляданням ландшафту. Згадав уривок із Свінберна:

Зимові дощі і печалі забуті,
Час старих помилок і білих снігів;
Коханих розвели ті дні на розпутті,
Де світло померло, і ранок зацвів;
Час йде, все минає, скорботу забудь,
Набрякли бруньки, і морози минуть,
В зелених підлісках без сліду снігів,
Од квітки до квітки луна весни спів...

– Що таке, Еморі? Він, бачте, думає про поезію, співочих пташок і квіточки? По його очах, хлопці, видно все!

– Ні, не про те зовсім... – Він злукавив. – Про газету думаю, бо мав сьогодні здати матеріал. Але, мабуть, можна їм передзвонити.

– О! – із вдаваною повагою прокоментував Керрі. – Авжеж, така важлива персона...

Еморі почервонів, і йому здалось, що Ферренбі, якого він обійшов у конкурсі в газету, невдоволено сіпнувся. Звичайно, Керрі пожартував, але газету таки не варто було згадувати.

Був погідний день, вони наближались до узбережжя. Повіяло солоним бризом, і Еморі вже уявляв океан, довжелезні піщані пляжі і червоні дахи над блакитною водою. Вони мчали крізь маленьке містечко, і все бачене здійснювалось в його свідомості зливою емоцій.

– Господи! Ви тільки погляньте на це! – скрикнув він.

– Що?

– Випустіть мене хутчіш! Я не бачив цього вже вісім років! Шановне товариство, зупиніть машину!

– Ну й дивак! – зауважив Алек.

– Авжеж, він у нас ексцентрик.

Автомобіль таки зупинили, і Еморі вискочив на узбіччя. Перед очима було море – синє і безмежне, воно ревло і шуміло. Справді, багато банальностей було сказано про океан, але якби хтось йому тоді сказав, що те, що він бачив, – банальне, він би остовпів від подиву.

– Уже час і пообідати, – нагадав Керрі, виходячи разом з усіма. – Давай, Еморі, повертайся до реальності. Почнемо з найкращого готелю, – продовжив він, – а далі подивимось.

Вони попрямували до найпристойнішого на вигляд готелю і, зайшовши до зали, умостились за столиком.

– Вісім «Бронксів»⁸, – наказав Алек, – клубний сендвіч і жульєн. Обід на одного. Решту – всім.

⁸ «Бронкс» – алкогольний коктейль на основі вермуту, джину й соку. Вважають, що авторство коктейлю належить відомому бармену Джонні Солано. У 1934 році «Бронкс» включили до десятки найбільш затребуваних коктейлів у всьому світі.

Еморі трішки перекусив, він пригледів собі стілець, з якого було видно море і відчутно його шумовиння. Коли обід закінчився, вони неквапно закурили.

– Який там рахунок?

Хтось глянув на чек.

– Вісім двадцять п'ять.

– Зухвалий грабіж. Дамо їм два долари і один – для офіціанта. Керрі, збери дрібні гроші.

Підійшов офіціант, і Керрі повагом вручив йому долар, два долари жбурнув на чек і розвернувся йти. Вони неквапно рушили до виходу, їх переслідував ошелешений погляд слуги Ганімеда.

– Тут, мабуть, якась помилка, сер!

Керрі взяв рахунок і критично його зміряв.

– Жодних помилок! – сказав він, заперечно хитнувши головою, затим порвав рахунок на клапті, сунув обривки офіціантові і пішов. Офіціант стояв, як стовп, нерухомо і безвиразно.

– А вони за нами не кинуться?

– Ні, – сказав Керрі, – спочатку він подумає, що ми – сини багатія абощо, потім ще раз погляне на чек і покличе менеджера, а тим часом...

Вони залишили автівку на Есбері і поїхали трамваєм на Алленгерст, де оглянули залюднені павільйони. О четвертій їм захотілось підвечеряти. Цього разу вони заплатили ще меншу суму від загального рахунку; може, справа була в їх-

ньому вигляді чи у стриманості, з якою вони поводитись, але їм усе зійшло з рук, і ніхто їх не переслідував.

– Бачиш, Еморі, ми соціалісти-марксисти, – пояснив Керрі. – Ми зневажаємо приватну власність і піддаємо її великому випробуванню.

– Але ж скоро ніч, – нагадав Еморі.

– Нічого, покладися на Голідея!

Десь о пів на шосту вони вже добряче розвеселились і, взявшись за руки, валандались по бульвару, співаючи веселу пісеньку про морські хвилі. Потім Керрі побачив якесь обличчя в натовпі, що привернуло його увагу, виділяючись із загальної маси. Керрі вигулькнув за мить разом із страхітливо зугарною дівчиною, яку тільки Еморі доводилось бачити. Її безбарвні уста розтягнулись від вуха до вуха, здоровенні зуби видавались наперед, малесенькі оченята косували до гачкуватого носа. Керрі блазнювато вклонився:

– Славетна Калука, гавайська королева! Дозвольте відрекомендувати вам панів Коннеджа, Слоуна, Гемберда, Ферренбі та Блейна!

Дівчина зробила реверанс до присутніх. «Бідолашне створіння, – подумав Еморі. – Мабуть, на неї раніше ніхто не звертав увагу, можливо, вона ще й недоумкувата». Поки вони прогулювались усі разом (Керрі запросив її на вечерю), вона не сказала нічого, що могло б змінити його думку.

– Вона воліє свої національні страви, – поважно звернувся Алек до офіціанта, – хоча будь-яка проста їжа теж згодиться.

Протягом усієї вечері він звертався до неї із підкресленою шаною, Керрі по-дурному до неї залицявся, сидячи із другого боку, а вона вишкірялася і шарілася. Еморі отримував задоволення, спостерігаючи цю виставу, подивований. Звідки в Керрі отой талант перетворювати незначний випадок на щось комічно-довершене? Вони, здавалось, всі могли щось подібне, і бути серед них уже було відпочинком. Загалом, Еморі любив людей поодинці, але боявся натовпу (хіба що він був його центром). Він задумався: що кожен із них приносить у товариство, який їхній внесок у цю своєрідну атмосферу? Алек і Керрі були його душею, але зовсім не центром. Центром були мовчазний Гемберд і трохи гордовитий Слоун.

Дік Гемберд видавався Еморі, ще з першого курсу, виразним зразком аристократа. Він був худорлявий, але поставний, із чорним хвилястим волоссям, правильними рисами обличчя і смаглявою шкірою. Що б він не сказав – усе було якось невловно доречно. Він був безмежно хоробрий і доволі розумний, мав почуття честі і справедливості, які диктувались його благородством, окрім того, був напрочуд привабливим. Він міг бенкетувати, не втрачаючи контролю, навіть його найбільш богемні пригоди не виглядали позерством. Студенти одягались, як він, намагались говорити, як він... Еморі подумав: хоча він і не в авангарді цієї когорти, але нізачо б цього місця не змінив.

Дік відрізнявся від добротного середнього класу (здава-

лося, він навіть ніколи не пітнів). І якщо комусь шофер міг відповісти фамільярно, почувши не менш фамільярне звертання, то Гемберд міг пообідати в «Шеррі» поруч із негром, і всім чомусь здавалось, що це нормально. Він не був снобом, хоча знався тільки з половиною своєї групи. Друзі його були найрізноманітніші: від найвищого класу до найнижчого, але втертись до нього в друзі було неможливо. Слуги обожнювали його. Він здавався еталоном того, до чого прагнули всі представники вищого класу.

– Він – як з тих світлин англійських офіцерів з «Ілюстрованих новин Лондона», які загинули... – якось сказав Еморі Алеку.

– Ну, – відповів Алек, – якщо хочеш знати, – ось тобі неймовірна правда: його батько був бакалійником, який розбагатів на продажу нерухомості в Такомі і десять років тому переїхав до Нью-Йорка.

Еморі раптом відчув, як усередині в нього все осіло.

Ця їхня прогулянка була наслідком бажання бути ближчими після тих клубних виборів – ніби спізнати один одного, згуртуватись, дати відсіч задушливому духові клубів. Це була полегкість після суворих умовностей, яких вони так неухильно дотримувались.

Після вечері вони відправили бідолашну Калуку до променаду і пішли вздовж пляжу до Есбері. Вечірнє море справило інше враження – всі його барви і прадавня м'якість зникли, воно здавалось чорною пусткою із тужливих нордич-

них саг. Еморі згадав щось із Кіплінга:

«Береги Луканона до приходу мисливців на тюленів...»

Зрештою, це теж була музика, хоча й безкінечно печальна. Десята година заскочила їх без копійки. Вони прекрасно повечеряли на свої останні одинадцять центів і, співаючи, вештались променадом повз казино й освітлені арки, зупиняючись, щоб послухати кожен вуличний гурт. Керрі організував збір пожертв «для французьких дітей, осиротілих під час війни» (вони зібрали долар і двадцять центів). На ці гроші вони купили бренді – на випадок, якщо замерзнуть вночі. День вони завершили в кінематографі, де дивились якусь стару комедію, вибухаючи час од часу диким реготом, чим викликали невдоволення решти глядачів. У кіно вони зайшли із винятковою стратегією: кожен попередній показував білетеру на наступного. Слоун, який замикав ходу, зняв із себе всю відповідальність, щойно решта товариства розсіялись по залу, вдаючи що нікого не знає. І поки розлючений білетер гасав залом, він собі безтурботно зайшов досередини.

Потім вони возз'єднались біля казино і домовились про ночівлю. Керрі виканючив у сторожа дозвіл заночувати в альтанці. Замість матрасів вони назбирали стос килимків із пляжних кабінок, потім розмовляли до півночі і позасинали без задніх ніг. Хоча Еморі відчайдушно намагався не засну-

ти, щоб ще трошки помилуватися дивовижним місяцем над морем.

Так збігали два щасливих дні: вони катались вздовж берега трамваєм або авто чи гуляли пішки залюдненим променадом. Інколи хтось заможний їх пригощав, а найчастіше вони скромно вечеряли за рахунок довірливих рестораторів. Вони зробили знімки у фотоательє у восьми різних варіантах. Керрі як режисер вигадував сценки: то вони були університетською футбольною командою, то крутою бандою з Іст-Сайду в пальтах навиворіт (сам він сидів посередині під картонним місяцем). Можливо, світлини й досі у фотографа (бо вони так і не прийшли за ними). Погода була пречудова, і вони знову спали надворі, і знову Еморі заснув, хоч як намагався не спати.

Неділя почалась мляво й звично, і навіть море непривітно клекотіло, отож вони повернулись у Принстон на попутних «фордах» якихось фермерів (усі застудились, проте було що згадати).

Еморі навіть більше, ніж минулого року, нехтував своїми заняттями – не навмисне, а через лінощі й величезну кількість інших зацікавлень. Аналітична геометрія і меланхолійні гекзаметри Корнеля і Расіна мало його приваблювали. Навіть психологія, яку він із нетерпінням чекав, виявилась нудним предметом, де вивчали м'язові реакції і біологічні терміни, замість особливостей психіки та впливів на неї. Це були післяобідні заняття, які зазвичай занурювали його в сон.

Він зрозумів, що відповідь: «суб'єктивно і об'єктивно, сер» вдовольняє всі запитання, і використовував ці слова за будь-якої нагоди. Це стало жартом в його групі, бо коли була його черга відповідати, Ферренбі або Слоун штовхали його ліктем, і він спросоння бурмотів рятівну фразу.

Було багато вечірок в Оранжі або на узбережжі, рідше – в Нью-Йорку або в Філадельфії. Одного вечора вони зібрали чотирнадцять офіціанток із Чайлдса і повезли їх кататись по П'ятій авеню туди-сюди на верхньому майданчику автобуса. Вони всі пропустили більше занять, ніж було дозволено (що означало додаткові лекції наступного року), але весна була занадто короткою, щоб щось змогло перервати їхні веселі пригоди.

У травні Еморі обрали в комітет із організації балу з нагоди закінчення другого курсу. І після довгих нічних дискусій вони з Алеком таки склали попередній список кандидатів до ради старшокурсників і зазначили себе з-поміж перших. Рада старшокурсників складалась, як правило, із вісімнадцяти успішних студентів. Із огляду на керівну посаду Алека в університетській футбольній команді і на бажання Еморі замінити Берна Голідея на посаді головного редактора «Принстонівця» вони ще раз упевнились у правильності свого вибору. На диво, вони обидвоє включили ще й Д'Інвільє до списку кандидатів (таке ще рік тому здивувало би всіх).

Всю весну Еморі підтримував сяк-так листування з Ізабель Бордж, перемежовуючи затяті суперечки із жвавим на-

маганням знайти якісь замітники слову «кохання». У своїх листах Ізабель була стриманою і зовсім не романтичною, і це його вразило. Але він ще сподівався, що вона здивує його, як тоді, в маленькій вітальні клубу Мінегага, і розквітне цієї весни, як екзотична квітка. Протягом травня він кожного вечора писав листи не менш як на тридцяти аркушах і надсилав їх у пухких конвертах із позначками «Частина I» і «Частина II».

– Ой, Алеку, здається, я втомився від коледжу, – сказав він сумно якимось на одній із вечірніх прогулянок.

– Мені здається, я теж.

– Я б волів маленький будинок у селі в якихось теплих краях, дружину і ще щось, що не давало б залізти в рутину.

– Я теж.

– А ще хотів би покинути навчання.

– А що твоя дівчина каже на це?

– Ет, – Еморі відмахнувся. – Вона навіть ще й не думає про заміжжя... себто, не зараз. Можливо, в майбутньому.

– А моя – думає. Я заручився.

– Невже?

– Чесно. Але, будь ласка, не кажи нікому. Я можу й не повернутись наступного року.

– Але ж тобі лише двадцять! Покинути коледж?

– А чому це тебе дивує? Ти сам про це сказав хвилину тому...

– Авжеж, – перервав Еморі, – але то були лише мрії.

Знаєш, я навряд чи наважився б покинути коледж. Мені просто якось сумно у такі прекрасні ночі. Інколи здається, що вони ніколи не повернуться, і що я не беру від них усе, що хочу. Я б волів, щоб моя дівчина жила десь поряд. Але одруження – навіщо? Особливо зараз, коли батько каже, що доходи вже не ті, що раніше.

– Ти правий, гріх марнувати такі вечори... – погодився Алек.

Але Еморі зітхав і по-своєму не гаяв тих вечорів. У нього була світлина Ізабель, вставлена в корпус старого годинника, і о восьмій майже кожного вечора він вимикав все світло, крім настільної лампи, і, сидючи біля відчиненого вікна, дивляючись у знімок, писав Ізабель палкі листи.

«...о, як важко написати, що я насправді відчуваю! Коли я так багато думаю про Вас; Ви стали для мене мрією, яку я більше не можу вмістити на папері. Я отримав Ваш останній лист, і він прекрасний! Я перечитав його шість разів, особливо останню частину. Інколи мені дуже хочеться, щоб Ви були більш відвертою і сказали мені, що Ви насправді думаєте про мене. Бо Ваш останній лист занадто гарний, щоб бути правдою, і я вже не можу дочекатись червня! Постарайтесь приїхати на бал. Мені здається, Вам сподобається, і я хочу, щоб Ви були тут під кінець цього року. Я нерідко згадую, що Ви говорили мені того вечора, і мені цікаво, наскільки Ви були щирою? Якби це були не Ви, зрозумійте, мені здалося спершу, що Ви така непостійна і така популярна, що я

не можу повірити, що справді Вам подобаюсь.

О, Ізабель, люба, сьогодні така чудова ніч! Хтось удалині награв на мандоліні «Місяць кохання», і мені здається, ця музика на крилах принесе Вас крізь моє відчинене вікно. Зараз хтось грає «Бувайте, хлопці, з мене досить». О, як ця пісня пасує мені! З мене теж досить. Я вирішив, що більше не вип'ю жодного коктейлю і ніколи більше не закохаюсь – просто не зможу. Ви були занадто великою частиною мене в ці дні і в ці ночі, щоб я зміг навіть думати про іншу дівчину. Я постійно зустрічаю їх, але вони не цікавлять мене. Я не переситився, та й річ не в тому. Просто я закоханий... О, найдорожча Ізабель (чомусь не можу називати Вас інакше, ніж «найдорожча», тільки б мені не обмовитись про це при Вашій сім'ї в червні), Ви мусите приїхати на бал! Потім я приїду до Вас у гості на день, і все буде чудово...»

І так далі, те саме захопливе повторення, яке здавалось їм обом таким нескінченно заворожливим, несказанно новим.

Настав червень, дні були такі спекотні і мляві, що вони не могли навіть думати про екзамени, лише ліниво сиділи на подвір'ї «Котеджу», розмовляючи на якісь зтяжні теми. Гальявіна, що вела до Стоуні-Брук, вкривалась блакитною імлою, бузок білів довкола тенісних кортів, а слова поступались місцем мовчазним сигаретам... Потім імла спускалась безлюдною вулицею уздовж проспекту Мак Кош, де звідусіль лунали пісні, аж до розпеченої і безжурної Нассау-стрит.

Том Д'Інвільє й Еморі гуляли допізна в ці дні. Лихоманка азартних ігор захопила весь другий курс, і вони різались у кості аж до третьої ранку спекотної ночі. Після однієї затяжної партії вони вийшли з кімнати Слоуна, коли вже впала роса, і зірки почали зникати з неба.

– Давайте роздобудемо ровери і покатаємось, – запропонував Еморі.

– Гаразд. Я зовсім не втомився, а це майже остання ніч року. Адже всі ці клопоти з балом почнуться з понеділка.

Вони знайшли два ровери без замків на Холдер-Корт і поїхали десь о пів на четверту вздовж Лоуренсвілл-роуд.

– Що будеш робити влітку, Еморі?

– І не питай! Як завжди, я розмірковую. Місяць-два на Лейк Дженева – я розраховую, що ти будеш у мене в липні. Потім – Мінеаполіс, а це значить, низка танцювальних вечорів, салонні бесіди, нудота... Але ж, Томе, – він раптом додав: – Правда ж цей рік був божевільний?

– Послухай, – рішуче виголосив Том (новий Том, у костюмі від Брукса і черевиках від Френкса). – Я переміг у цій грі, але більше грати не хочу. Для тебе – це годиться, ти як гумовий м'ячик, і тобі це пасує. Але я не можу пристосовуватись до тутешнього снобізму – мене нудить. Я хочу поїхати туди, де людей не розмежують за кольором краваток і лацканами піджаків.

– Але ж так не можна, Томе, – заперечив Еморі, поки вони викочувались із зникаючої ночі. – Куди б ти не поїхав зараз

– до тебе всюди будуть застосовувати ці стандарти: і «у нього це є» або «в нього цього немає», себто, так чи інакше, тебе визначили, ти – хлопець із Принстона.

– Ну, тоді, – сказав Том, його хрипкий голос піднявся до жалібних інтонацій, – навіщо до цього повертатись? Я за-своїв усе, що Принстон міг запропонувати. Ще два роки ціл-ковитого буквоїдств і брехні у клубах не допоможуть. Вони просто дезорганізують мене і перетворять на убогу повсяк-денність. Уже зараз я такий безхребетний, що мені дивно, як я взагалі з цим справляюся.

– Але ти не бачиш головного, Томе, – перервав його Еморі. – Ти дуже різко розплющив очі на цей повсякденний снобізм. У будь-якому разі Принстон дає вдумливій людині соціальну орієнтацію.

– Ти думаєш, це тут мене цього навчили, правда? – глуз-ливо запитав він, змірюючи Еморі нищівним поглядом у на-півтемряві.

Еморі тихо засміявся.

– Хіба це не так?

– Іноді мені здається, – сказав той повільно, – що ти мій чорний янгол. Я міг би бути хорошим поетом.

– Припини, це вже доволі жорстоко! Ти сам захотів приї-хати у Східний коледж. І ти побачив підлих кар'єристів. Чи волів би залишатись сліпим, як наш Марті Кей? Ти б знена-видів себе.

– Так, – погодився він, – ти правий. Мені б це не сподоба-

лось. Але все одно важко, коли з тебе роблять циніка у двадцять.

– А я таким народився, – пробурмотів Еморі. – Я – цинічний ідеаліст. – Він замовк і замислився, чи є в цих словах будь-який сенс.

Вони доїхали до сплячого гуртожитку Лоуренсвілля і повернули назад.

– Гарна прогулянка, таки правда, – невдовзі вимовив Том.

– Так. Незвичне закінчення вечора, сьогодні все як слід. Й оце розморене літо, а ще й Ізабель...

– Ох ця вже твоя Ізабель! Мені здається, вона недалеко... Давай краще вірші почитаємо.

Еморі виголосив «Оду солов'ю» до кущів, які вони проїжджали.

– Я ніколи не буду поетом, – сказав Еморі, коли закінчив декламувати. – Я не сенсуаліст, насправду; є лише декілька очевидних речей, які мене безумовно хвилюють: жінки, весняні вечори, музика вночі, море. Я не вловлюю таких тонкощів, як «глас срібних труб», я, можливо, й мисляча людина, але ніколи не напишу щось краще, ніж посередня поезія.

Вони виїхали до Принстона, коли сонце вже малювало золоті збризки на небі за корпусом випускників, і побігли в душ, який мав замінити пропущений сон. Під обід вулиці заповнили випускники-студенти у яскравих костюмах, їх супроводжували хори й оркестри. В шатрах відбувались шумливі збори під помаранчево-чорними прапорами, які зви-

вались і лопотіли від поривів вітру. Еморі довго дивився на павільйон із табличкою «Шістдесят дев'ятий». Там було декілька сивоволосих чоловіків, вони тихо вели бесіду, а поруч проходили студенти-початківці, аж поки всі сплелись в одну-єдину панораму.

Раптом одного дня на зламі червня сталась страхітлива трагедія. Ввечері, після велопрогулянки до Лоуренсвілля все товариство вирушило до Нью-Йорка у пошуку пригод. До Принстона вони повертались двома машинами. Вечірка була веселою, і всі були на різній стадії захмеліlostі. Еморі їхав у другій машині; вони повернули не туди і збилися з дороги, їм довелося їхати швидше, щоб надолужити час.

Ніч була ясною, весела поїздка запаморочила Еморі. В його голові блукали варіації двох поетичних строф...

Сріблястий екіпаж вночі прорізав тишу вулиць,
І жоден шелест не порушив спокій...
Як океану хвилі, розступились на шляху акули,
Одблискуючи в водах зорі одинокі,
Так в місячнім серпанку розітнув він гущавінь лісів.
Лиш чути в небі плач нічних птахів...

Обитель виникла у світлі ліхтарів,
Пожухлі стіни в жовтих тінях ночі —
І тишу раптом сміх прорвав і обімлів...
В обіймах червня екіпаж зникає світ за очі,

За ним поблякли ті химерні тіні.

І раптом жовтий світ став темно-синім...

Вони різко загальмували, Еморі закликав, намагаючись видивитись, що це було. Якось жінка стояла обабіч дороги, розмовляючи з Алеком, який був за кермом. (Потім він згадував, що вона видалась йому гарпією в своєму старому халаті.) І якимось скрипучим і глухим був її голос:

– Ви студенти з Принстона?

– Так.

– Там один із ваших щойно загинув, а двоє при смерті.

– Господи!

– Ось там! – Нажахані, вони намагались збагнути, куди вона показувала. Під жовтим світлом ліхтаря лежало тіло долілиць у наростаючій калюжі крові.

Вони вискочили з машини. Здогадка промайнула в голові Еморі: це волосся... це волосся... Потім вони перевернули тіло...

– Це ж Дік... Дік Гемберд!

– Боже!

– Послухай серце!

І знову голос старої відьми – пекельний і наче аж тріумфуючий:

– Мертвий він, мертвий... Машина перекинулась. Ті двоє, що вціліли, винесли інших, але цей – йому вже не допоможеш...

Еморі кинувся в дім, решта пройшли за ним, несучи обм'якле тіло. Вони поклали його на диван в убогій маленькій вітальні. Слоун із понівеченим плечем сидів у фотелі. Він марив і щось повторював про лекцію з хімії о 8.10.

– Не знаю, що сталося... – сказав Ферренбі захриплим голосом. – Дік був за кермом, він не хотів поступатись. Ми казали, що він багато випив... а потім цей клятий поворот, Господи!.. – Він упав на підлогу, його плечі здригались.

Приїхав лікар, Еморі підійшов до дивана. Хтось передав йому простирадло, щоб накрити тіло. З несподіваною тверезістю він підняв одну безвільну руку і дав їй впасти. Чоло було холодне, але обличчя ще зберігало якийсь вираз. Він поглянув на шнурки черевиків – Дік ще їх зав'язував сьогодні зранку. Він зав'язував їх... а зараз це була важка безживна маса. Все, що залишилось від шарму й особистості Діка Гемберда, такого, яким він його знав, – усе це було так жахливо й нещляхетно, і близько до землі. Всі трагедії мають той відтінок убогості й гротеску, марноти, нікчемності... так помирають тварини... Еморі пригадав жахливо розчавленого kota десь у якомусь провулку його дитинства.

– Хтось має відвезти Ферренбі у Принстон.

Еморі вийшов на вулицю і зіщулився від раптового пориву нічного вітру, того вітру, що вистукував розбитим крилом слізний тихий мотив шматком спотвореного металу.

КРЕЩЕНДО

Наступного дня почалась рятівна метушня. Коли Еморі залишався наодинці, його думки невідворотно поверталися до незугарно відкритої червонястої порожнини рота на білому обличчі. Але рішучим зусиллям він накидав на ці спогади стос дрібних клопотів і холоднокровно закрив їх десь у глибині свідомості.

Ізабель та її мати приїхали о четвертій. Їхній автомобіль жваво котився по Проспект-авеню повз радісний на-товп. Вони підїхали до «Котеджу», щоб випити чаю. Того вечора в клубах проводили святкові вечери. Отож о сьомій він передоручив Ізабель одному першокурснику і домовився зустрітись з нею об одинадцятій в спортивному залі, коли старшокурсників впускали на бал для молодших. Вона була втіленням його мрій, і він з нетерпінням чекав, щоб зробити цей вечір найпрекраснішим. О дев'ятій старші вишикувались біля своїх клубів і спостерігали за галасливою факельною ходою першокурсників. Еморі було цікаво, чи ряди його друзів у фраках на фоні величних стін й у світлі факелів справляють на спантеличених і галасливих новоприбульців таке саме яскраве враження, як і на нього рік тому.

Наступного дня його закрутив інший вихор. Вони обідали у веселій компанії вшістьох у невеликій приватній їдальні при клубі. Еморі з Ізабель обмінювались ніжними погляда-

ми обіч смаженої курки і вірили, що їхнє кохання вічне. Вони танцювали на балу до п'ятої. Залицяльники перехоплювали Ізабель до танцю, і чим далі, тим було розкутіше і веселіше. Запал наростав із кількістю випитого в гардеробній вина, яке завбачливо принесли в кишенях пальт, і це спонукало забути ще на день втому останніх днів. Вервечка кавалерів – то якась однорідна маса, наділена єдиною душею. Поруч вальсує темноволоса красуня, вони шепочуться, весь стрій гойдається з нею в такт, потім найзухваліший зализа рішуче виступає наперед і розбиває пару танцюючих. Затим шестифутова дівчина (її привів Кей і намагався всім зарекомендувати увесь вечір) проскакує повз них, стрій хитнувся назад, намагаючись видивитись щось у закутках залу. Кей, нетерплячий і змокрілий від танцю, пробивається крізь натовп, вишуковуючи знайомі обличчя.

– Друзяко, тут є одна симпатична...

– Вибач, Кею, але я вже домовився. Маю вклинитись в один танець.

– Тоді, може, наступний?

– Ну, не знаю, я пообіцяв, клянуся... Знайди мене, коли в неї буде ще один вільний танець.

Еморі був у захваті, коли Ізабель запропонувала втекти на годинку і покататись околицями на її машині. Ця солодка година промайнула дуже швидко, поки вони плавно котилися дорогами довкола Принстона і розмовляли, торкаючись сором'язливо і схвильовано (але лише дотично) сердечних

тем. Еморі почував себе якось дивно вразливо і навіть не намагався поцілувати її.

Наступного дня вони вирушили на обід до Нью-Йорка проїздом через Джерсі, а після обіду пішли дивитись якусь драматичну п'єсу. Ізабель не могла стримати сліз всю другу дію. На продив, Еморі не здивувався, навпаки, його переповнило почуття ніжності. В пориві він хотів нахилитись і витерти її слюзи поцілунками, вона ж простягнула в темряві свою руку, і він м'яко її стиснув.

О шостій вони приїхали в літній будинок Борджів на Лонг-Айленді, й Еморі побіг нагору, щоб перевдягнутись у вечірній костюм. Коли він застібав запонки, то раптом усвідомив, що ще ніколи так не насолоджувався життям, як зараз, і, мабуть, вже ніколи так і не буде. Все було покрите блаженним серпанком його власної молодості. Він досягнув свого статусу з-поміж найкращих у Принстоні. Він був закоханий, і це було взаємно. Він поглянув на себе в дзеркало, намагаючись виявити ті якості, які дозволяли йому бачити чіткіше, ніж решта людського натовпу, приймати тверді рішення, бути спроможним слухати і підкорятись своїй власній волі. Мало що в житті він хотів би зараз змінити... Хоча Оксфорд міг би дати більш широке поле для діяльності.

Він мовчки захоплювався собою. Як він доречно виглядає і як йому пасує смокінг! Він вийшов до холу і, почувши кроки, зупинився коло сходів. Це була Ізабель, і ще ніколи, від пишного сяючого волосся і до маленьких золотих черевич-

ків, вона не здавалась йому такою прекрасною.

– Ізабель! – вигукнув він і мимоволі простягнув свої руки. І як у прекрасних романах, вона кинулась в його обійми, і ті півхвилини, коли їхні вуста зустрілись, стали найвищою точкою його марнославства, вершиною юного егоїзму.

Розділ 3

Егоїст у роздумах

– Ой! Відпусти!

Він опустил руки.

– Що таке?

– Твоя запонка, ти подряпав мене, дивись! – Вона скосила погляд, намагаючись розгледіти маленький, розміром із горошину, слід, який вже почав проступати рожевим на її білосніжній шкірі.

– О, Ізабель... – дорікнув він сам собі, – який я незграба... Вибач, не треба було так міцно тебе обіймати.

Вона нетерпляче відвела голову.

– Ой, Еморі, ну звичайно, ти не навмисне, і не дуже боляче, але що тепер із цим робити?

– Що робити? – перепитав він. – Ота цятка... та вона скоро зникне...

– Не зникне! – сказала вона, уважно роздивляючись плямку. – Дивися, як її помітно, це виглядає як... О, Еморі, що робити? Якраз на рівні твого плеча.

– Помасажуй, – запропонував він, намагаючись не засміятися.

Вона обережно потерла подряпину кінчиками пальців – сльози набігли їй на очі і скотились по щоці.

– О, Еморі! – сказала вона розпачливо, піднімаючи догори страждене обличчя. – Так тільки гірше, у мене вся шия вже червона. Що ж його робити?

У його голові спливла цитата, і він не стримався вимовити її вголос:

– «Всі аромати Аравії не обілять цю маленьку ручку...»

Вона підвела погляд, і сльозинка в її очах блиснула, мов лід.

– Не надто ти чуйний.

Еморі не зрозумів, що саме вона мала на увазі.

– Ізабель, люба, я гадаю воно...

– Не чіпай мене! – раптом закричала вона. – Я так хвилююсь, а ти глузуєш!

Він знову дав маху.

– Це ж дрібниця, Ізабель, ми саме не так давно розмовляли про почуття гумору...

У кутиках її рота з'явилося щось, що трохи нагадувало саркастичну подобу усмішки.

– Ну вже помовч! – раптом злісно вигукнула вона і втекла коридором до своєї кімнати. Еморі уляк на місці, збентежений і сповнений каяття.

– От дідько...

Коли Ізабель знову з'явилась, її плечі вкривав легкий шарф, і вони спустились сходами у повнім мовчанні, яке тривало упродовж всієї вечері.

– Ізабель... – почав він, заледве вони сіли до авта, щоб вирушити на танці в заміський клуб Гринвіча (терпець йому вривався). – Ти зла, зараз і я розізлюсь. Давай поцілуємось і покладемо цьому край.

Вона насупилась.

– Терпіти не можу, коли з мене глузують, – врешті вимовила вона.

– Я більше не буду. Я ж зараз не сміюсь, правда?

– Але ти сміявся!

– Не будь такою по-жіночому прискіпливою.

Її губи іронічно скривились:

– Буду такою, якою захочу!

Еморі ледве стримувався. Він вже усвідомив, що у нього не було ані дрібки справжньої любові до Ізабель, але її холодність зачепила його. Він хотів поцілувати її і зламати її опір (так він зможе поїхати завтра зранку, і щоб не перейматись цим більше). І навпаки, якщо він не поцілує її, то буде привід дратуватись... Його впевненість у собі як у завойовнику похитнулася б. І не годилось вийти переможеним з такою упертою воїтелькою, як Ізабель.

Можливо, вона здогадувалась про все це. У будь-якому разі, ця ніч, яка мала стати звершенням романтики, зникла на крилах нічних метеликів над головою, із запахами придо-

рожних садів. Але не було ані меланхолійних слів, ані солодких зітхань.

Потім вони повечеряли шоколадним тортом з імбирним пивом у буфеті, й Еморі оголосив своє рішення:

– Я їду завтра зранку.

– Чому?

– А чом би й ні? – відрізав він.

– У цьому немає потреби.

– Однак я вже вирішив.

– Гаразд. Якщо ти настоюєш на цьому, хоч це виглядає смішно...

– Ну, не треба це так обставляти, – заперечив він.

– ...просто тому, що я не дозволила себе поцілувати. Хіба ні?

– Слухай, Ізабель, – перервав він. – Ти знаєш – це не так, а навіть якби й так? Ми досягнули певної стадії, коли ми або цілуємось, або... або – нічого. Ти ж відмовляєшся через дріб'язкові причини.

Вона вагалась.

– Я навіть не знаю, що думати про тебе, – почала вона слабку і надто невдалу спробу порозумітися. – Ти такий дивний...

– Чим саме?

– Ну, я гадала, ти такий упевнений в собі, і все таке... Пам'ятаєш, ти колись казав, що можеш робити все, що захочеш, чи отримати все, що хочеш?

Еморі почервонів (він багато що їй наговорив).

– Ну і що?

– Сьогодні ти, здається, не був такий упевнений в собі.

Може, ти просто хвалько.

– Аж ніяк, – заперечив він. – У Принстоні...

– Ой, цей твій Принстон! Ти повсякчас про нього говориш, здається, що нічого більше не існує! Може, ти й пишеш краще, ніж будь-хто в тій своїй газеті; може, першокурсники й думають, що ти дуже поважна персона...

– Ти не розумієш...

– О ні, я розумію! – перебила вона. – Дуже добре розумію, бо ти постійно говориш лише про себе. Колись мені це подобалось, а тепер ні.

– Сьогодні я теж говорив тільки про себе?

– В тому-то й річ, – наполягала Ізабель. – Сьогодні ти мене просто засмутив... Ти сидів і спостерігав, куди я дивлюсь. Я постійно мушу думати, коли розмовляю з тобою, – ти такий скептичний...

– Отже, я примушую тебе думати? – повторив Еморі глузливо.

– Я з тобою повсякчас напружена, – уперто вела своє вона.

– І коли ти аналізуєш кожну дрібну емоцію і дію – у мене просто вибухають нерви.

– Я знаю, – погодився Еморі і безпорадно похитав головою.

– Пішли. – Вона підвелася, він якось машинально підвівся

також, і вони дійшли до останньої сходинки.

– Коли звідси поїзд?

– Є десь о 9.11, якщо ти насправду мусиш їхати.

– Так, справді мушу. На добраніч.

– На добраніч.

Вона пішла. Еморі повертався до своєї кімнати і згадував, що він вловив хмарку невдоволення на її обличчі. Він лежав у темряві і гадав, чи це дуже його зачіпає, чи то лише вражене самолюбство. А може, врешті-решт, його характер просто не надається до романтичної любові.

Коли він прокинувся, то відчув, начебто повернувся до тям. Ранковий вітерець злегка гойдав ситцеві фіранки на вікнах, і він був трохи спантеличений тим, що не у своїй кімнаті в Принстоні, де на стіні над бюрком висять його шкільні футбольні світлини, а на протилежній стіні – світлини із клубу «Трикутник». Потім старий годинник десь у коридорі пробив восьму, і до нього повернулись спогади про вчорашню ніч. Він вистрибнув із ліжка і швидко одягнувся. Треба швидше звідси забиратися, поки він не стрів ненароком Ізабель. Те, що вчора здавалось болючим, сьогодні виглядало надокучливим спогадом. О пів по восьмій він уже був одягнений і сів біля вікна; серце його стискалось трохи більше, ніж він собі думав. Цей сонячний і ясний, сповнений запахами садів ранок видався йому злою насмішкою; десь на ганку внизу він почув голос місіс Бордж і подумав: де ж зараз Ізабель?

Хтось постукав у двері.

– Автомобіль буде за десять дев'ята, сер.

Він повернувся до споглядання видів з вікна і знову й знову механічно повторював вірша із Браунінга, який колись процитував Ізабель у листі:

Неповним було наше щастя – пробач,
Згадки завмерли вицвілим листям;
Ми сповна не сміялись, не рвав душу плач,
Ми згасли, спрагли й голодні за щастям.

Але його життя не буде неповним. Він вдовольнив себе похмурою думкою, що, можливо, вона просто не була такою, як він собі вигадав, і що більшого їй не досягнути, і ніхто більше не примусить її задуматись. Але саме через те вона його й відштовхнула. Еморі раптом відчув, що втомився постійно думати й думати.

– А нехай іде до біса... – гірко вимовив він. – Весь рік мені зіпсувала.

НАДЛЮДИНА БАЙДУЖІЄ

Одного спекотного дня Еморі приїхав у Принстон і приєднався до виснаженого задухом натовпу студентів, які швендали вулицями, очікуючи переекзаменування. Це було так безглуздо – починати наступний курс із додаткових занять у задущливій кімнаті, намагаючись осмислити занудні пере-

тини конусів. Містер Руні, мимовільний наставник дубоголових, проводив заняття і викурював одну за одною сигарети «Пел Мел», малюючи діаграми і виводячи рівняння від шостої ранку і до півночі.

– Отже, Лангедаку, якщо я використаю цю формулу, де буде точка «А»?

Лангедак випрямляв усі свої важкі фути футбольної маси і намагався сконцентруватись.

– У... а... хай йому грець, якщо я знаю, містере Руні.

– Звичайно, звичайно, не можна застосувати цю формулу тут. Ось що я хотів від вас почути.

– Так, не можемо, звичайно.

– А знаєте, чому?

– Думаю, так...

– Якщо ви ще не зрозуміли, то скажіть мені, я тут для того, щоб вам пояснити.

– Містере Руні, якщо ви не проти – поясніть ще раз.

– З радістю. Отже, маємо точку «А»...

Кімната була лабораторією безголових – два довжелезні столи із зошитами, перед ними – містер Руні без піджака і десяток хлопців, згорблених на стільцях: Фред Слоун, пітчер, якому неодмінно потрібно було здати талони; «Сухий» Лангедак, який цієї осені міг би перемогти команду Єля, якби набрав нещасні п'ятдесят відсотків; Мак Дауелл, розбишака-першокурсник, який вважав, що бути серед цих багатобіцяючих атлетів – то вершина досягнення.

– Шкода мені тих нещасних, які не мають ані цента на репетитора і мусять все підтягати самі за семестр, – сказав він якось Еморі із недбало звіщеною сигаретою в блідих губах. – То буде дуже нудно, а протягом семестру в Нью-Йорку повно набагато цікавіших справ. Я думаю, вони не знають, що втрачають.

І так багато було слів «ти і я» в розмові Мак Дауелла, що Еморі ледь не виштовхнув його з вікна. Наступного лютого його мама буде дивуватись, чому він не вступив до клубу і не збільшить йому кишенькових... маленький дурний провінціал...

Крізь дим і нудотливу атмосферу, крізь його глибоку задуму доносився чийсь безпорадний вигук: «Я не розумію! Повторіть іще раз, містере Руні!» Більшість із них були такі туполобі і такі байдужі, що вони навіть і не визнали б, що чогось не розуміють (серед них був і Еморі). Він не міг змусити себе збагнути перетини конусів; їх спокійна й дражлива поважність зухвало проступала у задушливих кімнатах містера Руні крізь спотворені ним незрозумілі анаграми.

Він зробив останнє зусилля вночі перед екзаменом (певна річ, із мокрим рушником на голові), а потім у блаженному невіданні після складання екзамену ламав собі голову, де ж поділись усі барви й амбіції минулої весни? Разом із розладом стосунків з Ізабель успіхи на старших курсах якось уже не так сильно захоплювали його, і він незворушно уявляв свій можливий провал, хоча й розумів, що це означало

його звільнення з посади в редколегії «Принстонівця» і кінець усіх шансів потрапити в раду старшокурсників.

Хоча йому поки щастило.

Він позіхнув, нашкрябав урочисту присягу на екзаменаційній роботі й побрів з аудиторії.

– Якщо ти не здав, – сказав Алек, який щойно повернувся, коли вони сиділи біля вікна в кімнаті Еморі і міркували щодо нового декору стін, – то ти найбільший у світі дурень. Твої акції в клубі і в кампусі впадуть, як ліфт.

– От дідько, я знаю! До чого ще раз мені нагадувати?

– Бо ти це заслужив. Ніхто тепер не ризикне визнати тебе придатним для посади голови газети.

– Та облиш уже, – запротестував Еморі. – Почекай поки, там буде видно. Я не хочу, щоб кожен у клубі нагадував мені про це, ніби я призовий кінь на перегонах, що не прийшов першим.

Одного вечора через тиждень Еморі зупинився під своїм вікном по дорозі на Ренвік і, побачивши світло, гукнув:

– Гей, Томе, є пошта?

Голова Алека з'явилась у жовтому квадраті світла.

– Так, твої результати прийшли.

Його серце шалено закалатало.

– Який колір – блакитний чи рожевий?

– Я не відкривав. Краще піднімись сам.

Він піднявся в кімнату і попрямував до столу, і раптом помітив, що в кімнаті були ще хлопці.

– Добрий вечір, Керрі. – Він був підкреслено ввічливий. – О, мужі Принстона! – Здається, тут були здебільшого друзі, отож, він узяв конверт із позначкою «Відділ реєстрації» і нервово зважив його.

– Схоже, тут вагомий папірець.

– Відкривай, Еморі.

– Але для драматизму кажу вам: якщо папір блакитний – моє ім'я більше не стоятиме у списку редколегії «Принстонівця», і моя коротка кар'єра закінчилась. – Він зупинився і вперше помітив погляд Ферренбі (він дивився на нього голодним нетерплячим поглядом). Еморі багатозначно поглянув на нього.

– Уздріть примітивні емоції на своєму обличчі.

Він розірвав конверт і підніс папірець до світла.

– Ну?

– Блакитний чи рожевий?

– Кажи, не тягни!

– Ми чекаємо, Еморі.

– Та засмійся вже чи вилайся!

Настала пауза... маленький рій секунд пронісся вмить...

Він глянув знову, і ще один рій секунд зринув у небуття...

– Блакитний, як небо, панове...

ПОСТФАКТУМ

Все, що Еморі робив того року – від раннього вересня і

до пізньої весни, – було таким недоцільним і неконструктивним, що не варто навіть про це писати.

Звичайно, він одразу пошкодував за тим, що втратив. Його філософія успіху завалилась, і він не міг зрозуміти причини.

– То твої власні лінощі, – сказав якимсь пізніше Алек.

– Ні, то щось глибше. У мене з'явилося таке відчуття, що така була моя доля – втратити цей шанс.

– Вони би з радістю викинули тебе з клубу; кожен, хто завалює екзамен, робить нашу команду слабшою, розумієш?

– Ненавиджу цю точку зору.

– Звичайно, якби ж ти доклав хоч маленьке зусилля, то зміг би все повернути, лиш би захотів.

– Ні, з мене досить. Не хочу більше нічого, що стосується впливу в коледжі.

– Але, Еморі, чесно: мене навіть не так засмучує те, що ти не будеш головним редактором, чи те, що ти не потрапиш у Раду, як те, що ти завалив цей екзамен.

– А мене – ні, – повільно вимовив Еморі. – Я злий на конкретну річ. Моє неробство абсолютно відповідало моїй системі, просто удача підвела.

– Твоя система підвела, ти хотів сказати?

– Можливо.

– І що ж ти будеш робити? Швидко вигадася нову, кращу, чи залишишся нікчемою на наступні два роки – ти, хто подавав надії?

– Ще не знаю...

– Ну, Еморі, хвіст трубою!

– Подумаю.

Точка зору Еморі хоча й була ризикованою, але не такою вже й далекою від істини.

Якби його реакцію на оточення можна було б зобразити у таблиці, то вона виглядала б приблизно так (починаючи із його дитячих років):

1. Ранній Еморі.

2. Еморі плюс Беатріс.

3. Еморі плюс Беатріс, плюс Міннеаполіс.

Потім Сент-Реджис, який розбив його на друзки і зібрав заново.

4. Еморі плюс Сент-Реджис.

5. Еморі плюс Сент-Реджис плюс Принстон.

Таким була його найефективніша стратегія: до успіху через конформізм. Ранній Еморі – ледачий мрійливий бунтівник – майже ніколи не виринав на поверхню. Він пристосовувався, він досягав успіху, але його уява не була ані задоволена, ані захоплена тими успіхами, він байдуже відкинув це все і став знову:

6. Початковий Еморі.

ФІНАНСОВА ЧАСТИНА

Його батько помер тихо і непомітно на День подяки. Ди-

сонанс між смертю і мальовничістю Лейк-Дженева, а ще благородною стриманою поведінкою його матері втішили його, і він споглядав похорон зачудовано і спокійно. Він вирішив, що волів би поховання, аніж кремацію, і усміхнувся, згадавши, коли малим хотів померти від повільного згасання десь у верхів'ях дерев. Наступного дня після похорону він розважав сам себе у великій бібліотеці, завалюючись на канапу у вишуканих позах, намагаючись уявити, як би він краще виглядав, коли прийде його смертна година, – отак, із сумирно схрещеними на грудях руками (монсеньйор Дарсі якось окреслив цю позу як найбільш благопристойну)? Чи щось байронівське, аж язичницьке (наприклад, закинувши руки за голову)?

Але що зацікавило його більше, ніж безповоротний відхід його батька від справ мирських, то тристороння розмова між Беатріс, містером Бартоном із «Бартон і Крогман» (їхніми юристами) і ним самим, яка відбулась кілька днів потому. Він уперше був ознайомлений із сімейними фінансовими справами і довідався, яким чималим статком володів колись його батько. Він узяв гросбух, помічений «1906», і уважно його переглянув. Загальні витрати того року сягали замалим сто десять тисяч доларів. Сорок тисяч були взяті із особистих статків Беатріс, але детального їх обліку не провадилося: просто все було помічено, як «Векселі, чеки і кредитні розписки, пред'явлені Беатрісі Блейн». Інші витрати були розписані дуже скрупульозно: податки та ремонтні ро-

боти в маєтку Лейк-Дженева складали майже дев'ять тисяч доларів; витрати на загальне утримання (включно з електро-мобілем Беатріс і новим французьким автомобілем) сягали понад тридцять п'ять тисяч доларів. Усе решта було детально перелічене, але інколи у правій колонці книги не було жодних відомостей, звідки надійшов дохід.

Книга за 1912 рік шокувала Еморі своїми цифрами: різко зменшилась кількість облігацій і впали доходи. Ця різниця не була такою відчутною із грішми Беатріс, але було зрозуміло, що попереднього року батько провів декілька невдалих біржових операцій із нафтою. Нафта згоріла, а Стівен Блейн сильно обпикся. Наступний рік і подальші показували той самий спад, і Беатріс почала вперше використовувати свої власні кошти для утримання будинку. Рахунок за послуги її лікаря за 1913 рік становив більше дев'яти тисяч доларів.

Достеменний стан справ видавався містеру Бартону туманним і заплутаним. Були нещодавні вкладення, але надходження від них на даний момент були сумнівними, і він здогадувався, що, можливо, були інші спекуляції й обмінні операції, щодо яких з ним не консультувалися.

Через декілька місяців Беатріс написала Еморі листа із повним викладенням їхньої ситуації. Загальний підсумок статків Блейнів і О'Хара складався із маєтку в Лейк-Дженева і приблизно півмільйона доларів, який був вкладений у доволі консервативні шестипроцентні облігації (хоча Беатріс

додала, що при першій нагоді обміняє їх на акції залізних і трамвайних компаній).

«Я більше ніж впевнена, — писала вона Еморі, — єдине, в чому ми можемо бути переконані, це те, що люди не сидять на місці. Приміром, Форд давно облаштовує свої справи довкола цієї ідеї. Отже, я дала вказівку містеру Бартону вкладати в такі компанії, як «Північна Тихоокеанська» і «Компанія швидких міських перевезень» (так вони називають трамваї). Ніколи собі не пробачу, що не купила акцій «Віфлеємської сталі». Я чула про них дивовижні історії. Ти мусиш зайнятися фінансами, Еморі! Я впевнена: ти зможеш себе в цьому проявити. Почати можна з кур'єра або касира, і я переконана, що ти дуже швидко піднімешся по кар'єрній драбині. Якби я була чоловіком, я би просто закохалась у біржові операції (схоже, то моя стареча пристрасть). До речі, хочу обговорити з тобою ще дещо. Кілька днів тому я познайомилась на чаюванні із надзвичайно сердечною місіс Біспам. Вона розповіла, що її син навчається в Єлі, і він їй пише, що всі тамтешні студенти носять легку одяганку навіть узимку, і ходять з непокритими головами і в легких черевиках навіть у найхолодніші дні! Отже, Еморі, я не знаю, чи є така мода в Принстоні, але я не хочу, щоб ти був таким дурнем! Такі бевзі можуть підхопити не тільки пневмонію, але й усілякі форми легеневих захворювань (а ти завжди був схильний до них). Синку, ти не можеш експериментувати зі своїм здоров'ям! Я в цьому на собі переконалась. Я не буду посміховись-

ком, щоб давати тобі вказівки (як, без сумніву, роблять інші матері), не буду наказувати тобі взувати теплі черевики, хоча я пам'ятаю, як якогось Різдва ти не застібав жодної пряжки, і вони постійно хлопали, а ти відмовлявся їх застібати, бо казав, що така мода. Тобі вже майже двадцять, любий, і я не можу постійно стежити, чи ти уважний до себе.

Здається, дуже напутній лист вийшов. Останнього разу я зауважила, що брак коштів для своїх забаганок перетворює хлопця на зануду і домосіда (але у нас ще їх вистачає, якщо, звісно, не надто тринькати). Пильнуй себе, мій любий хлопчику, і пиши мені принаймні раз на тиждень, інакше я починаю уявляти собі всілякі жахіття.

З любов'ю, мама».

ДЕБЮТ «ОСОБИСТОСТІ»

На Різдво монсеньйор Дарсі запросив Еморі на тиждень у гості в стюартівський палац на Гудзоні, і в них відбулась довга розмова біля каміна. Монсеньйор трошки погладшав, але його особистість ще більше розвинулась. Еморі почувався спокійно, як на відпочинку, занурюючись у м'які подушки на низьких фотелях і закурюючи сигарету разом із монсеньйором, як двоє джентльменів середнього віку.

— Я хочу покинути навчання, монсеньйоре.

— Чому?

— Уся моя кар'єра пішла з димом. Я знаю, для вас то несут-

тево, але...

– Якраз навпаки. Я гадаю, це дуже важливо. Хочу почути всю історію, все, що з тобою відбулось, відколи ми востаннє бачились.

Еморі в деталях описав усю руйнацію його честолобних замірів, і через півгодини з його голосу вже зникли усі нотки байдужості.

– А що б ти робив, якби залишив коледж? – запитав монсеньйор.

– Не знаю. Мені б хотілось подорожувати, але ця надокучлива війна усі плани зруйнувала. Принаймні, мама буде зневажати мене, якщо я не закінчу. Я просто спантеличений. Керрі Голідей пропонує, щоб ми разом вступили до ескадрильї Лафает.

– Ти ж знаєш, що тобі туди не хочеться.

– Інколи хочеться, я б хоч зараз поїхав.

– Наскільки я тебе знаю, ти ще не так втомився від життя.

– Ви справді добре мене знаєте, – неохоче погодився Еморі. – Мені це просто здавалося найпростішим варіантом... Коли я подумаю про ще один марудний рік...

– Так, я розумію; але, якщо чесно, я не дуже за тебе хвилююся; мені здається, ти розвиваєшся абсолютно природним чином.

– Та де там! – заперечив Еморі. – За півроку я втратив половину своєї особистості...

– Ані трохи! – Монсеньйор глузливо поглянув на нього. –

Ти втратив значну частину марнославства, от і все.

– Господи! Я почуваюсь так, ніби опинився у п'ятому класі Сент-Реджиса...

– Ні, – монсеньйор заперечливо похитав головою. – Це була невдача, але вона піде на користь. Що б не сталося нині – не йди тим шляхом, яким ішов минулого року.

– Я занепав духом... Що може бути гірше?

– Само по собі, може, й так, але розглянемо уважніше. Для тебе це – можливість подумати, щоб викинути старий багаж і старі уявлення про супермена і все таке інше. Не будь-які ідеї доконче пасують таким людям, як ти (це те, що ти намагався зробити). Якщо ми можемо не зупинятись на чомусь одному, і виділяти принаймні годину в день на роздуми, то здатні творити справжні дива. Але якщо пристосовуємо якусь схему сліпо – то ми самі із себе робимо віслюків. Еморі (тільки між нами), я й сам лише недавно цьому навчився. Я можу робити сто другорядних справ замість найбільш актуальної. Отож саме на цьому я й спотикаюсь – так само, як ти зі своєю математикою цієї осені.

– Але що саме нам потрібно? Ця «актуальна справа» мені завжди здається найменш важливою.

– Бо ми не персоналії. Ми – особистості.

– Це ви гарно сказали... А що воно означає?

– Персоналія – це те, ким ти себе відчуваєш, те, чим є (з твоїх слів) Керрі і Слоун. Персоналія – це просто фізична істота, вона завжди дрібніша, ніж людина загалом... Я ба-

чив, як вони випаровуються майже повністю, скажімо, після тривалої хвороби. Знаєш, поки персоналія активна, вона ігнорує найактуальніше. Натомість особистість постійно щось накопичує. Вона нероздільна зі своєю мотивацією. Вона – як жердина, на якій можуть висіть тисячі речей. Інколи це щось помітне, як у випадку з тобою; але в будь-якому разі особистість використовує цей багаж розважливо та свідомо.

– На жаль, мої найцінніші надбання розлетілись на друзки, коли були мені найбільше потрібні... – Еморі охоче підхопив тон розмови.

– Так, у тому-то й річ. Коли ти відчуваєш, що увесь твій накопичений багаж на додачу до талантів випирає із тебе так, що тебе вже ніщо не здатне хвилювати – тоді ти можеш впоратись з будь-чим без жодних труднощів.

– Але, з іншого боку, без моїх надбань я безпорадний!

– Безумовно. Ось яка ідея: зараз ти можеш почати все спочатку. З такого початку, який ані Керрі, ані Слоун ніколи не будуть мати. Ти втратив три-чотири оздобы і натомість відкинув решту. Нині тобі потрібно зібрати нову колекцію. І чим прискіпливіший ти будеш у своєму виборі, тим краще. Але пам'ятай: роби те, що є найбільш цінним!

– Монсеньйоре, з вами все стає так зрозуміло...

Такими були їхні бесіди, найчастіше – про них самих, про філософію і релігію, або що таке життя – гра чи таємниця? Священик, здавалось, вгадував думки Еморі ще до того, як вони проявлялись у голові юнака – так схоже вони мислили

за формою і змістом.

– Чому я повсякчас складаю списки? – запитався Еморі одного вечора. – Списки речей різного характеру?

– Бо ти медієвіст, – відповів монсеньйор. – Ми обоє такі, то все прагнення класифікації і знаходження єдиного типу.

– Схоже, це бажання добутися чогось визначеного...

– Це і є ядро схоластичної філософії.

– А я до приїзду сюди вже почав було думати, що перетворююсь на дивака. А то все було позерство, тепер я розумію.

– Не переймайся цим; для тебе не позувати – то є поки що найбільша поза з усіх. Позуй...

– Справді?

– Але визначай пріоритети.

Після повернення до коледжу Еморі отримав ще декілька листів від монсеньйора, які дали ще більшу поживу для його честолюбства.

«Боюсь, я налаштував тебе думати, буцімто ти у повній безпеці. Але ти мусиш пам'ятати: я це зробив із вірою в твої можливості (не через безглузду переконаність, що ти всього досягнеш отак, без боротьби). Деякі риси твого характеру можуть видатись тобі прийнятними, але не завжди варто вказувати їх перед іншими. Ти – нечуйний і майже не спроможний на глибокі почуття. Ти проникливий, але не кмітливий, марнославний замість істинної гордості.

Не дозволяй собі відчувати себе нікчемним; дуже часто в житті твої вчинки будуть поганими (а тобі здаватиметься, що

вони найкращі). І не страждай через втрату своєї «особистості», як тобі це уявляється. У п'ятнадцять ти весь світився, як свіжий ранок, у двадцять ти меланхолійно сятимеш, як місяць. Але коли доживеш до моїх років, ти знов, можливо, випромінюватимеш, як і я, ясну позолоту вранішнього сонця.

Якщо ти будеш писати мені листи, прошу тебе – пиши просто й щиро. Твій останній лист був схожий на трактат з архітектури. І він був такий жахливий, такий мудрагельський, що мені здалось, буцімто ти живеш в емоційному й інтелектуальному вакуумі. Остерігайся безповоротно класифікувати людей на якісь типажі. Адже замолоду люди стрибають туди-сюди від одного класу до іншого, і якщо ти будеш і далі зверхньо наклеювати на людей ярлики, то всього-навсього впихатимеш їх у коробки. А коли у тебе почнуться справжні конфлікти з життям, вони вистрибнуть звідтам, як ляльки на пружині, і покажуть на тебе пальцем. Найціннішим орієнтиром для тебе була б зараз така особистість, як Леонардо да Вінчі.

Життя завжди тектиме вгору чи вниз (я теж це проходив замолоду), але тримай свій розум у ясності. І навіть якщо якісь дурні чи мудрагелі наслідяться критикувати тебе – не дорікай собі занадто.

Ти кажеш, що умовності – то єдиний фактор, який не дає тобі встояти в «жіночому питанні». Але є щось більше, Еморі, страх, що не зможеш зупинитись, якщо почнеш втра-

чати контроль над собою (я знаю, про що говорю). Це те дивовижне шосте відчуття, яке допомагає відрізнити зло від страху прогнівити Бога в глибині твого серця.

Яке б ти не вибрав ремесло – релігію, архітектуру чи літературу, – я впевнений, тобі було б набагато спокійніше, якби ти міг знайти опору у Церкві. Але я не хочу ризикувати своїм авторитетом в твоїх очах і переконувати тебе, хоча в глибині душі я впевнений, що спокуслива прірва романтизму невдовзі розверзнеться під тобою. Не забувай писати мені.

Надсилаю тобі мої найсердечніші вітання,

Тейєр Дарсі».

Навіть навчання зблякло для Еморі в цей період. Він заглиблювався у химерні закутки літератури – Гюїсманс, Волтер Патер, Теофіль Готьє, – у найпікантніші сторінки Рабле, Боккаччо, Петронія і Светонія.

Одного тижня він заради цікавості влаштував інспекцію приватних зібрань своїх друзів і довідався, що бібліотека Слоуна найбільш типовий приклад: збірники Кіплінга, О'Генрі, Джона Фокса-молодшого і Річарда Гардінга Девіса, а ще – «Що мусить знати кожна жінка середнього віку», «Поклик Юкону», подарункове видання Джеймса Віткомба Райлі. На додачу – повний асортимент пошарпаних, покреслених підручників і, на превеликий подив, його власне нещодавнє відкриття – вибрані вірші Руперта Брука.

Разом з Томом Д'Інвільє вони шукали серед зірок Принстона тих, котрі могли б стати засновниками «видатної аме-

риканської поетичної традиції».

Новий набір першокурсників був набагато цікавішим, аніж усі «філістимляни» Принстона дворічної давнини. Все стало набагато цікавішим, хоча й позбавленим чару спонтанності першого року навчання. У колишньому Принстоні вони б ніколи не відкрили для себе Танадюка Вайлі. Танадюк був другокурсником із здоровезними вухами і висловлювався приблизно так: «Земля із виром поринає вниз крізь лиховісні світила приречених поколінь!» Вони, щоправда, заледве розуміли, про що йдеться, але ніколи не ставили під сумнів, що він є вмістилищем божественної душі. Принаймні так Том та Еморі сприймали його. Вони абсолютно серйозно запевняли його, що у нього свідомість, як у Шеллі, і друкували його ультравільні поетичні рими в «Літературному журналі Нассау». Але геній Танадюк абсорбував усі кольори свого часу і вдарився в божемне життя, що дуже їх розчарувало. Він розводився про Гринвіч-Віллідж замість «полудневого місячного виру» і зустрічався із розкутими музами (зовсім не академічними, виплеканими на Сорок другій вулиці Бродвею) замість «дітей мрії» Шеллі, взамін отримувал від них належне шанування. Тож вони віддали Танадюка футуристам, вирішивши, що там він із своїми яскравими краватками почуватиметься краще.

Том дав йому останню настанову: перестати писати два найближчих роки і перечитати повне зібрання творів Олександра Поупа разів чотири. Але Еморі вважав, що Поуп Та-

надюкові – як п'яте колесо до воза. І вони зі сміхом пішли, гадаючи, якою стороною випаде йому монетка: видатного генія чи посередності?

Еморі зневажливо уникав тих викладачів, які запрошували своїх шанувальників на вечори таких-сяких епіграм за келишком шартрезу. Його розчаровували поверховість і педантизм, з якими тут підходили до кожної дисципліни. Його скепсис вилився у їдку сатиру, яку він назвав «У лекційній залі». Він запропонував Томові надрукувати її у «Літературному журналі Нассау».

Здоров, Фігляр...
Завмерли всі,
Як безпорадні дітлахи,
По три рази на тиждень ми
Просиджуємо тут штани...
Веди нас, гурт своїх ослів,
Під голос твій в країну снів...
Ми чули, ти – науки брат,
Що написав якийсь трактат,
А потім ще й навчальний план,
Древніший, ніж сам океан;
Копав доісторичний пил,
Що тобі ніздрі заліпив,
І випчихнув весь свій талант
У здоровенний фоліант...
Праворуч мій сусід сидить,
Жагою знань увесь горить;

Із тих, що руку піднімає
І кожен раз тебе питає,
Всю ніч очей він не стуляв,
Славетний фоліант читав,
Звичайно... автор вдасть сум'яття,
А він – що знає всі заняття,
Самовдоволений вдавальник,
І ментор сам, і шанувальник...

А кілька днів тому назад
Отримав я свій реферат
(Як поле макове, ряснів
Він стрічками коментарів).
Писав же ти: моє навчання —
То над наукою знущання...
Не знав я, пане, що для вас
І Шоу – просто козопас!
Хоч певен я, що твій фанат,
Тобі підсуне добрий шмат.

Таких, як ти, я зустрічав
В часи шекспірівських вистав,
Де все давно пішло із тліном
І запахами нафталіну...
А заговорить радикал —
В тобі він збурить гнів і шал.
На людях праведний ти є,
І праведне життя твоє.
І щоб усім це показати,

Ти й в церкву можеш завітати,
Ти толерантний, ти педант,
(Тобі всі друзі – Бус і Кант...)
І так живеш ти рівномірно,
Усім киваючи покірно...

Кінець тортур... хутчіш, народ,
Біжімо до нових пригод!
Твої слова поглине сміх,
Веселий тупіт сотні ніг...
Забути б швидше, Боже милий,
Нудьгу ту, що тебе зродила.

У квітні Керрі Голідей покинув навчання і поїхав до Франції, щоб вступити до ескадрильї Лафает. Заздрість і захват Еморі з цього приводу втонули в його власному переживанні, яке він так і не зміг ніколи оцінити, але яке, однак, переслідувало його три наступні роки.

ДИЯВОЛ

Вони вийшли з «Хілі» о дванадцятій і поїхали на таксі в «Бістолеріс». У компанії були Фред Слоун та Еморі, Аксія Марлоу й Феба Колем із шоу-програми «Літній сад». Вечір був веселий, енергії в них було – хоч відбавляй, і вони увірвались в кафе, як галаслива діонісійська ватага.

– Столик на чотирьох біля самого майданчика! – закричала Феба. – Хутчіш, старенький, ми гуляти раденькі.

– Скажи їм, хай заграють «Захват»! – вигукнув Слоун. – Ви замовляйте, а ми з Фебою зараз струсонемо майданчик.

І вони змішались із натовпом. Аксія й Еморі, годину як знайомі, протиснулись за офіціантом до столика, з якого було гарно видно весь майданчик. Вони сіли і озирнулись довкола.

– А онде Фіндл Марготсон з «Нью-Хевена». – Намагаючись перекричати шум, вона гукнула: – Гей, Фіндле! Агов!

– Гей, Аксіє! – так само вигуком привітався він. – Сідай до нас за столик!

– Не йди... – прошепотів Еморі.

– Не можу, Фіндле, я не сама! Подзвони мені завтра десь о першій!

Фіндл, непоказний молодик із зовнішністю канцелярського клерка, відповів шось незрозуміле і повернувся до яскравої блондинки, яку намагався витягнути на майданчик.

– Справжній надовбень... – прокоментував зневажливо Еморі.

– Та ні, він нормальний хлопець. Клич нашого кельнера. Мені – «Дайкірі».

Він замовив чотири. Натовп кружляв, змінювався і перемішувався. Здебільшого то були студенти, кілька другосортних молодиків із Бродвею і жінки двох типів (кращі з них були хористки). Загалом то було типове юрмисько і така ж типова вечірка. Десь три чверті збіговиська прийшли покрасуватися і були досить стерпні. Закінчували вони приблизно

о п'ятій, прощалися біля дверей кафе і спішили на поїзд до Єля або Принстона. Приблизно чверть присутніх закінчувала хтозна-коли і хтозна-де. Власне, їхня компанія була досить безневинною. Фред Слоун і Феба Колем були давніми приятелями; Аксія й Еморі – ще ні. Але дивні речі стаються навіть у пізній час, і несподіване, яке найменше очікуєш побачити в такому прозаїчному і передбачуваному місці, як кафе, вже зачаїлось, щоб зіпсувати для Еморі всю передсвітанкову романтику Бродвею. Те, як це несподіване виказало себе так невимовно жакливо, так неймовірно, надовго змусило його думати, що то була сцена з якоїсь туманної трагедії, розіграна без його відома (а не його власні рефлексії), але він чітко розумів, що це мало щось означати.

Десь о першій вони перемістились у «Максим», друга година застала їх у «Девін'є». Слоун пив без упину і перебував у стані якогось неприродного піднесення, але Еморі був докучливо тверезий. Досі вони не натрапили на жодного завсідника нью-йоркських клубів, які зазвичай пригощають гостей шампанським. Вони саме закінчили танцювати і протискувались до свого столика, аж раптом Еморі помітив, що хтось за сусіднім столиком пильно дивиться на нього. Він озирнувся – чоловік середніх літ, одягнений в коричневий мішкуватий костюм, сидів сам-один за окремим столиком і споглядав усю їхню компанію. Побачивши Еморі, він ледь помітно усміхнувся. Еморі повернувся до Фреда, який саме всідався за столик.

Еморі швидко все зважив: він сьогодні не пив і так триматиметься й далі, то можна ненадовго й продовжити вечірку. Крім того, треба було наглянути за Слоуном, який вже, здається, не міг думати самотійно. Він узяв Аксію за руку, і вони гуртом втиснулись у таксі. Вони поїхали десь у напрямку Сотих вулиць і зупинились біля білого багатоквартирного будинку. Він ніколи не забуде цю вулицю... То була широка вулиця, з обох боків тяглися однакові кам'яні будинки, поцятковані чорними прямокутниками вікон; вони тягнулись, доки бачило око, і, залиті яскравим місячним сяйвом, здавались матово-білими. Він уявив собі, що, мабуть, у кожному з цих будинків є ліфт, темношкірий порт'є із полицею для ключів. Кожен будинок мав вісім поверхів, і на кожному поверсі були три-чотирикімнатні квартири. Йому було приємно зайти у веселу вітальню Феби і втонути у м'якому дивані, поки дівчата щось мудрували із закусками.

– Феба – класна мала, – упівголоса шепнув Слоун.

– Я всього десь на півгодини, – чітко сказав Еморі. (Він на мить задумався, чи не занадто це зверхньо.)

– Ага, якраз... – запротестував Слоун. – Раз ми вже тут – давай не спішити.

– Мені тут не подобається, – похмуро заперечив Еморі, – їсти я теж не хочу.

Вийшла Феба з канапками, пляшкою бренді, сифоном і чотирма склянками.

– Еморі, наливай! – скомандувала вона. – Вип'ємо за Фре-

да Слоуна – він хлопець хоч куди.

– Атож, – підтримала Аксія, заходячи в кімнату, – і за Еморі. Мені подобається Еморі.

Вона сіла біля нього і схилила свої жовті кучері на його плече.

– Я наллю, – сказав Слоун, – а ти долий з сифона, Фебо.

Вони поставили повні склянки на тацю.

– Готово! Будьмо!

Еморі завмер зі склянкою в руці.

Була хвилина, коли спокуса війнула на нього теплим вітерцем, уява його розгорілась, і він взяв склянку із Фебиних рук. І водномить, коли він це зробив і він глянув перед себе, та раптом побачив на відстані десяти ярдів... того чоловіка з кафе! Він підхопився від подиву, і шклянка випала з його тремтячої руки. А чоловік напівсидячи, напівлежачи уместився з-поміж стосу подушок на дивані. Обличчя його було ніби вкрите воском (так само, як і в кафе). То був не жовтий колір покійника, і не хвороблива блідість – радше мужня матовість обличчя зрілого чоловіка, який пропрацював десь у шахті, або в нічні зміни у вологому кліматі. Еморі уважно розглядав його (пізніше він міг би намалювати його у найдрібніших деталях). Рот у нього був виразно окреслений, пильні сірі очі повільно, із ледь помітним виразом доскіпливості, роздивлялись кожного по черзі з їхньої компанії. Еморі звернув увагу на його руки – вони не були витонченими, скорше гнучкими і сильними... То були нер-

вові руки, що недбало розкинулись на подушках і постійно нервово стискалися. Погляд Еморі впав на його ноги – кров прилинула йому до голови, і він збагнув, чого йому страшно. Ноги були неприродні... цю неприродність він не усвідомив, а радше відчув, як слабкість у порядної жінки, як кров на шовку, як маленький розрив десь глибоко в свідомості. Взутий той був не в черевики, а в щось на кшталт пантофлів – із загостреними і трохи закрученими догори носами (схожі на ті, що носили в чотирнадцятому столітті). Вони були темно-коричневі, і його ноги, здавалось, якось перетікають у цю форму... Вони були нелюдські, жахні...

Здається, Еморі щось сказав чи якось не так виглядав, бо голос Аксії раптом долинув із глибини дивно стурбований.

– Що з тобою, Еморі? Бідолашному Еморі зле! Його розумна голівонька запаморочилась?

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.